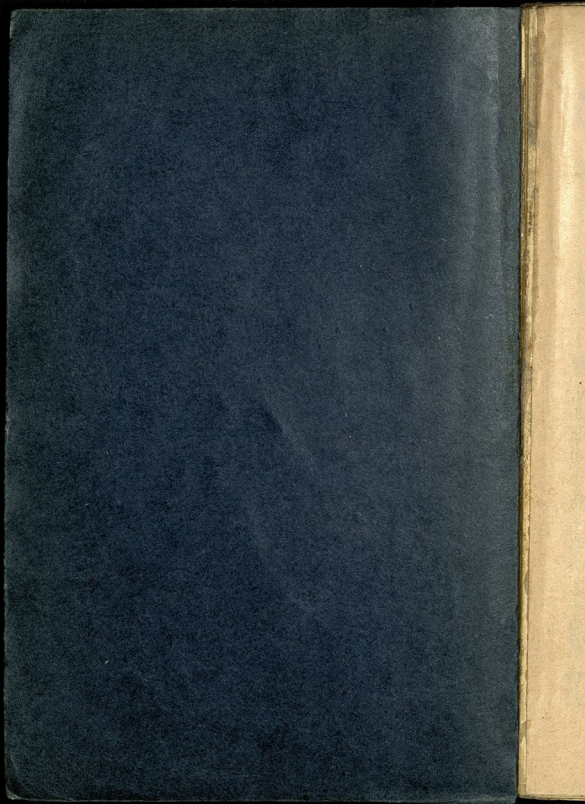

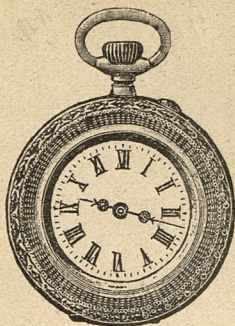
380

189

~~38018. VII. N. J.~~
Supt. coll.

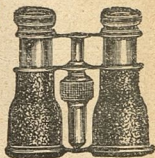

Fr. P. Zajec

Ljubljana ==

Stari trg

št. 26

Priporoča svoj dobro urejen

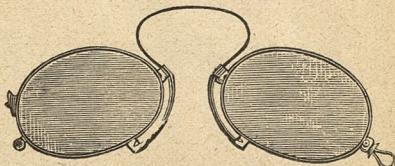
optični zavod

kakor različne vrste **naočnikov, ščipalnikov, toplomerjev, zrakomerjev, dalnogledov** itd.

— Vsa popravila se izvrše dobro in ceno. Očala in ščipalniki se napravijo natančno po zdravniškem
receptu.

Velika zaloga raznih žepnih in stenskih ur, zlatnine in srebrnine, kakor prstane, zapestnice, brožke, verižice, priveske itd. Zahtevajte novi cenik, ki ga pošiljam brezplačno!

MATUNOVA

smihovska akcijska in
plzenska restavracija

Kr. Vinohrady, Purkyňovo náměstí.

Toči smihovsko akcijsko pivo, svetlo
in črno ter plzenski »prazdroj«.

Zajutrak, obed, večerja, okusno pri-
pravljeno, pred in po gledališki
==== predstavi. ====

Amerikanski biljard.

Soba za društva in pianino v prosto
==== vporabo. ====

Veliki senčnat vrt.

Zbirališče Slovencev.

Za veliko naklonjenost prosi

JAN MATUNA.

Knjigarna

L. SCHWENTNER

LJUBLJANA,

Prešernove ulice št. 3

priporoča svojo bogato in
skrbno urejeno zalogo knjig
vseh slovstvenih vrst, mla-
dinskih spisov, zemljevidov,
muzikalij za glasovir, gosli,
citre i. t. d.

Popolna zaloga šolskih knjig
za vse šole.

**Trgovina s papirjem, pisal-
nimi in risalnimi potrebšč.**

Vse potrebščine za šole in
pisarne.

Lekarna „pri Angelju“

Novo mesto (Rudolfovo)

D. Adrijanić, prej S. pl. Sladović

priporoča svojo bogato zalogo kosmetičnih stvari, raznovrstnih tu in inozemskih specialitet in vseh lekarskih potrebščin.

Slavnim bralnim društvom in čitalnicam
uljudno priporočam svojo na novo urejeno

knjigoveznico.

Izvršujem vsa v knjigoveško stroko
spadajoča dela prav solidno in točno
in po najnižjih cenah.

Josip Dežman

Ljubljana, Sv. Petra cesta št. 7.

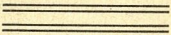
V. H. ROHRMANN

priporoča svojo veliko trgovino z vegeta-
bilijami, deželnimi pridelki in izvoz ovočja
na debelo

v Ljubljani in Novem mestu.

DIJAŠKI

ALMANAH

ZA LETO

1908/9.

V LJUBLJANI 1908.

Dupl. coll. ad

VI, 38018 X f

14. IX. / 44.

Izdala „Eksekutiva slov. narodno-radikalnega dijaštva“.

Tisk J. Blasnika nasled. v Ljubljani.

Eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva izdaja s tem svoj drugi dijaški koledar. Pičlo odmerjeni prostor, zraven tega pa združene zahteve dijaško-informativnega koledarja in almanaha, ki naj posveča pozornost vsem vprašanjem, katera zanimajo dijaka bodisi v stanovsko-socialnem bodisi v intelektualnem pogledu, nam neizmerno otežkočajo njegovo zadovoljivo ureditev. Upamo pa vseeno, da ga bode mogoče s časom in s podporo našega dijaštva potrebam primerno razširiti, in da se bode vsaj kot vsakoletna publikacija naše struje izpopolnjeval.

V informativnem delu smo bili žal primorani izpustiti radi pomanjkanja prostora marsikaj, predvsem važna pojasnila glede visokošolskih zavodov in študij izven Avstrije. V ostalem smo ta del, kjer se nam je zdelo potrebno in smo mogli dobiti natančnejše podatke, razširili in izpopolnili, sicer pa pustili neizpremenjenega. V drugih delih smo posvetili letos večjo pozornost v prvi vrsti našim srednješolskim tovarišem. „Jugoslovansko dijaštvo“, nova rubrika, ki smo jo vpeljali, naj bi postala stalna v našem koledarju ter seznanila s časom naše dijaštvo natančnejše z razmerami med bolgarskim, hrvatskim in srbskim dijaštvom.

Svoje prijatelje ter vse one, ki zasledujejo z zanimanjem življenje v dijaštvu, prosimo, da razširjajo naš koledar ter nam omogočijo s svojimi nasveti izpopolnitev v prihodnjih letnikih. Slednjič se zahvaljujemo vsem cenj. sotrudnikom za prijazno sodelovanje.

Uredništvo.

LJUBLJANA, meseca vel. srpana 1908.

KOLEDARIJ, RAZDELITEV
UR, POŠTNE IN KOLK.
PRISTOJBINE, VOJAŠKA
DOLŽNOST itd. □ □ □

Kimavec   1908   September

1	T	1870 bitka pri Sedanu
2	S	1807 † franc. pesnik Lebrun - Pindare
3	Č	1883 † ruski pisatelj Iv. S. Turgenjev
4	P	1852 * Janko Kersnik
5	S	1905 mir med Rusijo in Japonsko
6	N	1905 otvor. I. nar.-rad. shoda v Trstu
7	P	1908 I. shod slov. „Svob. Misli“ v Ljub.
8	T	1841 * češki komponist Ant. Dvořak
9	S	1828 * Lev Nikolajevič Tolstoj
10	Č	1905 odkritje Prešernovega spomen.
11	P	v Ljubljani
12	S	1798 * Ivan Vesel-Koseski
13	N	
14	P	1321 † Dante Alighieri
15	T	1812 požar Moskve
16	S	
17	Č	1906 † Jan Lego, pospeševatelj češko-slovenske vzajemnosti
18	P	
19	S	1808 * Janez Bleiweis-Trsteniški
20	N	1859 † nem. pisatelj Adolf Bäuerle
21	P	1832 † angl. pisatelj Walther Scott
22	T	1792 uveden na Francoskem nov revolucijski koledar
23	S	
24	Č	1862 † Anton Martin Slomšek
25	P	1793 druga delitev Poljske
26	S	1860 † Miloš Obrenovič
27	N	1540 jezuit. red potrjen od Pavla III.
28	P	1842 * nem. pesnik Rud. Baumbach
29	T	1892 otvoritev novega dež. gledališča
30	S	v Ljubljani
8. Mali Šmaren. — 28. Václav (na Češkem). —		

1	Č	1817 * laški zgodovinar Eug. Alberi
2	P	1839 * slikar Hans Thoma
3	S	1884 † slikar Hans Makart
4	N	1648 Švedje pred Prago
5	P	1813 Franc. na ljub. gradu kapitulirajo
6	T	1905 avstrijska zbornica se izjavi za
7	S	splošno vol. pravico
8	Č	1803 † laški pesnik Vittorio Alfieri
9	P	1813 * komponist Giuseppe Verdi
10	S	1813 * danski pesnik Holger Drachman
11	N	
12	P	1414 Jan Hus nastopi pot v Kostnico
13	T	1424 † Jan Žižka iz Trocnova
14	S	1809 Schönbr. mir, zač. kralj. Ilirije
15	Č	1844 * S. Gregorčič; * Fr. Nietzsche
16	P	1630 † astronom Kepler; 1904 usta-
17	S	novni obč. zbor „Tabora“
18	N	1757 † Réaumur; 1869 † S. Jenko
19	P	1813 konec 3 dnevne „bitve narodov“
20	T	pri Lipskem
21	S	
22	Č	1811 * komponist Fr. Liszt
23	P	1851 * franc. dipl. Camille Barrère
24	S	1795 zadnja delitev Poljske
25	N	
26	P	1759 * J. Danton; 1850 * Janez Šubic
27	T	1728 * potovalec James Cook; 1835
28	S	* S. Jenko
29	Č	1783 † franc. fil. in matem. Alembert
30	P	1870 pariško ljudstvo zavzame rotovž
31	S	1817 * Karel Havlíček-Borovský

1	N	1517	Luther objavi 95 verskih stavkov
2	P		na cerkvenih vratih v Wittenbergu
3	T	1580	Drake se vrača s pota okoli sveta
4	S	1847	† komponist Feliks Mendelssohn-
5	Č		Bartholdy
6	P	1893	† komponist P. Ilič Čajkovskij;
7	S	1822	† kemik Berthollet
8	N	1620	bitka na Beli gori pri Pragi
9	P	1818	* ruski pisatelj Iv. S. Turgenjev
10	T	1759	* Friedrich Schiller
11	S	1821	* ruski pis. Fed. M. Dostojevskij
12	Č	1809	Francozje odstranijo v Ljubljani
13	P		z vseh poslopij avstr. orla
14	S	1847	† češki jezikosl. Jos. Jungmann
15	N	1671	† češ. pedagog. Jan A. Komenský
16	P	1887	† Fran Levstik
17	T		
18	S		
19	Č	1828	† komponist Franz Schubert
20	P	1813	* Fran Miklosich
21	S		
22	N	1800	* franc. državnik Jules Bastide
23	P	1747	* baron Žiga Zois
24	T	1906	† Simon Gregorčič
25	S	1741	v nasledstv. vojni Praga zavzeta
26	Č	1800	* Anton Martin Slomšek;
27	P	1855	† Adam Mickiewicz
28	S	1792	* filozof V. Cousin
29	N	1881	† Janez Bleiweis-Trsteniški
30	P	1433	konec husitske vojne

1. Vsi svetniki. — 15. Leopold (na Nižje Avstrijskem).

1	T	1879	atentat na carja Aleks. II.
2	S		
3	Č	1800	* Francé Prešeren
4	P		
5	S	1791	† W. A. Mozart; 1880 ustanovni
6	N		obč. zbor češ. „Ustř. Mat. Školske“
7	P	1837	prva železnica na Nemškem
8	T	1864	prosluli Syllabus Pija IX.
9	S		
10	Č	1818	* češki politik Fr. Lad. Rieger
11	P	1755	* prvi sloven. dramatik, zgodovinar Anton Linhart
12	S		
13	N	1799	* nem. pesnik H. Heine.
14	P	1503	* franc. astronom Nostradamus
15	T	1839	† nem. pisatelj Ign. Fessler
16	S	1803	* stavitelj prve žel. J. Steffenson
17	Č	1770	* L. van Beethoven
18	P	1786	* C. M. v. Weber
19	S	1787	* nem. pisatelj Oton Kotzebue
20	N	1837	* Anton Foerster
21	P	1867	v Avstriji vpeljana porotna sodišča za tiskov. in polit. zločine
22	T		
23	S		
24	Č	1798	* Adam Mickiewicz
25	P	1569	† Sebastijan Krelj; 1840 * P. II.
26	S		Čajkovskij
27	N	1571	* astronom Kepler
28	P	1789	prva sl. predst. v ljublj. dež. gled.
29	T	1600	sežgano na ljubljan. trgu 8 voz sloven. protest. knjig
30	S		
31	Č	1882	† franc. državnik Gambetta

1	P	1584	končan tisk Dalmatinove Biblije
2	T	1080	pap. Gregor VII. prepove čitanje
3	N		biblije
4	P	1790	revolucija v avstrij. Nizozemju;
5	T		1797 prva št. „Ljubljanskih novic“
6	S	1829	† češki zgodovinar in jezikoslov.
7	Č		J. Dobrovský
8	P	1642	† Galilei; 1819 † V. Vodnik
9	S	1856	* Anton Aškerc
10	N	1842	prvi grški narodni shod
11	P	1850	* hrv. pisatelj Evgenij Kumičić
12	T	1887	† Fran Erjavec; 1907 „Prosveta“
13	S		razširi delokrog po celi Cislajtaniji
14	Č		
15	P	1893	začetek t. zv. „Omladin. procesa“
16	S		v Pragi
17	N	1860	* ruski pisatelj A. P. Čehov
18	P	1689	* filozof Ch. Montesquieu
19	T	1789	* ustavnovnik filoz. pozitivizma
20	S		Aug. Comte
21	Č	1834	* dr. Jos. Vošnjak
22	P	1561	* angl. filozof Bacon Verulamski;
23	S		* 1788 angl. pesnik lord Byron
24	N	1732	* franc. pisatelj Beaumarchais;
25	P		1883 † komponist F. Flotow
26	T	1886	Ustanovitev „Akad. podr. družbe
27	S		sv. Cirila in Metoda“ v Gradcu
28	Č	1718	* filozof J. Schlegl
29	P	1852	† pesnik „Slávy dcere“ J. Kollár
30	S	1649	Angleška postane republika
31	N	1864	odpr. suženjstvo v sev. Ameriki

1	P	1620	začetek protireform. na Češkem
2	T	1594	komponist Giov. P. Palestrina
3	S	1758	* Valentin Vodnik
4	Č	1815	* J. J. Strossmayer; 1864 potrjena
5	P		pravila „Matiče Slovenske“
6	S	1670	prva slov. gledališka predstava
7	N	1812	* Angl. pisatelj Ch. Dickens
8	P	1849	† France Prešeren
9	T	1881	† ruski pisatelj Dostojevskij
10	S	1837	† ruski pesnik Puškin
11	Č	1837	* iznajditelj Edison
12	P	1814	av. orel zopet izobešen na ljublj.
13	S		rotovžu, konec Ilirije; 1809 * Ch.
14	N		Darwin
15	P	1781	† nem. estetik in pisatelj Lessing
16	T	1834	* Ernst Häckl
17	S	1600	Giordano Bruno sežgan
18	Č	1564	† Martin Luther
19	P	1473	* astronom Nik. Kopernik
20	S	1693	* franc. filozof Voltaire
21	N	1846	* češki pesnik Svatopluk Čech
22	P	1810	* komponist Frid. Chopin
23	T	1677	† filozof Spinoza; 1685 * kom-
24	S		ponist J. Fr. Händel
25	Č	1820	izgn. jezuitje iz Rusije in Poljske
26	P	1802	* franc. pisatelj Viktor Hugo
27	S	1823	* franc. pisatelj Ernst Renan
28	N	1790	uvedena na Franc. porot. sodišča

1	P	1894	E. Reclus otvori predavanja na Svobodni univerzi v Bruselju
2	T		
3	S	1903	† češki politik Fr. Lad. Rieger
4	Č	1852	† ruski pisatelj Nik. Vas. Gogolj
5	P		
6	S	1836	* Jos. Stritar
7	N	1891	† slavist Fran Miklosich
8	P		
9	T	1793	Danton postavi revol. tribunal
10	S	1864	† izum. galvanoplastike Jacoby
11	Č	1848	slovanski shod v svetovaclavskem kopališču v Pragi
12	P		
13	S		
14	N	1883	† nem. social. pisatelj K. Marx
15	P	1830	* franc. geograf Eliseé Reclus
16	T		
17	S	1741	† J. J. Rousseau
18	Č		
19	P	1908	† nem. fil. pis. Ed. Zeller
20	S	1828	* Henrik Ibsen
21	N	1685	* komponist J. S. Bach
22	P	1832	† J. W. v. Goethe
23	T	1754	* Jurij Vega
24	S	1882	† sev. amer. pesnik Longfellow;
25	Č	1904	† franc. romanopis. J. Verne
26	P	1827	† L. v. Beethoven; 1904 ustan.
27	S		shod „Prosvete“ v Ljubljani
28	N	1592	* Jan Amos Komenský; 1824
29	P		* nem. naravosl. L. Büchner
30	T	1814	Pariz se uda „sveti alianci“
31	S	1868	v Avstr. izdani liber. šol. zakoni

19. Jožef (na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem). — 25. Oznanenje D. M. —

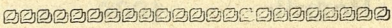
1	Č	1732	* komp. J. Haydn; 1781 † go-
2	P		vornik franc. revol. H. Mirabeau
3	S	1838	* franc. državnik Gambetta
4	N	1794	obglavljen Danton
5	P	1871	na Francoskem na kmetih pro-
6	T		glašena komuna
7	S	1847	* dan. pisatelj J. P. Jacobsen
8	Č	1626	† angl. filozof Bacon Verulamski;
9	P		1905 † J. J. Strossmayer
10	S	1825	† ustanovnik nemške soc. dem.
11	N		F. Lassalle; 1772 * špan. pesnik
12	P		Quintana
13	T	1855	* slikar Jurij Šubic
14	S	1895	potres v Ljubljani
15	Č	1903	† češki slikar Václav Brožík
16	P	1825	† socialni teoretik Saint-Simon
17	S	1782	* Ch. Darwin; 1790 † severoam.
18	N		državnik Benj. Franklin
19	P	1824	† angl. pesnik lord Byron
20	T	1811	* franc. zdravnik Alph. Baudin
21	S	1805	* kemik K. Balling
22	Č	1724	* Immanuel Kant
23	P	1616	† Wil. Shakespeare
24	S	1877	začetek rusko-turške vojne
25	N		
26	P	1899	† Dragotin Kette
27	T	1791	* izumitelj brzojava Morsé
28	S	1798	Nap. Bonaparte prvič v Ljubljani;
29	C		1831 * Fran Levstik
30	P	1804	Napoleon se progl. za franc. ces.
11. in 12. Velika noč. _____			

ZAPISKI □□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1897
 1898
 1899
 1900
 1901
 1902
 1903
 1904
 1905
 1906
 1907
 1908
 1909
 1910
 1911
 1912
 1913
 1914
 1915
 1916
 1917
 1918
 1919
 1920
 1921
 1922
 1923
 1924
 1925
 1926
 1927
 1928
 1929
 1930
 1931
 1932
 1933
 1934
 1935
 1936
 1937
 1938
 1939
 1940
 1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000

1	S	1904 † češki komponist Ant. Dvořák
2	N	1519 † laški slikar Leonardo da Vinci
3	P	1881 † Josip Jurčič; 1903 † S. Rutar
4	T	1776 * nem. filozof J. H. Herbart
5	S	1789 začetek velike franc. revolucije;
6	Č	1818 * social. pisatelj K. Marx
7	P	1833 * nem. komponist J. Brahms
8	S	1906 ustanovitev „Adrije“ v Pragi
9	N	1805 † Frid. Schiller
10	P	1746 * franc. matem. Gasp. Monge
11	T	1905 † hrv. zgodovinar Iv. K. Tkalčić
12	S	1884 † češki komponist B. Smetana
13	Č	1795 * češki učenjak P. P. Šafařík
14	P	1771 * angl. soc. pisat. Robert Owen
15	S	1907 prve volitve v avstr. parlament
16	N	na podlagi splošne vol. pravice
17	P	1847 otvor. nar. zborov. v Frankfurtu
18	T	1799 † franc. pisatelj Beaumarchais
19	S	1790 odstranjene predpravice plem-
20	Č	stva na Francoskem
21	P	1784 * nem. dramatik E. Raupach
22	S	1813 * Rich. Wagner
23	N	1809 Avstrijci kapitulirajo v Ljubljani
24	P	pred Francozi; 1851 † pesnik
25	T	ilirizma Stanko Vraz
26	S	1869 ustan. „Slovenije“; 1876 † češki
27	Č	zgodovinar Fr. Palacký
28	P	1641 * J. W. Valvasor
29	S	1830 * Janez Trdina
30	N	1424 bitka pri Lipanih
31	P	1809 † komponist Jos. Haydn

16. **Janez Nepom.** (na Češkem). — 20. **Vnebohod.**
— 30. in 31. **Binkošti.**

ZAPISKI

1	T	1882 † G. Garibaldi
2	S	1848 slovanski shod v Pragi
3	Č	1778 * J. J. Rousseau
4	P	1848 bitka pri Magenti
5	S	1826 † komponist C. M. v. Weber
6	N	1369 * Jan Hus; 1389 konec srbske
7	P	samostojnosti na Kosovem polju
8	T	1508 * Primož Trubar
9	S	1871 † filozof. pisatelj Fr. Überweg
10	Č	1580 † epik L. de Camoens
11	P	1864 odstavljen Renan radi spisa „Živ-
12	S	ljenje Jezusovo“
13	N	1809 * laški politik Christoforo Negri
14	P	1798 * češki historik Fr. Palacký;
15	T	1872 potrjena pravila „Glasbene
16	S	Matice“
17	Č	1907 prva seja na podlagi spl. vol.
18	P	pravice izvolj. zbor.; 1901 † Jos.
19	S	Murn-Aleksandrov
20	N	1762 v Ženevi sežgani spisi Rousseaua
21	P	
22	T	1767 * nem. učenjak K. W. Humboldt
23	S	1527 * ital. državnik Nic. Machiavelli
24	Č	1400 * izumitelj tiska Gutenberg;
25	P	1882 † komponist Joachim Raff
26	S	1891 † angl. historiograf R. H. Major
27	N	1907 otvoritev V. vsesokolskega zleta
28	P	v Pragi
29	T	1586 † Primož Trubar
30	S	1810 * Stanko Vraz

1	Č	1844	* afriški potovalec Cameron
2	P	1714	* komponist Ch. Wil. Gluck
3	S	1866	bitka pri Kralj. Gradcu
4	N	1591	† komponist Jak. Gallus-Petelin
5	P	1905	† franc. geograf Eliseé Reclus
6	T	1415	sežgan Jan Hus
7	S	1809	Napoleon naloži Kranjski
8	Č	15,260.000	fr. vojne kontribucije
9	P	1609	ces. Rudolf II. izda majest. pismo;
10	S	1762	car Peter III. odstavljen
11	N	1681	cesar Jožef II. odpravi v Avstriji
12	P		cenzero; 1880 † angl. dramatik
13	T		Tom. Tylor
14	S	1905	† Janez Trdina
15	Č	1904	I. občni zbor „Prosvete“ v Ljublj.
16	P	1857	† francoski pesnik Béranger
17	S	1790	* angl. nar. ekonom A. Smith
18	N	1870	Pij IX. se proglasi za nezmotlj.
19	P	64	Neron da zapaliti Rim; 1304 † laški
20	T		pesnik Petrarca
21	S		
22	Č	1906	razpuščena prva ruska дума
23	P	1867	razpuščen „Južni Sokol“ v Lju-
24	S		bljani po 5 letih obstanka
25	N	1398	* laški humanist Fr. Philadelphus
26	P		
27	T	1841	† ruski pesnik Lermontov
28	S	1750	† kompon. J. S. Bach; 1856 † K.
29	Č		Havliček-Borovský
30	P	1419	začetek husitske vojne; 1545 * češ.
31	S		tiskar Veleslavin

1	N	1886 † komponist Fr. Liszt
2	P	1789 odpr. fevd. prava na Francoskem
3	T	1492 Kolumb odj. na morje; najde Am.
4	S	1423 Pražani poraženi od J. Žižke
5	Č	1852 † Fr. Lad. Čelakovský
6	P	1809 * angl. pesnik Alfr. Tennyson
7	S	1814 red jezuitov od Pija VII. restit.
8	N	1829 * franc. pisatelj Prévost-Paradol
9	P	
10	T	1827 * dr. Lovro Toman
11	S	1844 † Jernej Kopitar
12	Č	1792 Lud. XVI. pripeljan v „Temple“
13	P	
14	S	1537 ustanovljen jezuitski red
15	N	1814 obnovljena v Rimu inkvizicija
16	P	1832 * nem. fiziol. in fil. Wundt; 1773
17	T	jezuit. red od Klem. XIV. razp.
18	S	1855 sklenjen avstr. konkordat
19	Č	1780 * franc. pesnik Béranger
20	P	1854 † nem. filozof Schelling
21	S	1878 dobljeno Sarajevo
22	N	1891 † češki pisatelj Jan Neruda
23	P	1780 * Jernej Kopitar
24	T	1572 šentjernejska noč
25	S	1819 † izumitelj parostroja J. Watt
26	Č	1278 bitka na Moravskem polju
27	P	1791 na Francoskem zakon proglašen
28	S	za navadno pogodbo
29	N	1862 † belg. pisatelj M. Maeterlinck
30	P	1844 * angl. astronom Fr. Baily
31	T	1589 † Jurij Dalmatin
15. Vel. Šmaren.		

1	S
2	Č
3	P
4	S
5	N
6	P
7	T
8	S
9	Č
10	P
11	S
12	N
13	P
14	T
15	S
16	Č
17	P
18	S
19	N
20	P
21	T
22	S
23	Č
24	P
25	S
26	N
27	P
28	T
29	S
30	Č
1	P
2	S
3	N
4	P
5	T
6	S
7	Č
8	P
9	S
10	N
11	P
12	T
13	S
14	Č
15	P
16	S
17	N
18	P
19	T
20	S
21	Č
22	P
23	S
24	N
25	P
26	T
27	S
28	Č
29	P
30	S
31	N

Listopad

1909

Gruden

1	P
2	T
3	S
4	Č
5	P
6	S
7	N
8	P
9	T
10	S
11	Č
12	P
13	S
14	N
15	P
16	T
17	S
18	Č
19	P
20	S
21	N
22	P
23	T
24	S
25	Č
26	P
27	S
28	N
29	P
30	T

1	S
2	Č
3	P
4	S
5	N
6	P
7	T
8	S
9	Č
10	P
11	S
12	N
13	P
14	T
15	S
16	Č
17	P
18	S
19	N
20	P
21	T
22	S
23	Č
24	P
25	S
26	N
27	P
28	T
29	S
30	Č
31	P

Razdelitev ur (letni tečaj).

Dnevi	Dopoldne						Popoldne							
	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12	12-1	1-2	2-3	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8
Ponedeljek														
Torek														
Sreda														
Četrtek														
Petek														
Sobota														
Netelja														

Tabela pristojbin za pisma,

Dežela v katero se pošilja	Pisma		Dopis-		
	teža v gramih	pristoj- bina v v.	navad. v vin.		
Avstro-Ogrska	}	do 20	10	5	
Bosna in Herceg.		}	do 250		20
Nemčija					
Lichtenstein					
	za vsakih				
Črna gora		15	10	5	
Švica		20	25	10	
Srbija		15	15	10	
Vse ostale, k sve- tovno-poštnemu društ. spadajoče dežele		15	25	10	

Pisem nad 250 gr težkih pisemska pošta ne sprejema. Pri rekomandiranih pismih in pošiljativah se plača poleg navadne pristojbine še 25 vin.; pri ekspresnih 30 vin. Prejemnik ekspresnega dopisa plača poleg tega, če v onem kraju ni pošte, še slu za vsakih 7 in pol km 1 K. Tiskovine morajo biti zavite tako, da se lahko pregleda njih vsebina; obsegati ne smejo nikakoršnih pisanih prilog. V notranjem prometu ter v onem z Nemčijo ne smejo prekoračiti teže 1 kg, v ostalem svetovno-poštnem prometu pa ne 2 kg. — Poštne nakaznice se sprejemajo le do 1000 kron. — Pristojbina znaša:

do 20 K	K —10
od 20 " do 100 K	" —20
" 100 " " 300 "	" —40
" 300 " " 600 "	" —60
" 600 " " 1000 "	" 1—

V Bosno, Hercegovino, Novi Bazar in Srbijo je plačati: do 40 K 20 vin., do 100 K 40 vin., do 300 K 80 vin., do 600 K 1 K 20 vin., do 1000 K 2 K. V Nem-

dopisnice, tiskovine in vzorce.

nice	Tiskovine		Vzorci	
z odgov. v vin.	teža v gramih	pristoj- bina v v.	teža v gramih	pristoj- bina v vin.
	do 50	3		
10	50-100	5	do 250	10
	100-250	10		
	250-500	20	250-350	20
	500-1000	30		
	za vsakih		za vsakih	najmanj
10	50	5	50	5 10
20	50	5	50	5 10
20	50	5	50	5 10
20	50	5	50	5 10

čijo in Turčijo je plačati: do 40 K 20 vin., za vsakih nadaljnih 20 K 10 vin. V druge države: za vsakih 25 K 25 vin. do 100 K; od 100 do 1000 K za vsakih 50 K 25 vin. Za Angleško, Irsko in Združene države Sev. Amerike pa za vsakih 25 K 25 vin. — Za brzojavke se računa pristojbina po besedah. Za Avstro-Ogrsko, Bosno in Hercegovino ter Nemčijo velja beseda 6 vin., najmanjša pristojbina za brzojavko pa 60 vin. — Vozna pošta odpošilja denarna pisma in zavoje z denarjem, pisma brez vrednosti, ki tehtajo nad 250 gr, vozno blago do 50 kg, pošiljatve proti poštnemu povzetju. Denarna pisma se oddajajo odprta (le nad 1000 K in do teže 250 gr) ali pa zaprta. Pri teh se mora zavita denarna vsota navesti po svojih delih; pošta jamči le za izročitev nepokvarjenega ovitka, ne za vsebino. Pristojbina za vozno pošto je do 5 kg in do oddaljenosti 10 milj 30 vin., do 5 kg in nad 10 milj 60 vin. Ako je teža večja od 5 kg, se ravna pristojbina po teži in oddaljenosti.

Primerjalna ta-

Država	Denarna jedinica
Avstro-Ogrska	1 krona (100 vin.) ==
Angleška . . .	1 lib. sterl. (20 shil. à 12 penc) ==
Belgija . . .	1 frank (100 centim.) ==
Bolgarska . . .	1 lev (100 stotink) ==
Danska . . .	1 krona (100 oerov) ==
Francoska . . .	1 frank (100 centim.) ==
Grška . . .	1 drahma (100 lepta) ==
Laška . . .	1 lira (100 centezim.) ==
Nemška . . .	1 marka (100 pfen.) ==
Nizozemska . . .	1 hol. gold. (100 cent.) ==
Norveška . . .	1 krona (100 oerov) ==
Portugalska . . .	1 milreïs (1000 reïsov) ==
Rumunska . . .	1 lei (100 bani) ==
Ruska . . .	1 rubelj (100 kopejk) ==
Srbska . . .	1 dinar (100 para) ==
Španska . . .	1 peseta (100 cetim.) ==
Švedska . . .	1 krona (100 oerov) ==
Švicarska . . .	1 frank (100 centim.) ==
Turška . . .	1 piaster (40 para) ==
Združ. države	1 dolar (100 centov) ==

bela denarjev.

Približna vrednost (ravna se po kurzu)									
Avstr. veljave		Angl. veljave		Franc. veljave		Nemške veljave		Ruske veljave	
K	vin.	Sh	pen.	Fr.	cent.	M	pf.	Rb	kop.
1	—	—	10	1	5	—	85	—	26
24	2	20	—	25	—	20	—	6	17.5
—	95	—	9.6	1	—	—	80	—	24.7
—	95	—	9.6	1	—	—	80	—	24.7
1	32	1	2	1	43.5	1	15	—	35.5
—	95	—	9.6	1	—	—	80	—	24.7
—	95	—	9.6	1	—	—	80	—	24.7
—	95	—	9.6	1	—	—	80	—	24.7
1	17	1	—	1	25	1	—	—	30.8
1	98	1	8.4	2	12.5	1	70	—	52.5
1	32	1	2	1	43.5	1	15	—	35.5
5	32	4	5	5	61	4	54	1	38.5
—	95	—	9.6	1	—	—	80	—	24.7
3	81	3	3	4	5	3	24	1	—
—	95	—	9.6	1	—	—	80	—	24.7
—	95	—	9.6	1	—	—	80	—	24.7
1	32	1	2	1	43.5	1	15	—	35.5
—	95	—	9.6	1	—	—	80	—	24.7
—	22	—	19.6	—	22	—	18	—	5.6
4	93.5	4	4	5	41.5	3	33	1	33.6

Slovanska imena mesecev.

Slovensko:	Hrvaško:	Bolgarsko:	Češko:	Pojlsko:	Rusko:	Luž.-srbsko:
Prosinec	Siećanj	Январий	Leden	Styczeń	Январь	Wulky rózka
Svečan	Veljača	Февруарий	Unor	Luty	Февраль	Malu rózka
Sušec	Ožujak	Мартъ	Březen	Marzec	Мартъ	Nalětnik
Mali traven	Travanj	Априлъ	Duben	Kwiecień	Апрѣль	Jutrownik
Vel. traven	Svibanj	Май	Květen	Maj	Май	Róžownik
Rožnik	Lipanj	Юний	Červen	Czerwiec	Юнь	Smatnik
Mali srpan	Srpanj	Юлий	Červenec	Lipiec	Юль	Pratnik
Vel. srpan	Kolovoz	Августъ	Srpen	Sierpień	Августъ	Žujeńc
Kimavec	Rujan	Септембринъ	Září	Wrzesień	Сентябрь	Pořujeńc
Vinotok	Listopad	Октомбринъ	Ríjen	Pazdziernik	Октябрь	Winowc
Listopad	Studenj	Ноемвринъ	Listopad	Listopad	Ноябрь	Narymnik
Gruđen	Prosinac	Декемвринъ	Prosinec	Grudzień	Декабрь	Hodownik

Kolkove pristojbine.

Kolki za pobotnice.

Od K	4	do	40	.	.	.	.	.	.	K	—14
"	"	40	"	80	.	.	.	.	.	"	—26
"	"	80	"	120	.	.	.	.	.	"	—38
"	"	120	"	200	.	.	.	.	.	"	—64
"	"	200	"	400	.	.	.	.	.	"	1·26
"	"	400	"	600	.	.	.	.	.	"	1·88
"	"	600	"	800	.	.	.	.	.	"	2·50
"	"	800	"	1600	.	.	.	.	.	"	5—
Absolutorij	.	.	.	.	.	.	.	.	.	"	2—
Domovinski list	.	.	.	.	.	.	.	.	.	"	1—
Immatrik. list	.	.	.	.	.	.	.	.	.	"	2—
Indeks (za vsak tečaj)	.	.	.	.	.	.	.	.	.	"	—30
Krstni list	.	.	.	.	.	.	.	.	.	"	1—
Potni list	.	.	.	.	.	.	.	.	.	"	2—
Pravila društvena, naznanilo	.	.	.	.	.	.	.	.	.	"	1—
"	društ., eks. prepisa, pola	.	.	.	.	.	.	.	.	"	—30
"	društvena, eksemplar s potrdilom polit. urada, prva pola	.	.	.	.	.	.	.	.	"	2—
	vsaka nadaljna pola	.	.	.	.	.	.	.	.	"	1—
Prepis (za vsako polo)	.	.	.	.	.	.	.	.	.	"	1—
Reverz	.	.	.	.	.	.	.	.	.	"	1—
Spričevalo zrel., o teoret. skušnjah na vis. šoli, iz drž. knjigovodstva	.	.	.	.	.	.	.	.	.	"	2—
Spričevalo semestralno, kolokvijsko	.	.	.	.	.	.	.	.	.	"	—30
Verific. podpisa sodnijsko za 1 podpis	.	.	.	.	.	.	.	.	.	"	1—
"	"	notarsko za 1 podpis	.	.	.	.	.	.	.	"	1—
"	"	za vsak nadaljni podpis sodnijsko	.	.	.	.	.	.	.	"	1—
"	"	notarsko	.	.	.	.	.	.	.	"	—50
Vojaške zadeve: za oprostitev od voj. vaj, za nabor v drugem kraju	.	.	.	.	.	.	.	.	.	"	1—
Zabave, koncerti, gled. predstave z vstopnino, prošnja za dovoljenje	.	.	.	.	.	.	.	.	.	"	2—
Zdravniško spričevalo	.	.	.	.	.	.	.	.	.	"	1—

Vojaška dolžnost.

Nikakor ni mogoče, naštetih vse brezštevne predpise, ki se tičejo vojaške službe; zato smo se omejili le na splošnejše informacije. Podrobnosti najde vsakdo v slučaju potrebe v dotičnih predpisih. V zamotanih slučajih pa je najbolje obrniti se na kako vojaško inform. pisarno.

Pravico do enoletne vojaške službe imajo:

1. V armadi: absolventje višje srednje šole, (realke, gimnazije, viš. gospod. šole, učiteljska, trg. akademije in podobnih šol, če so šolo absolvirali do 1. vinotoka tistega leta, v katerem so dosegli starost 21. let, (zrelostni izpit se ne zahteva, treba je pa v tem slučaju služiti na lastne stroške), dalje oni, ki so napravili poseben izpit primerne obsega pred voj. zbor. poveljstvom. Enoletni prostovoljec si lahko izbere zbor, ne more si pa izbrati posadke. Službo je v splošnem treba nastopiti vsaj do 1. vinotoka 24. leta svoje starosti.

Slušatelji zdravilstva nastopajo polletno akt. službo najpozneje 1. mal. travna 25. leta svoje starosti; drugo polovico službe pa nastopijo po svoji promociji kot zastopniki asistentov pri voj. zdrav. inštitutih, toda najpozneje do 1. mal. travna 28. leta svoje starosti. Kdor do te dobe ni dovršil svojih študij, mora odslužiti drugo polovico kakor ostali prostovoljci.

Farmacevti, kateri so do 1. sušca nabornega leta absolvirali 6. razred sred. šole in napravili tirocinalni izpit, nastopajo službo kot diplomirani magistri farm. Kdor pa ne doseže diplome do 1. vinot. svojega 26. leta, zgubi to ugodnost.

Veterinarci, kateri so začeli študirati živino-zdravništvo vsaj do 1. sušca svojega nabornega leta, nastopijo enoletno službo po dobitvi diploma. Kdor diploma ni dobil do 1. vinot. svojega 24. leta, zgubi ugodnost enoletne službe.

Kdor ni napravil častniške skušnje, mora služiti še 2. leto (tudi na drž. stroške), ter obdrži lastnost enolet. prostovoljca; skušnjo lahko ponovi. — Pravico do enoletne službe izgubi, kdor je bil obsojen radi prestopka, storjenega iz dobičkarije, prestopka proti npravnosti ali zločina.

II. Pri vojni mornarici: 1. redni slušatelji tehnike, stroj. tehn. oddelka; 2. absolventje viš. ind. šole, stroj. teh. oddelka; 3. slušatelji navtičnih šol.

Kdor ima pravico, da služi pri vojakih le eno leto, mora oddati prošnjo, ki je kolka prosta, najpozneje do konca svečana (!) nabornega leta okrajnemu glavarstvu (v avtonomnih mestih magistratu), v katerem ima domovinsko pravico, ali pa najpozneje naborni komisiji pri glavnem (ne pri naknadnem!) naboru.

Komur se je dovolilo, da gre k naboru drugje, ne v domačem kraju, mora kljub temu oddati prošnjo pri domačem okr. glavarstvu (oz. magistratu), nikakor pa ne šele pri naborni komisiji.

Če odda prošnjo šele pri glavnem naboru, mora navesti zadosten vzrok, zakaj ni mogel vposlati prošnje že v svečanu. Izročiti mora prošnjo pred zdravniško preiskavo. Vsakdo najbolje stori, da opravi vse v svečanu, da pozneje nima sitnosti, kajti v slučaju zamude

ne pomaga nobena prošnja, niti na cesarja. Služiti se mora potem tri leta. Prošnja, ki jo mora vložiti vsak slov. dijak v slovenskem jeziku, naj se glasi približno takole: C. kr. okraj. glavarstvo (oz. slavni mestni magistrat) v N! Podpisanec prosi za pravico enoletne prostovoljne vojaške službe na državne (oz. na lastne) stroške z nastopom prezenčne službe v (pehotnem, topničarskem) polku štev. . . . v N. z dnev. 1. vinotoka 19 . . (oz. pri medicincih: 1. malega travna 19 . .) in prilaga: 1) spričevalo (iz zavoda, ki mu sploh daje pravico do enoletnega prostovoljstva, torej: ali potrdilo frekventacije z visoke šole, ali maturitetno spričevalo, ali spričevalo iz zadnjega razreda srednje šole). 2) Vstopni list (izdan od okrajnega glavarstva oz. magistrata). 3) Krstni list. Poleg tega: a) za prosilce na državne stroške: 4) ubožni list (dá ga pristojna občina, potrdi župnik: potrebna je opomba, da prosilec ne zmore vplačati zneska 348 K). 5) Rodbinski popis (Familienausweis, formularji se dobe po 2 vin. v Učiteljski tiskarni v Ljubljani, če jih nima v zalogi župnik, ki mora to listino tudi potrditi.) — b) za prosilce na lastne stroške: 6) Reverz (potrdilo očeta oz. varuha, do bo sin [varovanec] služil na svoje stroške). Kdor prosi za enoletništvo pred 21. letom, mora priložiti tudi dovoljenje očetovo, da sme vstopiti k vojakom.

O ugodnostih slušateljev vis. šol v dobi vojaške službe glej tozadevne naredbe v visokošolskih zbirkah zakonov, ki jih dobi vsakdo pri vsprejemu na visoko šolo.

ŠOLSTVO

Visoke šole.

Splošni del.

Slovensko dijaštvo pohaja v večjem številu visoke šole na Dunaju, v Gradcu in Pragi, kjer posebno v zadnjem času število sloven. visokošolcev precej raste. V interesu slovenskih dijakov samih bi bilo želeti, da bi kar v največjem številu posečali češke visoke šole. Tam niso izpostavljeni — kakor je to na Dunaju in v Gradcu — šovinizmu nemško - nacionalnih profesorjev, ki je prepogosto vzrok, da nadarjen in marljiv slovenski dijak pri skušnji propade. Tudi v materijelnem oziru moremo Prago kot jako ceno mesto le priporočati. Res je sicer, da filozofom za sedaj skušnje napravljene iz nemščine na češki univerzi ne veljajo za naše srednje šole in da se iz slovenščine ne more tam napraviti izpita, ali juristi, tehniki in medicinci naj bi izključno študirali v Pragi in obrnili hrbet nam neprijaznim nemškim visokim šolam. Poleg vsega tega mora iti naše stremljenje po uresničenju naših vseučiliških zahtev za tem, predvsem doseči provizorij slovenskega vseučilišča na češki univerzi v Pragi, dokler še vršimo priprave za vseučilišče v Ljubljani. V tem edino vidimo realno pot k lastnemu vseučilišču. Slovensko dijaštvo bode gotovo prvo, ki bo podpiralo našo delegacijo pri teh zahtevah in se koncentriralo na praških visokih šolah. —

Komur razmere le količkaj dopuščajo, naj bi pogledal za kak tečaj v tujino, na kako francosko, angleško ali nemško visoko šolo; germanistom ter modernim filologom je to skoro neobhodno potrebno.

Prva skrb, ki jo ima dijak s prihodom na visoke šole, je skrb za stanovanje. Cene stanovanj so različne. Navadno so pač stanovanja, ki so blizu univerze, tudi najdražja. Za enega stane soba povprečno 16—30 K mesečno, za dva okoli 24—36 K mesečno. Zajutrak pride mesečno na 6 K. Stanovanja s popolno oskrbo pridejo na 50—70 kron, vendar je večina na Dunaju in v Pragi v menzah, v Gradcu pa v gostilnah. Dalje je treba predvsem skrbeti za pravočasno vpisanje na univerzi (tozadevne informacije pri posameznih visokošolskih zavodih). Veliko breme, ki ga prevzema na svoje rame skoro $\frac{3}{4}$ slovenskih dijakov, ki prihajajo na visoke šole, je gmotna skrb. Ne biti tukaj preveč brezupen in nepodjeten, na drugi strani pa tudi ne imeti preveč rožnatih nad, ki ravno v tem pogledu dijaka le prepogostokrat varajo in ga storijo brezbriznega. Predvsem naj nikdo ne prihaja na visoke šole s posebnimi upi na instrukcije, če nima teh mogoče že prej zagotovljenih. Glavna in pri večini edina podpora, ki je sigurna potrebnemu dijaku, je podpora naših slovenskih podpornih društev in deloma tudi drugih podpornih društev na univerzi. (O tem glej rubriko „Gmotno vprašanje“.)

Poleg teh popolnoma gmotnih vprašanj, je še vrsta drugih, ki zahtevajo največje pozornosti in katerim edino naj bi bilo posvečeno vse stremljenje dijaka. Akademična leta, to je čas, ko se nudi dijaku, ki prihaja na visoke šole po ogromni večini z vsemi slabimi odznaki

današnje srednješolske vzgoje, najboljša prilika izpolniti velike vrzeli, ki jih je pustila na njem srednja šola, se iznebiti suženjskih srednješolskih nazorov. Čas visokošolskih študij, to je menda ona najkrasnejša doba v življenju vsakega akademično izobraženega človeka, ko si more z dragocenim priznanjem svobodnega akademičnega meščana, z mladostno energijo prosto širiti svoje duševno obzorje, poiskati si notranje podlage za svoje ravnanje. Zatorej ne tratiti teh krasnih let, ampak takoj od početka gledati svoj poklic v strokovnem in splošnem izobraževanju. Škoda vsakega lahkomiselno, brezplodno ubitega dneva. Menda je ravno ta veliki razloček med srednješolcem kot nezrelim dečkom, čigar kretnje se zasleduje na vsak hip, in med že popolnoma samostalnim visokošolcem vzrok, da se omami marsikak abiturijent in spregleda velike naloge svojega dijaškega poklica. Poleg strokovnega študija je neobhodno potrebno si izpopolnjevati splošno znanje in si pripraviti na ta način tem večjega razumevanja in vpogleda tudi v svoji lastni stroki. Neizčrpljiv vir nudi dijaku pri samozobraževanju v vseučiliških mestih cela vrsta cenih knjižnic ali za akademika popolnoma brezplačno dostopnih čitalnic. (Natančnejše informacije v rubriki „Izobraževalna sredstva v naših vseučiliških mestih“). Drugo, kar zahtevamo od dijaka, je zanimanje za javno življenje. Mnogo praktičnega se more iz njega naučiti dijak; življenske skušnje drugih ljudi mu morejo kazati tem jasnejšo pot v bodočem poklicu, storiti ga tem previdnejšega in neustrašenejšega v njegovem nastopanju. Slednjič imajo velik vzgojevalen pomen za dijaka naša akademična društva. Od vsakega je želeti, da posveča svojemu društvu vedno del svojih

moči. Danes, ko so naša društva torišča smotrenega in najresnejšega dela, mu bode prinesla udeležba pri društvenem delu vedno največjih koristi.

1. Vseučilišče.

Na Avstrijskem obstojajo popolne univerze z vsemi štirimi fakultetami na Dunaju, v Pragi (češka in nemška), v Gradcu, v Inomostu in Krakovu. Vseučilišči v Lvovu in Črnovicah nimata medicinske fakultete. Naše informacije o vseučilišču se tičejo le juridične, filozofične in medicinske fakultete. Glede teološke fakultete je vse napredno dijaštvo mnenja, da ta fakulteta ne spada na znanstveno učilišče, kakor je univerza, ker se omrežena z dogmami, silabi, indeksi itd. ne more in ne sme svobodno znanstveno razvijati.

Splošne informacije: Zimski tečaj traja od 1. oktobra do četrta pred cvetno nedeljo; letni tečaj se prične v četrtek po vel. noči ter konča zadnjega julija. Vpisuje se 8 dni pred in 8 dni po začetku tečaja; v tej dobi se oddajajo tudi prošnje za oproščenje kolegnine. Pri vpisovanju se je treba izkazati s zrelostnim spričevalom (ter ponekod z izkazom o vojaški službi, ki ga izgotovi okrajno glavarstvo, oz. magistrat). Dalje je treba izpolniti dva nacijonala ter indeks. Kolegnina znaša za vsako tedensko uro na tečaj K 2'10, vpisnina enkrat za vselej 10 K. Kolegnine je oproščen abiturijent, ki se izkaže z ubožnim ter z odličnim zrelostnim spričevalom; k prošnji se priloži še jeden nacijonal. V ostalih informacijah, ki se tičejo načina vpisovanja, oproščenja kolegnine, prestopa z ene fakultete na drugo itd., se naravno ne moremo spuščati v podrobnosti in izčrpati

preobširnega gradiva; zato se bode treba marsikomu obrniti po svet k starejšemu to, varišu, ali pa v naše akademične organizacije ki pojdejo vsakemu radevolje na roko.

A. Juridična fakulteta. Študij traja 8 tečajev ter ima sezidati trden teoretičen temelj v vseh strokah prayniške vede. Pravnik je sposoben za javno službo, če je z uspehom napravil tri državne izpite, in sicer:

a) **Historično-pravni.** Za tega so določeni trije termini, in sicer v začetku 4. in koncem 4. ter v začetku 5. semestra. Pripuščen je oni, ki je poslušal skupno vsaj 72 tedenskih ur, in sicer te-le predmete: rimsko (20 ur), cerkveno (7 ur) in nemško pravo (10 ur), dalje avstrijsko zgodovino (5 ur) in na filozof. fakulteti praktično filozofijo (4 ure); z ostalimi 26 urami disponira poljubno. Oni, ki nastopijo v mesecu oktobru vojaško službo in se hočejo prigrasiti k izpitu šele v jeseni po dokončanem 4. sem., morejo prositi na dekanatu za izredni termin v mesecu septembru.

b) **Sodni (judicijelni).** Za tega se zahteva absolutorij, ki ga je možno dobiti po 8. semestru. Predmeti so avstr. privatno pravo (18 ur), avstr. trgov. in menično pravo (7 ur), avstr. civilni sodni proces (12 ur) in avstr. kaz. pravo in proces (10 ur). Izpit se lahko dela tudi že koncem 8. tečaja.

c) **Predmeti tretjega političnega izpita** so: splošno in avstr. drž. pravo (5 ur), upravni nauk in avstr. upravno pravo (6 ur), narodno gospodarstvo in narodno-gospodarska politika (10 ur), finančna veda z ozirom na avstr. fin. zakonodajo (5 ur). Za judicijelni in politični izpit se izprašuje razen v počitnicah, skozi celo leto.

Pravniški doktorat. Da se ta doseže, je treba po absolutoriju napraviti tri rigoroze. Vse tri rigoroze je treba napraviti na enem in istem vseučilišču. Pristojbina za vsakega znaša 120 K, promočna pristojbina tudi 120 K.

Za juridični študij ne prinese absolviran gimnazijec seboj prav nobene podlage, fakulteta se pa tudi ne pobrine, da bi napravila novincu sistem juridičnega študija pristopnejši. Posledice tega občuti pravnik najbolj pri študiranju rimskega prava in pa narodnega gospodarstva. Največ težkoč mu delata ta dva predmeta v prvi vrsti zato, ker mora takoj operirati z znanstvenimi termini, s katerimi je še popolnoma neseznanjen, dalje pa, ker je ravno snov teh dveh predmetov tako kompaktna, ker so posamezni deli tako tesno spojeni med seboj, da se jih ne da naučiti polagoma vsakega posebej. Tako se ravno pri juristih opaža, da jim povzročuje prvi izpit dosti nemirne krvi. Teh nedostatkov dijaki seveda ne morejo odpraviti, pač pa jim bode mogoče v veliki meri temu odpomoči, če se bodo začeli pečati bolj in ob pravem času s tema dvema vedama. Vsak pravnik naj se torej loti rimskega prava že v prvem in narodnega gospodarstva pa v petem semestru. Posebno narodno-gospodarske vede, ki je tolikega pomena za naš narod, naj bi naši juristi ne smatrali več samo za formelni nameček, ki se ga odpravi v par mesecih. Ves novi duševni svet, katerega more odpreti ta veda, ostane danes pravnikom tuj. Nikar torej začeti s študijem narodnega gospodarstva šele po drugem izpitu. S tem samo oškodi vsak samega sebe. Potrebno je tudi, da zasleduje pravnik v svrhu praktične izobrazbe v narodno-gospodarski stroki gospodarsko rubriko v časopisju. Da bi si dijak pridobil ravno v tej stroki

čim največ vpogleda, je potrebno, da predela razen učnih knjig tudi še vsaj nekatere druge najvažnejše tozadevne spise, kakor Sombartove, Schäfflejeve, Herknerjeve, posebno Engelsovo „Lage der arbeitenden Klasse“. Veliko političnega in gospodarskega pouka more podati Aristotelova „Politika“. — Priporočati je samo še, da bi mlajši pravniki polagali prvi izpit, kolikor je to možno, že po treh semestrih. Študij zato ne dela prav nobenih težkoč in pridobi se en semester prostega časa.

B. Medicinska fakulteta ima nuditi slušatelju teoretično in praktično strokovno izobrazbo. Študij je precej naporen, absorbira skoro vse sile in je tudi precej drag (drage knjige, preparati, visoke pristojbine itd.), tako da je revnim dijakom od dne do dne manj pristopen. Študij traja 10 semestrov, v katerih je treba imeti zapisanih najmanj po 20 teden-skih ur.

Doktorat vsega zdravilstva doseže, kdor napravi tri rigoroze na enem in istem vseučilišču. Prvi se dela po 4. sem. iz splošne biologije, fizike, kemije, anatomije, histologije in fiziologije. Drugi, 6 semestrov po prvem, iz patol. anatomije, farmakologije, notranjega zdravilstva, otroškega zdravilstva in psihiatrije. Tretji iz kirurgije, porodništva in ginekologije, očesnega zdravilstva, dermatologije, higijene in sodnega zdravilstva. Pristojbine so 120 K, 130 K, 140 K, ona za promocijo 120 K.

C. Filozofična fakulteta ima na eni strani gojiti vedo brez ozira na prakso, na drugi pa vzgajati srednješolske učitelje. Ti dve nalogi pa se dasta pogosto prav težko spojiti. Filozofske fakultete glavna napaka je njena nesistematičnost: dijak posluša, kar hoče, profesor predava, kar in kakor hoče. Zato

je bolj kot kje drugod treba, da se dijak obrne po svet k starejšemu tovarišu ali pa k profesorju samemu. Kdor se priglasil k državni skušnji, mora dokazati, da je bil vsaj 7 semestrov redni slušatelj na vseučilišču, od teh najmanj 5 semestrov na filoz. fakulteti, dalje mora predložiti spričevalo o kolokvijih iz pedagogike, filozofije in higijene. Skupine predmetov so sledeče: *a*) klas. filologija t. j. latinščina in grščina kot glavni predmet, poučevalni jezik kot stranski predmet; *b*) nemščina ali pa poučevalni jezik kot glavni predmet, latinščina in grščina kot stranska predmeta; *c*) zemljepis in zgodovina kot glavna predmeta; *d*) matematika in fizika kot glavna predmeta; *e*) prirodopis kot glavni predmet, matematika in fizika kot stranska predmeta; *f*) filozofija z grščino kot glavnim in latinščino kot stranskim predmetom ali pa z matematiko kot glavnim in fiziko kot stranskim predmetom. Poleg teh skupin z omejitvijo na realke: *g*) eden modernih jezikov (francoščina, italijanščina, angleščina) z nemščino ali poučev. jezikom kot glavna predmeta; *h*) angleščina kot glavni, francoščina ali nemščina ali pouč. jezik kot stranski predmet; *i*) matematika kot glavni predmet ter bodisi deskriptivna geometrija kot glavni ali pa geometr. risanje in fizika kot stranska predmeta; *j*) prirodopis in kemija bodisi kot glavna predmeta ali pa eden obeh kot glavni in kot stranska predmeta dva sledečih: matematika, fizika, kemija, prirodopis, zemljepis, geometrično risanje pa samo z matematiko.

Druge skupine od tu navedenih niso dopuščene, osobito bi priporočali študij modernih jezikov, ker tu nimamo še skoro nič svojih učnih moči, manj druge skupine (posebno

matematiko in fiziko, zgodovino, tudi klas. filologijo), ker so te stroke na naših srednjih šolah že večinoma zasedene z mlajšimi močmi, tako, da se ne more tu več sigurno računati na hitro dosego definitivnega mesta.

Kdor hoče doseči filozof. doktorat, mora dokazati, da je bil 7 sem. na filozof. fakulteti ter predložiti znanstveno razpravo (disertacijo). Nato napravi dva rigoroza (iz glavnega predmeta dveurni in iz filozofije enourni). Pristojbine znašajo 240 K.

Farmacija. Študij traja najmanj 4 sem. Farmacevti so izredni slušatelji filozofske fakultete; zahteva se 6 gimnazijskih razredov, predhajajoča 3 letna praksa (kdor ima maturo, mu zadostuje 2 letna) ter spričevalo o tirocinalnem izpitu. V dosego diplome magistra farmacije se zahteva 3 skušnje in 1 rigoroz. Takse za skušnje znažajo po 60 K, za rigoroz 140 K. — Skušnje je treba delati na filozofski, rigoroz na medicinski fakulteti.

Ženski študij na univerzi je dosedaj pri nas še prav neznaten. Pripuščene so ženske z gimnazijsko maturo doslej le na filozofsko in na medicinsko fakulteto. Na filozofsko kot izredne (tudi kot farmaceutke) one, ki so napravile maturo na liceju ali učiteljišču; te lahko po 6 sem. delajo državno skušnjo, ki jih usposablja za poučevanje na ženskih licejih in podobnih zavodih.

2. Tehnika.

Tehnične visoke šole imamo v Avstriji na Dunaju, v Pragi (češko in nemško), v Brnu, v Lvovu in Krakovu (trgovsko-tehnično akademijo). Kot redne slušatelje se sprejme na tehniki one, ki se morejo izkazati z maturitetnim

spričevalom realke. Ravnotako je pa tudi gimnazijskemu abiturijentu pot na tehniko odprta; napraviti je treba samo izpit iz geometričnega risanja, ki je pa malenkosten, tako da to sploh ne more ovirati gimnazijca pri vstopu na tehniko.

Studij realnih ved se je doslej pri nas veliko premalo gojil. Na realke odpade komaj 20% slovenskih srednješolcev (pri Čehih 50%!). Ne smemo se zato čuditi, če sede pri nas ravno na mestih, kjer se zahteva tehnika, v tako obilnem številu tujci; sami smo krivi. Zato ne moremo dovolj priporočati slovenskim dijakom, da posvečajo več pozornosti kot doslej realnim vedam.

Na tehniki traja vpisovanje od 1. do 15. oktobra. Imatrikulačna taksa, ki jo plača na novo vstopajoči slušatelj, znaša 8 K, pristojbina za kolke 30 vin, in 1 K ter kolegnina (za tega, ki ne vlaga prošnje za oprostitev) 50 K. Listine, s katerimi se je treba izkazati pri vpisovanju, so: maturitetno spričevalo realke ter certifikat, da slušatelj v tem letu ne nastopa vojaške službe. Gimnazijski abiturijent mora poleg tega priložiti dokazila, da zna zadostno risati ter spričevalo o skušnji iz deskriptivne geometrije.

Kolegnine je oproščen, kdor se izkaže z odličnim zrelostnim ter z ubožnim spričevalom, dobro zrelostno spričevalo opravičuje k polovičnemu oproščenju. Kdor je že bil na tehniki, mora predložiti mesto zrelostnega spričevala vsaj 40 jednot za celo oproščenje ali 30 za polovično.

Tehnična visoka šola ima sledeče oddelke: stavbno inženerstvo (5 letnikov), arhitektura (5 letnikov), strojno inženerstvo (4 letniki), tehnična kemija (4 letniki), zemljedelsko-teh-

nični oddelek (3 letniki), geodetični kurz (2 letnika), montanistični kurz (3 letniki), zavarovalno-tehnični oddelek (2 letnika).

Izpiti na tehnikah so: 1. Prospehovi iz predmetov 1. drž. izpita, ki ga, če so s popolnim uspehom napravljene, nadomeščajo deloma ali popolnoma. Delajo se vedno koncem šolskega leta, začetkom prihodnjega le z dovoljenjem rektorjevim in proti plačilu takse 10 kron.

2. Državni, in sicer: a) splošni drž. izpit, ki se dela po 4 tečajih v zadnjih tednih letnega ali pa v prvih tednih zimskega tečaja; taksa znaša 20 K; b) strokovni drž. izpit se vrši po absolviranju in se deli v praktični in teoretični del. Taksa je 40 K.

Doktorat tehničnih ved zahteva predložitev znanstvenega spisa in strogo skušnjo (rigoroz), ki se ozira predvsem na podano znanstveno razpravo in na stroko kandidatovo. Pristojbine znašajo 180 K.

3. Živinozdravniški šoli na Dunaju in v Lvovu.

Zahteva se matura srednje šole. Študij traja 4 leta (za doktorje med. samo 2 leti). Po 3 z uspehom napravljenih strogih izpitih dobi rigorozant živinozdravniško diplomu. Pri dunajski živinozdravniški visoki šoli eksistira še dveletni tečaj za podkovanje. Vpisovanje v šolo traja od 1. do 14. oktobra; vpisnina znaša 15 K, šolnine ni. Bližje informacije v „Lehrplan der tierärztl. Hochschule“, ki se dobi pri ravnateljstvu (Dunaj, III., Linke Bahngasse 11). Pri dunajski visoki šoli je razpisano letno dvajset prostih mest (stanovanje, hrana, obleka) za one veterinarce, ki so pripravljeni

službovati 7 let kot živinozdravniki v armadi. Prošnje se vlagajo do 1. avgusta ter morajo imeti sledeče priloge: domovnico, krstni list, potrdilo, da je prosilec neoženjen, spričevalo o nramnosti, potrdilo o stavljenih osepnicah, potrdilo vojaškega zdravnika o sposobnosti prosilca za službo, šolska spričevala zadnjih 4 let gimnazije ali realke, zrelostno spričevalo, reverz, da bo prosilec služboval 7 let kot živinozdravnik v armadi.

4. Zemljedelska visoka šola na Dunaju.

Pogoj za sprejem: matura srednje šole. Ima 2 sekciji, poljedelsko in gozdarsko. Študij traja 4 leta, rigoroz in znanstvena disertacija sta pogoj doktorskega naslova. Vpisnina znaša 10 K, šolnina polletno 50 K, takse v laboratorijih od 10 do 30 K.

Kulturno-tehnični študij. Na zemljedelski visoki šoli na Dunaju, na tehniki v Pragi ter Brnu se predava o kulturni tehniki. Študij traja 3 leta. Zahteva se 2 izpita; taksa za vsak izpit je 20 K.

5. Eksportna akademija na Dunaju.

ima 2 letnika. Sprejet more biti: *a)* absolvent štiriletne trg. akademije ali kurza za abiturijente pri njej; *b)* abiturijent srednje šole z maturo, ki zna francosko in trgovske stroke; *c)* kdor je napravil vsprejemni izpit. Poleg tega je pripravljalni kurz, v katerega se sprejemajo maturanti srednjih šol. Šolnina znaša 150 K polletno (po I. polletju se lahko prosi za

oproščenje), vpisnina 20 K, prispevek za učila 30 kron polletno.

6. Montanistični visoki šoli v Ljubnem in Příbramu.

imata po 2 oddelka: jamski in žgalniški; v obeh traja študij po 4 leta. Na obeh zavodih je učni jezik nemški. Pogoji za sprejem je matura realke ali gimnazije. Podrobnejše informacije v programu, ki ga na zahtevo pošlje rektorat.

7. Akademija umetnosti na Dunaju in v Pragi.

C. kr. akademija umetnosti na Dunaju in v Pragi je visoka šola in ima kot taka nalogo navajati za umetnost nadarjeno mladino k samostojnemu delu v glavnih panogah slikarske in kiparske umetnosti ter jo poleg tega izobraziti v vseh onih strokah, ki pospešujejo doseženje tega cilja.

Na dunajski akademiji obstojajo za glavne predmete 1 splošna slikarska in 1 splošna kiparska šola. Doba študij traja navadno 3 leta. Pogoji vstopa: *a)* spričevalo o dokončanih študijah na spodnji gimnaziji ali spodnji realki ali sploh o znanju, ki odgovarja tema dvema; *b)* predložitev lastnih slikarskih poskusov ter vsprejemni izpit, na podlagi katerega se je mogoče prepričati, da ima kandidat poklic in zmožnosti k študiju ene izmed glavnih strok.

Poleg tega obstojajo na dunajski akademiji še 4 specijelne šole. Pogoji vstopa je s povoljnim uspehom dokončana splošna šola ali poseben vsprejemni izpit.

Abiturijentom.

Radi pomanjkanja prostora je nemogoče, da bi se v almanahu bavili s sicer prevažnimi informacijami glede gmotnih avspicij študija posameznih strok. Tozadevno moremo letos tovarišem abiturijentom le priporočati 5. štev. „Omladine“ (5. letnik), ki je izšla v informativne svrhe nalašč za tov. abiturijente; tukaj najde vsakdo o bodočnosti študija, ki se more danes predvsem Slovencem priporočati in ki ga zahteva naš narodni položaj, natančna pojasnila. Neobhodno potrebno je, in sicer v prid enakomerno se razvijajočemu narodnemu organizmu, da se vsak dijak danes seznaní s stanovskim vprašanjem raznih poklicev, v prvi vrsti uradniškega. Le na ta način bode mogoče izbirati poklice, ne da bi pri tem trpel posameznik in celota. Predvsem pa opozarjamo tov. srednješolce, da verno zasledujejo vsako leto statistiko visokošolskega naraščaja, ki jo prinaša „Omladina“.

Pohajanje inozemskih visokih šol.

Malo je slovenskih dijakov, ki jim dopuščajo razmere posecati kako izvenavstrijsko visoko šolo. Celo izmed modernih filologov, katerim je to skoro neobhodno potrebno, jih zaide za dalje časa le malo na Francosko, Nemško, kamoli na Angleško. Vendar bi bilo želeti, da bi se obrnilo več slovenskih dijakov — vsaj po dokončanih študijah — tudi v tujino. S tem bi si dotičniki ne razširili le vsestransko svojega strokovnega znanja, ampak pridobili bi si, rekel bi, nekako svetovno obzorje in dobro podlago za samostojno znanstveno delovanje in raziskavanje, ki ga Slovenci na vseh poljih pogrešamo. Tako bi se mogoče odprla počasi tudi vseučiliška mesta slovenskim profesorjem, ki bi kot strokovnjaki lahko konkurirali z nemškimi kolegi.

Kdor gre študirati na Nemško, naj se obrne v Berolin. Najlažje stališče imajo v tem oziru seveda moderni filologi. Za medicince, tehnike in juriste pridejo vseučilišča v Nemčiji v obče bolj po dokončanih študijah v poštev, namreč v svrhu vsestranske poglobitve v različnih strokah.

Najbolj od tujcev obiskane univerze v Nemčiji so: Berolin, Monakovo, Lipsko, Bonn, Halle. Študije so dražje v tem oziru, ker se mora plačevati kolegnina in visoka vpisnina.

Tako znaša na primer v Berolinu na vseučilišču vpisnina 18 mark, za tiste, ki so že pohajali kako nemško univerzo v Avstriji, pa 9 mark. Na tehniki znaša vpisnina za inozemce 80 mark. Na poljedelski visoki šoli se plača 120 mark, na živinozdravniški 100 mark in na visoki šoli za glasbo do 150 mark honorarja za tečaj. Na vseučilišču znaša kolegna za vsako tedensko uro na tečaj 5 mark. Poslušati se mora najmanj jedno takozvano privatno predavanje.

Nemčija ima tudi svojo visoko šolo za žurnalistiko. Ustanovila se je leta 1899. Njen ustanovitelj in sedanji vodja je dr. Richard Wrede. Študij je odmerjen na dve leti in je teoretičen in praktičen. V teoretičnem delu se predava o zgodovini in tehniki tiska, o žurnalistični propedeutiki, o tiskovnem in avtorskem pravu itd. Praktični oddelek obsega čitanje časopisov, priskrbovanje snovi, urejevanje, polemiko, estetične vaje, državnopravne in politične vaje, recenziranje, korespondenco itd. Imatrikulacija stane 12 mark. Za tedensko uro se plača povprečno 8 mark na tečaj.

V Parizu je taka šola na takozvani „École des hautes études sociales“, ki ima štiri oddelke. L'école de morale et de pédagogie, l'école sociale, l'école de journalisme, l'école d'art.

Vsem, ki bi se radi seznanili v kratkem času s francoskim jezikom in literaturo, je priporočati ferijalne kurze, ki se prirejajo vsako leto na raznih francoskih univerzah, kakor Besançon, Dijon, Versailles in trajajo od julija do novembra. Po primerni skušnji se dobi takozvana „diplôme de français“. Plača se 30—60 frankov, kakor dolgo se pač obiskuje.

Na univerzi v mestu Montpellier se prirede v zimskem tečaju 1908—1909 kurzi nalašč za tujce, ki hočejo študirati francoski jezik in literaturo v zvezi z drugimi romanskimi jeziki in literaturami. Vpisnina 30 frankov, honorar 50 frankov. Tečaj traja od 3. novembra do 15. marca. Koncem semestra se dobi od rektorja certifikat o pohajanju oziroma po skušnji diploma.

Srednje šole.

1. Gimnazija in realka.

Slovenci nimamo niti ene popolnoma sloven. gimnazije, niti ene popolnoma slovenske realke. Odgovornost za to zlo pada v prvi vrsti seveda na našo vlado, v veliki meri pa tudi na našo državnozborsko delegacijo, ki nam ni mogla primešetariti slovenskih srednjih šol in na naše profesorje, ki v svoji nečuvenci indolenci niso našli časa, da bi nam oskrbeli slovenskih učnih knjig, kar je seveda vladi dobrodošel izgovor, da nam ne da, kar nam gre.

Bilanca našega srednjega šolstva, kar se tiče gimnazij in realk, je danes sledeča:

Na Kranjskem (479.973 Slovencev po zadnjem ljudskem štetju) je letos, kakor kažejo gimnazijska izveštja, 1585 gimnazijcev in 465 realcev. Nemcev je na Kranjskem 28.177 in ti imajo 223 gimnazijcev ter 203 realce. Za Nemce sta na Kranjskem dve nemški gimnaziji in ena nemška realka, za Slovence štiri utrakvistične (v nižjih razredih slovenske, v višjih nemške) gimnazije, ena utrakvistična realka — mestna v Idriji in slovenska gimnazija — škofovi zavodi v Št. Vidu.

Na Spodnjem Štajerskem je 409.531 Slovencev, 590 slovenskih gimnazijcev in 10 realcev. Nemcev je 52716, nemških gimnazijcev 570, realcev pa 236. Nemci imajo 3 gimnazije in eno realko, Slovenci pa 2 utrakvistični nižji gimnaziji (polovica predmetov se poučuje slovenski, polovica nemški).

Na Koroškem je 90.495 Slovencev, 109 slov. gimnazijcev in 7 realcev. Slovenci nimajo niti ene srednje šole. 276.829 koroških Nemcev ima 816 gimnazijcev in 378 realcev; Nemci imajo 3 gimnazije in eno realko. Slovenskih dijakov je na Koroškem malo, ker nimajo niti slovenskih ljudskih šol, na nemških pa, kjer se morajo boriti s tujim jezikom, podležejo še povrh nemškemu šovinizmu součencev in učiteljev.

Na Primorskem nima 212.978 Slovencev nobene srednje šole. Slovenskih gimnazijcev je na Primorskem 425, realcev 219. 19.454 Nemcev, večinoma priseljenih in prebivalstvu vsiljenih uradnikov pa ima 3 gimnazije, 2 višji in eno nižjo realko, čeravno je nemških gimnazijcev le 256, realcev pa 225.

Kakor je iz podatkov razvidno, imamo Slovenci gimnazijcev (2769) vkljub nam sovražnemu šolstvu še razmerno veliko, ali vseeno še mnogo premalo. Če pa upoštevamo, da imamo tako neznatno število realcev (701), potem vidimo, da število 2769 koncem leta 1908 zaostaja daleč pod normalo pri drugih narodih v Avstriji. Vzrokov zato moramo iskati v prvi vrsti v tujem šolstvu, ki naravnost ubijajoče ovira prouspeh dijakov in rodi toliko mladih izgubljenih eksistenc.

Začelo se je tudi pri nas v novejšem času pod vplivom splošne prenapolnitve v službah akademičnih izobražencev misliti, da imamo preveč inteligentnega naraščaja, preveč dijaštva — to pa je docela napačno in more razvoju in napredku narodnemu le škodovati. O nadprodukciji inteligence morejo govoriti le Nemci in Čehi, pri Slovencih izobražencev še vedno primanjkuje za službe, primanjkuje pa v prvi vrsti izvedencev v praktičnih poklicih, ker

nimamo potrebnih šol. Naša zahteva mora biti: v šolo na Slovenskem le slovenskega profesorja in ravnotako v urad na Slovenskem le slovenskega uradnika.

Končni cilj nam morajo biti **popolnoma** slovenske gimnazije in realke po vsem slovenskem ozemlju. Ako se pomisli, da se izpopolni za 93 nemških dijakov v Kočevju nižja gimnazija v popolno, za 116 nemških gimnazijcev na prvi državni gimnaziji in njeni filijalki v Ljubljani se ustanovi posebna gimnazija, čeravno velik del teh dijakov ni na Kranjskem rojen, dočim se za 164 dijakov samostojnih slovensko-nemških razredov v Celju in 93 dijakov-Slovencev na višji gimnaziji v Celju, torej skupaj za 257 slovenskih dijakov tamošnji razredi ne razširijo v popolno samostojno gimnazijo, je to kričeča krivica, ki se je le nemški protikulturni šovinizem ne ustraši.

Ravnotako želimo, da bi prišli naši vodilni krogi vendar enkrat do spoznanja, da morejo razvoju in napredku naroda služiti le **popolnoma** slovenske srednje šole.

2. Učiteljišče.

Naša učiteljišča — to se v Avstriji menda razume že samo ob sebi — kakor skoraj vse ostalo šolstvo ne ustrezajo svojemu namenu. Ni dovolj skrbjeno na njih niti za splošno izobrazbo, tem manj seveda za pedagoško izobrazbo učiteljstva. Do danes se menda na učiteljišču še ni naučil noben učitelj one umetnosti, ki ji pravimo poznanje človeške duše. Učitelj, ki ima vzgajati za življenje, prihaja v isto življenje popolnoma nepripravljen — ne pozna ga. Istotako pa tudi ne pozna onih disciplin, ki so za dobrega ljudskošolskega

učitelja neizogibno potrebne: pedagogika, antropologija, socijologija, etika, estetika i. t. d. Vse to si mora bodoči učitelj, ki resno pojmuje svoj poklic, osvojiti izven šole. Le učiteljstvo, ki je v resnici naobraženo, je v resnici oni ljudsko-izobraževalni faktor, ki tvori uspešen protiutež klerikalnim ljudstvo-poneumnjevalnim tendencam.

Ves klerikalni naval se je danes ustavil pri učiteljstvu, spodkopava mu ugled ter ga oškoduje tudi gmotno, kjer le more. Nikdar ni zahtevala narodna dolžnost tako nujno, dá stoji vse, kar napredno misli, učiteljstvu ob strani, kakor danes, in sicer da goji v prvi vrsti skrb za učiteljski naraščaj. Ako bodemo imeli vzgojenih izobraženih, značajnih narodnih učiteljev, bo ostal ves klerikalni in nemški teror brez vpliva. Ker nam pa danes šola ne vzgaja takih učiteljev, ker danes slovenski profesorji še ne smatrajo za svojo dolžnost vplivati tudi v tem oziru na svoje gojence, bi moralo stati predvsem učiteljstvo, zlasti učiteljske organizacije ž njimi v stalnih stikih, jih navajati k resnemu samoizobraževalnemu delu ter jim kazati pot, kako se najboljše pripraviti za težavni življenski posel.

Moška učiteljišča, ki jih pohajajo Slovenci, so: v Ljubljani z nemškim in slovenskim, v Kopru s slovenskim, to se premesti v Gorico, ter v Mariboru in v Celovcu z nemškim učnim jezikom.

3. Trgovski akademiji na Dunaju in v Gradcu.

Pogoji za sprejem so sledeči: v triletni kurz se sprejme, kdor je dovršil nižjo srednjo šolo z dobrim uspehom. Vpisnina in prispevek

za učila znašata skupno 30 K, celoletna šolnina 320 K, ki se lahko plača v dveh obrokih — prva polovica pri vpisovanju, druga začetkom drugega tečaja. Šolnina se lahko zniža na polovico ali četrtno, popolnega oproščenja ni. Na akademiji je poleg tega še enoletni kurz za abiturijente srednjih šol. Absolventje trgovske akademije imajo pravico do enoletne vojaške službe.

„Československá obchodní akademie“ v Pragi je podoben zavod. Ima 4 letnike; šolnina znaša letnih 240 K. Pogoji za sprejem: štirje razredi srednje šole ali meščanska šola z dobrim uspehom — tu pa se zahteva še poseben vsprejemni izpit.

4. Žensko srednje šolstvo.

Kakor v marsičem tako smo tudi na tem polju za drugimi narodi. Zadostujejo nam večinoma nemškutarske samostanske šole, kjer se vzgajajo po znanih receptih bodoče slovenske žene. Krivo je temu predvsem pomanjkanje dobrih ženskih šol, potem pa seveda brezbržnost naše inteligence. Le poglejte okoli sebe: skoro vsa naša takozvana napredna inteligenca ima svoje hčere v nunskih šolah; malo, malo izjem je! Malomarnost inteligence in pomanjkanje dobrih ženskih šol gresta roka v roki. Edina slovenska višja šola je „Mestna višja dekliška šola“ v Ljubljani, ki se od lani spreminja v moderen ženski licej. Poleg te je v Ljubljani nemška privatna šola „Huth-Hanss“, ki ima tudi precejšnje število slovenskih učenk, kar je pogosto krivda merodajnih slovenskih faktorjev. — Najštevilnejša so pri nas ženska učiteljišča: državni v Ljubljani in v

Gorici, nunski v Ljubljani in v Mariboru. Enostransko izobražamo narod, skrbimo skoro samo za moško vzgojo, žensko pa zanemarjamo, dasiravno ima žena ogromen pomen v narodnem in družabnem življenju. Dosti se je to na nas že maščevalo in še bolj se bo, če se vsaj zdaj ne popravi, kar se je zagrešilo!

SLOVENSKO SRED.
IN VISOKOŠOLSKO
DIJAŠTVO — —

Naša akademična društva.

Dolgo se ni mogel ustavljati oni del slovenskega dijaštva, ki se imenuje naprednega in svobodomiselnega, narodno-radikalnemu gibanju, čeravno mu je napovedal od začetka boj na življenje in smrt. Njegov naraščaj iz zadnjih let je skušal radikalce naravnost kopirati, pa kopija je bila slaba. In uresničilo se je tudi tukaj to, kar smo mi vedno in vedno povdarjali, da stagnacija, brezbržnost v društvu zamori ves idealizem in vso agilnost posameznika. — Dejstvo pa, da vozijo liberalna društva še danes vedno po starih tirih nesmotrenosti in svojega starega „rodoljubnega“ življenja, mora biti za nas resen opomin k še večjemu, še vstrajnejšemu delu. Dokler bodo take pojave v slovenskem dijaštvu ščitile cele struje, tako dolgo ne moremo govoriti o vkoreninjenju idej, za katere delamo z vnemo. Zatorej misija narodno-radikalnega gibanja niti v dijaštvu še dolgo, dolgo ni končana.

Kar se tiče naše struje same, mora postajati vedno bolj enotna in trdna očigled svojim velikim nalogam. Le z disciplinirano organizacijo bomo dosegli uspehov, ki si jih želimo. Tukaj nas ne smejo motiti krivi preroki, če bi se tudi pojavili v naši sredini, kakor se je to zgodilo preteklo leto na Dunaju v „Sloveniji“ in imelo posledico,

da so bili prisiljeni izstopiti „gorenjski akademiki“ iz Slovenije. Življenski zakon vsake socialne celote zahteva enotnost in notranjo harmonijo. Da to ohranimo, mora biti naša prva in največja skrb. Organizacija, ki dela tukaj kompromise, si koplje prerani grob.

Velikega pomena bo starejšinska organizacija, ki bo družila narodne radikalce v javnem življenju. Razkovanost v naših starejšinskih vrstah in nesistematičnost, kjer dela vsak po svoje in vsak zase, nam je le škodovala. Treba nam je organizacije, ki nas bo na podlagi našega kulturnega programa vezala tudi po absolutoriju v celoto.

Dosledno in značajno delo brez kompromisov na levo in desno bo krepilo naše vrste na zunanaj, intenzivno izobraževalno delo naših društev kakor posameznikov nam bode dalo novih sil, našim nastopom pa prave vsebine.

Slovensko akadem. društvo »Adrija« v Pragi šteje danes 5 semestrov svojega obstoja. V društvu se je od prvega začetka do danes prav marljivo delalo, posebno pa je bilo vsled agilnosti posameznih članov preteklo leto društveno življenje živahno. Društvo je doseglo v preteklem letu veliko uspehov na zunanaj in znotraj. Kakor je nudila „Adrija“ v zimskem tečaju vzor akademičnega društva po naših načelih s svojim intenzivnim vsestransko izobraževalnim delom, tako je šlo društvo v letnem tečaju svojo sigurno, srečno pot pri vseh prilikah, kjer je moglo seznaniti javnost z našo strujo, kjer se je reklo pridobiti slovenskemu dijaštvu, zastopanemu itak samo po naši struji, ugleda.

V posebno zadoščenje si lahko šteje društvo, da je pridobilo zadnji čas sebi kakor tudi

celi naši struji simpatij predvsem jugoslovanskega dijaštva v Pragi, ki je stalo vsled nepoznanja ter javnega in zahrbtnega ščuvanja nam nasprotnih ljudi, vedno hladno napram nam. Zastopnikom našega društva se je posrečilo dati jugoslovanskemu dijaškemu gibanju v Pragi realno podlago; s tem pristopi k snujoči se „Zvezi jugoslovanskih akad. društev v Pragi“ s prihodnjim letom tudi „Adrija“. — Umevno, da je stala „Adrija“ preteklo leto tudi s „Svazom českoslov. štud.“ v najožjih, prijateljskih stikih. Društvo pa ni skrbelo le za svoje potrebe, ampak je zasledovalo ter presojalo vse javno slovensko življenja vedno z resnostjo in velikim zanimanjem. S posebno skrbjo pa je zasledoval razvoj našega dijaškega naraščaja v društvu v to svrhu voljeni odsek ter skušal na njega vplivati po vseh svojih močeh. Izmed mnogoštevilnih klubov in odsekov, ki so delovali v društvu, se je posvečala največja pozornost izobraževalnemu klubu, ki je imel vsak teden po en debatni večer in manjšinskemu klubu, ki je dosegel ustanovitev slovenskega obrambnega glasila „Slov. Branik“, kateri ima v „adrijanskem“ manjšinskem odseku svoje najmarljivejše sotrudnike. Vsak sobotni večer je bil namenjen zabavi; po zimi pri čaju v društvu, po leti pa na vrtu Matunovega restavrantu.

Rednih članov je štelo društvo koncem zadnjega tečaja 40. Ker uživa društvo gostoljubnost češkega „Akademičnega doma“, tako da mu je treba plačati za dve prijazni sobi le letnih 100 K, mu je mogoče porabiti vse ostale denarne prispevke članov in naših cenj. podpornikov za čitalnico in knjižnico. Društvo ima svoj sedež v „Akademičnem domu“ v Spáleni ulici šte. 20.

Slovensko akademično društvo »Slovenija« na Dunaju (VIII. Breitenfelderg. 20) je najstarejše in največje slovensko akadem. društvo. Ustanovljeno je bilo 26. maja l. 1869. Smer društva je bila že od začetka strogo napredna, toda pomanjkanje enotnega društvenega programa je omogočilo vstop v društvo tudi klerikalnim dijakom. Prepiri, ki so radi tega morali nastajati v društvu, so končali l. 1893. z izstopom klerikalnih dijakov in ustanovitvijo (1894) klerikalne „Danice“. Dasi je bila „Slovenija“ sedaj enotnejša, vendar je še vedno nekaj manjkalo do pravega njenega razvoja in procvita. Jasno se je začelo kazati, da samo zbirati in zabavati akad. mladino, ne more biti več namen akad. društev. „Slovenija“ je tvorila v tej dobi družbo ljudi, ki so se sešli le slučajno, ki niso imeli nikakih skupnih teženj. Jeseni leta 1901 pa so prišli v društvo novi ljudje, ki so društvo reformirali in mu dali enoten program, ki naj bo podlaga vsemu društvenemu delu. Glavna točka novega narodno-radikalnega programa, ki se je sprejel 22. januarja l. 1902., je osamosvoja naroda, kateremu cilju se klanjajo vsi drugi. Na podlagi novega programa se je začelo takoj z delom. Ustanovili so se razni klubí, kakor narodno-gospodarski, politično-izobraževalni, klub za ljudsko izobrazbo itd. Liberalni dijaki, nezadovoljni z novo društveno smerjo, so izstopili ter si ustanovili l. 1902. svoje društvo „Savo“, ki naj bi nadaljevala v zastarelem duhu prejšnje „Slovenije“. „Slovenija“ pa se je kljub raznim napadom in oviram krepko razvijala in si pridobila konečno po marljivem in vstrajnem delu tudi priznanje nasprotnikov. Danes so zunanji boji že ponehali in zato je mogoče, da so posvečene

sedaj vse sile notranjemu izobraževalnemu delu.

Članom je na razpolago obsežna knjižnica — okoli 3000 zvezkov — kateri se dodaja redno vsaka na novo izišla slovenska knjiga. Čitalnica nudi raznovrstne časopise in revije. Obstojajo dalje različni klubi in odseki ter se po potrebi ustanavljajo novi. Izobraževalni klub prireja vsak teden predavanja, kjer se vadijo društveniki v prostem govoru in diskusiji. Evolucijo našega programa skuša pospeševati poseben programatični odsek. Z ozirom na prihodnjo 40 letnico društva sestavil se je lani odsek, ki marljivo zbira in urejuje gradivo za spomenico. Poučuje se po možnosti laščina, češčina, slovenska in nemška stenografija itd. Ob dolgih zimskih večerih skrbita za zabavo pevski zbor, glasovir in šah. Prirejajo se izleti v razne tovarne in zavode ter v krasno dunajsko okolico. Za telesno vzgojo skrbi društvo tudi s tem, da navaja svoje člane k telovadbi v „Sokolu“.

Na zunaj je zastopano društvo v slovanskem komiteju, pri slovanskem podpornem društvu ter se udeležuje vseh slovanskih prireditev. Odnosaji z drugimi slovanskimi organizacijami so povsem najboljši, z nekaterimi celo prijateljski. — „Slovenija“ je tudi poverjenica „Slovenske“, „Hrvatske“ in „Šolske Maticе“ za Dunaj. — V področju „Slovenije“ obstojata še dva strokovna kluba: medicinski in pravniški, ki sta pa sicer popolnoma samostojna. Oba imata že lepi strokovni knjižnici, kjer dobivajo člani učne knjige in skripta. Vrhutega gojita tudi predavanja in diskusijske večere ter vodita velevažno statistiko.

Slovensko akad. tehn. društvo »Tabor«
ima svoj lokal v Gradcu, Brandhofgasse 12. I.

— „Tabor“ je ostal tudi v preteklem letu na prejšnji višini tako glede članov, kakor tudi glede društvenega dela na zunaj in na znotraj. V društvu je skrbel izobraževalni klub za predavanja in za podučne izlete v Gradcu in okolici. Za zabavo je skrbel kegljaški klub. — Društvo „Tabor“ je bilo vsled svojega odločnega nastopa v takozvani Wahrmundovi aferi izpostavljeno najhujšim napadom od strani slovenskih klerikalcev. Predbacivalo se mu je mej drugim tudi zvezo z Nemci. Dasiravno je „Tabor“ že na drugem mestu ponovno zavrnil vse te napade, se nam vendar zdi potrebno povedati še na tem mestu, da je vse to pisarjenje klerikacev le agitacijska laž in ni na njem niti pičice resnice. Le-ti napadi kažejo le, da je društvo na pravem potu in da je z dovoljno energijo zasledovalo svojo kulturno misijo. — Da se obdrži še v bodoče na dose-danji višini, zato pozivljamo tovariše, da vstopajo pridno v „Tabor“; najdejo tamkaj dovolj prilike izobraževati se in zastaviti vse svoje sile v delu.

Izobraževalna sredstva v naših visokošolskih mestih.

1. Na Dunaju.

A) Knjižnice:

Vseučiliška knjižnica, ki izposoja le strokovne knjige. Velika čitalnica je vsakomur dostopna, mala pa le starejšim po semestrih. Ako se založi maturitetno spričavalo, se knjige lahko vzame tudi na dom.

Zentral-Bibliothek (l. Rotenturmstrasse 16). Ima vso najboljšo nemško znanst-

veno in leposlovno literaturo in precejšnje število italijanskih in francoskih knjig. Mesečni abonement znaša za znanstvo 50 vin., za leposlovje 1 K in vsaka izposojena knjiga 2 vin. Radi lahkega izposojevanja ter krasne izbere je dijakom priljubljena. Katalogi so v „Sloveniji“ članom vedno v vpogled.

Dvorna knjižnica. V čitalnici lahko čita vsakdo; obsega vse knjige in liste, ki so izšle v Avstriji.

B) Muzeji:

Zakladnica na cesarskem dvoru.

Umetniško-zgodovinski muzej, I., trg Marije Terezije.

Naravoslovsko-zgodovinski muzej, I., trg Marije Terezije.

Muzej v topničarskem arzenalu, X. okraj.

Avstrijski muzej za umetnost in obrt, I., Stubenring 5.

Mestni zgodovinski muzej v rotovžu.

Moderna galerija, III., Rennweg (Belvedere).

C. kr. akademija upodablajočih umetnostij, I., Schillerplatz 3.

Muzej za avstrijsko narodopisje, I., Wipplingerstrasse 34.

Vsi ti muzeji so parkrat na teden brezplačno dostopni.

C) Izobraževalna društva:

Strokovnjaška predavanja iz vseh ved prireja „Sozialwissenschaftlicher Bildungsverein“ (VIII. Schlösselgasse 11). Predavanja so oznanjena na univerzi in vsakomur dostopna. Prireja tudi poučne izlete.

„Akademischer Abstinentenverein“ prireja zanimiva predavanja in diskusijske večere o alkoholizmu.

Za slovenske medicince je važno društvo „Vereinigung der Wiener Mediziner“, ki ima lepo znanstveno knjižnico in skoraj vse medicinske časopise. Prireja znanstvena predavanja in poučne izlete. Zastopa stanovske interese medicincev brez ozira na narodnost in veroizpovedanje.

Nekaka univerza „en miniature“ je „Volksheim“, XVI., Keplerstrasse z laboratoriji, ateljeji itd. Dobra šola za slovenskega dijaka, kako se moderno popularizira znanost. Ima lepo knjižnico in vsakomur pristopno čitalnico z vsemi boljšimi časopisi in revijami.

„Slovenija“ nudi svojim članom bogato, okoli 3000 zvezkov broječo knjižnico, v kateri je v prvi vrsti skoraj vse slovensko slovstvo, dalje izbranejšie nemške, francoske, italijanske, češke, srbske, hrvatske, ruske in poljske knjige. V čitalnici „Slovenije“ so na razpolago z malimi izjemami vsi slovenski listi, boljši nemški, češki, hrvatski in srbski. V izobraževalnem klubu se vrše redno predavanja, ki so namenjena splošni izobrazbi. Za strokovno izobrazbo skrbita samostojno v področje „Slovenije“ spadajoča kluba „Klub slov. medicincev na dunajski univerzi“ in „Klub slov. pravnikov na Dunaju“. Oba imata posebni znanstveni knjižnici (medicinska šteje okoli 60 zvezkov, pravniška okoli 80), prirejata predavanja in diskusije iz medicinske in pravne stroke, vodita statistiko slov. juristov in medicincev, dajeta informacije novo vstopivšim članom itd. „Slovenija“ prireja po možnosti poučne izlete v znamenita tovarniška podjetja.

Društvo slov. agronomov „Kras“ ima v svoji knjižnici vse knjige, ki so potrebne za agronomski študij.

2. V Gradcu.

Lahko umevno dejstvo je, da Gradec kot vseučiliško mesto ne nudi dijaku toliko ugodnosti in priložnosti za daljno izobrazbo, kakor na primer Dunaj ali Praga. Kdor pa ne ljubi velikomestnega hrupa in razburjenja, ampak se želi v miru posvetiti temeljitemu študiju, za tega je Gradec brez veleindustrije in brez velikega tujskega prometa kakor nalašč ustvarjen. Potrebni sredstev za izobrazbo najde tudi v Gradcu dovolj; treba jih je le poiskati!

Posebej omenjati ni treba knjižnice na univerzi, ki obsega okoli 150.000 knjig in ima krasno čitalnico, pripravno za študiranje ter knjižnice na tehniki.

Deželna biblioteka (Kalchberggasse 2) je odprta ob delavnikih od 10. do 1. ure in popoldne od 4. do 9. ure., ob nedeljah in praznikih pa od 10. do 1. ure. Znanstvene knjige se lahko izposojajo tudi na dom.

Ljudska knjižnica in čitalnica se nahaja v Stempfergasse 4, I. in Glacisstrasse 65, ljudska knjižnica sama pa Strauchergasse 15 in Pestalozzistrasse. Izposojevalne ure od 9. do 1. in od 3. do 7. zvečer.

Deželni muzej Joanej ima dragocene zbirke nadvojvode Ivana, ki se neprestano izpopolnjujejo. V starem poslopju (Rauber-gasse 10) je mineraloški, geološki, botanični in zoološki oddelek, zbirka starin in novcev ter prehistorični oddelek. Ob nedeljah in praznikih je vstop od 9. do 12. ure prost. V novem poslopju se nahaja kulturnozgodovinska in umetno-obrtna zbirka ter galerija slik (vstop ob nedeljah od 10. do 1. ure prost) in zbirka bakrorezov (vstopnine prosto le v ponedeljek od 10. do 1. ure in v četrtek od 3. do 4. ure).

V deželnem muzeju se nahaja tudi stalna umetniška razstava štajerskih slikarjev (vsak dan od 9. do 1. ure vstopnine prosto) in stalna razstava društva za umetno obrt. — Zanimiva je deželna orožarnica v Gosposki ulici, kjer se nahaja nad 28.000 komadov orožja.

V akad. tehn. društvu „Tabor“ je predvsem na razpolago precej obširna knjižnica; obsega v prvi vrsti novejšo leposlovno slovensko in hrvaško beletristiko. Dobro je zastopana tudi znanstvena literatura juridična, socijološka in jezikoslovna. V knjižnici se nahajajo tudi češke, poljske, ruske in francoske knjige ter moderne nemške revije.

V društvu obstoja znanstven klub, ki prireja vsak teden znanstvena predavanja in debatne večere. Od časa do časa obstoje tudi razni odseki, kakor tehniški, manjšinski, programatični, stenografski itd.

3. V Pragi.

A) Knjižnice in čitalnice:

C. kr. javna vseučiliščna knjižnica v Klementinu. Odprta vsak dan od 9. do 1. in od 3. do 8. ure zvečer (vsako sredo in soboto od 3. do 6. ure popoldne). Zaprta je v mesecu avgustu ob nedeljah in praznikih ter ob običajnih počitnicah. V vseučiliščni knjižnici se nahaja tudi čitalnica za periodično izhajajoče revije vseh strok.

Knjižnica obeh tehnik (na nemški tehniki Husová tř. č. 240—I.) Odprta je vsak dan od 9. do 12. ure dopoldne in od 4. do 7. ure zvečer; ob nedeljah in praznikih samo od 9. do 12. ure dopoldne.

Pražka mestna knjižnica (Platněřská ul. 21—I, blizu Klementina). Odprta je ob

pondeljkih, sredah in petkih od 9. do 1. ure, ob torkih, četrtnih in sobotah od 3. do 7. zv. Knjige se izposojujejo proti zastavljenju zneska 2 K in višje samo prebivalcem mesta Prage. Za knjige je treba plačati na 14 dni 2—10 vin. — V ravno tistem posloju se nahaja v II. nadstropju javna osrednja čitalnica revij in časopisov. Dostopna razen pondeljka vsak dan od 8. do pol 2. in od 3. do pol 8. ure zvečer vsakomur proti letnemu prispevku 20 vin.

Knjižnica muzeja kraljevine češke (v muzeju, Václavské nám.). Pristopna vsakomur. Odprta je razen praznikov vsak dan od 8. do 1. ter ob sredah in sobotah razen tega od 3. do 6. ure popoldne.

Izmed drugih mnogoštevilnih javnih knjižnic in čitalnic je tovarišem še predvsem priporočati:

Knjižnico akad. čitalnice (v Akad. domu). Dostopna samo članom; letni prispevek 2 kroni.

Knjižnica zemljedel. sveta za kralj. češko (Václ. nám.). Bogata na gospodarskih in pravnih spisih. Odprta v sredo in soboto od 8. do 12. ure dop. Oglasiti se je treba pri oficijalu.

B) Muzeji:

Zbirke muzeja za kralj. češko. Vstop brezplačen v nedeljo od 9. do 1. ure popoldne, v sredo in soboto od 10. do 4. ure popoldne. Ob torkih, četrtnih in petkih 1 K za osebo. O vseh teh dneh imajo slušatelji visokih šol na legitimacijo brezplačen vstop.

Češko-slovan. narodopisni muzej (Smichov). Ob sredah, sobotah in nedeljah zastoj, drugače za 1 K.

Muzej mesta Prage. Vsak dan razen pondeljka in sobote od 1. do 5. ure popoldne

brezplačno. V soboto od 1. do 5. (pozimi do 4. ure) za 40 vin.

Muzej za umetno obrt in obrtne zbornice (Sanytrová ul.). Vsak dan razen ponedeljka od 10. do 1. in od 3. do 6. ure zvečer brezplačno.

Tehnologični obrtni muzej (Eliščina tř., č. 6). Vsak dan razen ponedeljka od 8. do 3. ure popoldne, ob nedeljah in praznikih od 9. do 12. ure brezplačno.

Náprstkov obrtni muzej (Betlém. nam., č. 1). Vsak dan od 11. ure dopoldne. Vstop 2 kroni.

V Pragi so dalje odprte skozi celo leto mnogoštevilne galerije slik prvih čeških umetnikov, prirejajo se razne razstave, na katerih si slovenski dijak lahko pridobi tudi veliko praktičnega znanja. V gledališča je dijakom vstop znižan, in sicer na takozvani „Spolkový listek“, s katerim se je treba izkazati pri blagajni. Kupi se ga lahko pri kustosu akad. čitalnice.

Druga slov. akad. društva.

Na Dunaju je zbirališče liberalnih slov. akademikov „Sava“, v Gradcu „Triglav“, v Pragi „Ilirija“. Smotrenega pozitivnega delovanja v modernem smislu v teh društvih ni, ker smatrajo še vedno za glavno nalogo akad. društev le „zbirati in zabavati“, ne pa vzgajati in izobraziti svoje člane.

Klerikalci imajo svoje organizacije doslej le na Dunaju — „Danica“ — in v Gradcu — „Zarja“. V Pragi se slov. klerikalno akad. društvo najbrž ne ustanovi tako kmalu; praška tla so za klerikalizem malo — prevroča.

„Kras“, akadem. društvo slov. agronomov obstaja od lanskega leta na Dunaju. Zastopa strokovne interese slovenskih agronomov.

„Klub slovenskih medicincev“ je popolnoma samostojna organizacija pri „Sloveniji“ na Dunaju. Ima svojo strokovno čitalnico in knjižnico ter prireja strokovna predavanja.

„Klub slovenskih pravnikov“ je osnovan v področju „Slovenije“ na Dunaju; ima ravnotako svojo strokovno knjižnico ter prireja strokovna predavanja.

„Akadem. podružnica družbe sv. Cirila in Metoda“ v Gradcu je edina akad. podružnica naše „Šolske družbe“. Za podružnično vodstvo se vname vsako leto med vsemi tremi dijaškimi strujami hud boj.

„Klub slovenskih tehnikov“ v Pragi prireja poučne tehnične izlete in strokovna predavanja ter zbira tudi gradivo za slovenski tehnični slovar.

„Češko-slovenski akadem. alpski krožek“ v Pragi se je osnoval pred par leti pri češki podružnici „Slov. plan. društva“. Vzbuja zanimanje med slovenskimi in češkimi akademiki za naše planine in za turistiko.

„Komité slovanskih akademičnih društev na Dunaju“ je oblastveno potrjena zveza vseh akad. društev slovanskih, ki imajo sedež na Dunaju. V njem so zastopana akad. društva vseh slovanskih narodnostij, brez ozira na politično ali versko prepričanje. V komiteju so zastopana tudi vsa tri slovenska akadem. društva na Dunaju. Široka podlaga, na kateri stoji komité, mu bo omogočala izvrševati namen: zastopati skupne interese vseh slovanskih vseučiliških dijakov na Dunaju, v

važnih slučajih započeti enotno akcijo vsega slovanskega dijaštva in s predavanji ter drugimi prireditvami upoznavati posamezne slovanske narodnosti med seboj.

Ferijalna akad. društva.

Akad. ferijalno društvo »Prosveta«.

Kaj je „Prosveta“, kateri so njeni cilji in kaj je storila v prvih treh letih svojega obstoja, to smo obrazložili v lanskem almanahu.*) Sedaj nam je le pokazati, kako je vršila „Prosveta“ svojo nalogo v zadnjem letu in kakšni so njeni načrti za bodočnost.

Tudi v zadnjem letu je gojila „Prosveta“ predvsem ljudsko knjižništvo in to iz dveh razlogov; prvič, ker uvideva, kolik pomen ima ravno ljudsko knjižništvo za ljudsko izobrazbo sploh in drugič, ker je bila „Prosveta“ dosedaj radi tehničnih zaprek takorekoč prisiljena ostale točke svojega programa bolj ali manj zanemarjati. Tu pridejo predvsem v poštev poljudna predavanja. Ni treba naglašati važnosti predavateljstva na ljudsko-izobraževalnem polju. Dve, tri dobra poljudna predavanja bi morda zalegla več, kot knjižnica tekom več mesecev. Kajti gotovo je, da vpliva živa beseda bolj na ljudsko dušo kot mrtve črke v knjigi. „Prosveta“ se torej zaveda in priznava, da je njeno delovanje v tem oziru pomankljivo, ker ne more izvrševati ene najglavnejših točk svojega programa. Tu je treba odpomoči: predavateljstvo se mora gojiti z isto intenzivnostjo kot ljudsko knjižništvo. V to svrho se mora predavateljstvo organizirati. To bodi in bo „Prosveti“ direktiva za bodočnost.

*) Glej almanah 1907/8 str. 73—75.

Na ljudsko-knjižniškem polju je napredovala „Prosveta“ tudi letos prav lepo. V soglasju z lansko leto izdano parolo je bilo društveno delo koncentrirano v obmejnih pokrajinah. Lansko leto je imelo centr. društvo v Ljubljani 22 javnih knjižnic. Izmed teh so se dve, in sicer knjižnici na Bučki in v Radomljah vsled hujskanja klerikalnih petelinov morale opustiti; nekatere knjižnice so se izpopolnile. Na novo se je ustanovilo 8 knjižnic. Letos ustanovljene knjižnice so: 20. v Ločah pri Beljaku, 21. na Muti na Sp. Štajerskem, 22. v Spod. Dravogradu na Koroškem, 23. v Polzeli v Savinjski dolini, 24. v Bilčovsu v Rožu, 25. v Spod. Polskavi na Štajerskem, 26. v Račjem na Štajerskem, 27. v Selah na Koroškem.

Vse knjižnice razen ene vspevajo prav dobro. V naslednji tabeli podajemo statistični pregled nekaterih knjižnic za čas od dne 1. julija 1907 do 1. julija 1908.

Knjižnica	Velika Loka	Račje	Dolsko	Novi Kot
Število knjig	70	65	66	60
Št. čitateljev .	13	30	36	33
Št. izpos. knj.	112	373	214	82
Vsak čitatelj prečital po- vpreč. knjig	8·6	12	6	2·5
Vsak mesec se prečita po- vpreč. knjig	9	68	18	7
Vsaka knjiga povpreč. pre- čitana . .	1·6	5·7	3	1·4

Poleg centralnega društva v Ljubljani obstojajo še sledeče podružnice in odseki: posavska podružnica v Brežicah, dol. podružnica v Novem mestu (letos ustanovljena), podravski odsek v Mariboru, celjski odsek v Celju, konjiški odsek v Konjicah (letos ustanovljen). Jeseni se še ustanovi gorenjski odsek v Kranju; razen tega se spremenita še to jesen odseka v Mariboru in Celju v podružnici.

Podravski odsek je ustanovil tri knjižnice, tako da upravlja sedaj 10 knjižnic; priredil je maja meseca veliko veselico v Mariboru in nekaj predavanj.

Celjski odsek ima tri knjižnice. Septembra meseca je sklical velik sestanek savinjskega dijaštva.

Konjiški odsek obstoja šele par tednov. Njegov delokrog obsega v narodnostnem oziru najvažnejše štajerske pokrajine.

Dolenjska podružnica je delovala preteklo leto kot odsek in se konstituirala meseca avgusta kot podružnica. Upravlja knjižnico v Dobljicah in je priredila veliko slavnost v korist dij. podp. društvu „Radogoj“. Posveča posebno paznost kočevski narodnosti meji.

Društvo je sodelovalo tudi letos pri upravi „Simon Gregorčičeve“ javne ljudske knjižnice in čitalnice v Ljubljani ter podpiralo vsako akcijo v povzdigo ljudske izobrazbe.

Seznam za ljudske knjižnice primernih knjig se je spopolnil in izdal v obliki brošure z navodilom o ustanavljanju in upravljanju ljudskih knjižnic.

Slednjič naj še omenimo, da je priredila „Prosveta“ letos v juliju izborno uspel dijaški izlet na razstavo trgovsko-obrtne zbornice v Pragi.

„Prosvetin“ ljudskoizobraževalni program imajo od slovenskih ferijalnih društev še „Adrija“ v Gorici, „Bodočnost“ na Štajerskem, „Gorotan“ na Koroškem, „Balkan“ v Trstu in v zadnjem času ustanovljeno društvo „Istra“ za Istro.

Klerikalci so si po vzoru „Prosvete“ videč njene uspehe ustanovili svojo „Zvezo slovenskega dijaštva“, kjer so pa prav previdno — bodisi, da se je sramujejo, bodisi, da nima dovolj kredita — zamolčali svojo „katoliško“ firmo. Tudi slovenski liberalni akademiki imajo svoje fer. društvo „Savo«, ki pa deluje po vzoru nemških buršev.

Slovenska dijaška žurnalistika

šteje dva časopisa. „Omladina“, ki izhaja letos 5. leto, je organ narodno-radikalnega dijaštva. Prinaša programatične in informativne članke. V „listku“ so rubrike: slovensko dijaštvo, literatura in umetnost, manjšinski obzor, srednja šola i. t. d. Vsak drugi mesec ima „Omladina“ srednješolsko prilogo, v kateri se nahaja poleg programatičnih člankov iz peres srednješolcev tudi beletrija.

Organ klerikalnih dijakov je „Zora“. Prinaša poleg programatičnih in informativnih člankov tudi beletrijo.

Liberalni dijaki so začeli izdajati lansko leto svoje glasilo „Svoboda“, ki je pa po par številkah zaspala.

Slovenski visokošolci na avstrijskih vis. šolah od l. 1881/2 dalje.

Leto	Vseučilišče				Tehnika					Zemlj. v. š., D.	Montan. v. š.	Umetn. akad.	Eksp. akad. ²⁾	
	pravniški	medicinski	modrosl.	skupaj	stavbeniki	arhitekti	strojniki	kem. tehn.	drugi ¹⁾					skupaj
1881/2	134	11	33	178	11	—	4	7	4	26	13	1	2	—
1882/3	125	19	23	167	9	—	4	4	2	19	6	2	1	—
1883/4	134	24	17	175	10	2	3	3	—	22	5	2	2	—
1884/5	128	28	18	174	14	2	4	3	4	27	—	2	4	—
1885/6	110	26	12	148	12	1	5	—	2	20	1	3	2	—
1886/7	118	33	16	167	12	2	3	—	2	19	1	4	2	—
1887/8	105	50	13	168	13	3	3	1	—	20	1	3	2	—
1888/9	100	51	21	172	11	1	3	1	1	17	1	2	3	—
1889/90	95	44	14	153	12	1	4	—	1	18	—	3	4	—
1890/1	87	56	21	164	8	1	2	2	—	13	—	—	4	—
1891/2	100	66	30	196	10	1	1	—	—	12	2	1	4	—
1892/3	89	66	34	189	8	3	4	1	1	17	—	1	7	—
1893/4	102	69	36	207	8	1	7	2	—	18	3	2	8	—
1894/5	114	60	45	219	11	1	6	1	—	19	2	3	7	—
1895/6	127	73	49	249	17	2	11	3	1	34	5	3	8	—
1896/7	159	71	52	282	17	3	10	1	—	31	3	3	6	—
1897/8	196	67	49	312	12	4	11	1	5	33	3	—	6	—
1898/9	216	56	56	328	13	2	12	4	2	33	5	1	5	—
1899/00	246	58	69	373	11	2	13	1	2	29	5	1	4	—
1900/1	227	48	83	358	14	4	11	1	2	32	9	6	3	—
1901/2	254	51	118	423	18	3	13	4	4	42	12	4	4	—
1902/3	225	35	149	409	20	4	21	3	1	49	9	2	8	1
1903/4	197	26	185	408	24	3	17	1	12	57	10	3	9	1
1904/5	238	28	221	487	31	1	16	5	19	73	12	8	4	1
1905/6*)	328	37	188	553	35	1	13	5	14	68	14	4	—	7
1906/7*)	352	49	165	566	—	—	—	—	—	63	15	5	1	3

¹⁾ Kulturni inž., zemljedelci, zemljemerci, zavarovalni tehn., montan. akad. (pripr. kurz),

²⁾ Ustanovljena leta 1899.

*) Po privatnem štetju koncem letnega tečaja (glej „Omladino“); ostalo po uradnem štetju koncem zimskega tečaja (razni zvezki „Österr. Statistik“).

Karakteristična so minima slov. vseučilišč. in tehnikov od leta 1885—1893. V njih vidimo vzroke mrtvila devetdesetih let. Kar se tiče posameznih strok, zapazimo mirno dviganje in padanje števila medicincev. Tudi pravniki niso delali relativno prevelikih skokov, medtem ko je doseglo število modroslovcev naenkrat nenaravno višino (leta 1904/5). Filozofska kriza ima svoje vzroke v teh letih in se ravno sedaj najhujše čuti. — Število tehnikov se dviguje polagoma in značilno je, da se je šele l. 1902. dvignilo do one višine, ki jo je imelo že l. 1876. (44). Vzroki temu leže v „gospodarskem polomu“ leta 1873., ko je bilo uničenih nešteto podjetij.

Relativno je bilo naše število (v kolikor so nam znani podatki) najvišje leta 1872/3, ko je bilo od vseh vseučiliščnikov $28 \cdot 5 \text{‰}$. Slov. (76 pravnikov, 61 medicincev in 87 filozofov). Po „krah“ je število strahovito padlo; l. 1881/2 je bilo le še $18 \cdot 9 \text{‰}$, l. 1891/2 samo $13 \cdot 9 \text{‰}$ Slovencev. Od tega leta se zopet dviguje z izredno hitrostjo, tako da štejem leta 1900/1 že $21 \cdot 8 \text{‰}$ od vseh vseučiliščnikov, medtem ko je tehnikov še jako malo ($4 \cdot 8 \text{‰}$).

Statistika za leto 1907/8. še ni izdelana, oziroma je nenatančna, ker so uradni viri vsaj na Dunaju nedostopni, privatnemu štetju pa ni mogoče pripisovati absolutne zanesljivosti; približne številke so sledeče: juristov 350, medicincev 60, filozofov 100, tehnikov 60. Ena prihodnjih številka „Omladine“ prinese natančne in detajlirane številke.

**Statistični pregled slovenskih
srednješolcev**
po stanju koncem šolskega leta 1907/8.

Gimnazijcev		Realcev	
K r a j	Št.	K r a j	Št.
Celje, viš. g.	93	Maribor . .	10
„ sloven.		Celovec . .	7
paralelke .	164	Idrija . . .	232
Maribor . .	290	Ljubljana .	277
Ptuj	41	Gorica . . .	143
Beljak . . .	9	Trst	77
Celovec . . .	82	Pulj	7
Št. Pavel . .	15	Drugi kraji .	6
Kočevje . . .	19		
Kranj	295	Skupaj . .	759
Ljubljana:			
I. drž. gimn.	483		
II. „ „	417		
nem. „	11		
Novo mesto	218		
Št. Vid . . .	163		
Gorica	272		
Pulj	16		
Trst	138		
Sušak	26		
Drugi kraji .	9		
Skupaj . . .	2761		

PREGLED:

Gimnazijcev	2761
Realcev	759
Vseh slov. srednješolcev .	<u>3520</u>

GMOTNO VPRAŠANJE

Podporna društva.

»Radogoj« je splošno podporno društvo, ki posluje letos že 15. leto. Podpira slovenske dijake brez ozira na kronovino z mesečnimi zneski po 20 K. Večkrat se je povdarjalo, da naj se naše podporništvo centralizira, in sicer vsaj tako, da bi imela centrala v evidenci vse podpore ter na ta način dosegla kolikor mogoče enakomerno podpiranje našega dijaštva. To nalogo prevzeti bi bil v prvi vrsti poklican ravno „Radogoj“. Prošnje za „Radogojevе“ podpore se vlagajo pri tajniku (letos gospod dr. G. Žerjav).

V domovini je še nekaj podpornih društev z delokrogom, omejenim na nekatere dele slovenske zemlje, tako v Celovcu podporno društvo za slovenske dijake iz Koroškega, v Trstu za Primorce; na Štajerskem pa prav izdatno podpirajo osobito ondotne posojilnice štajersko slovensko dijaštvo. Omenjamo devet Rapočevih štipendijev, ki znašajo na leto vsak 300 kron in se vsako leto iznova podele. Prošiti more vsak slovenski dijak, namenjene so pa v prvi vrsti prosilcem iz šoštanjskega in mariborskega okraja. Prošnje je navadno treba vložiti do 20. novembra pri ravnateljstvu posojilnice v Mariboru.

Poleg tega je na Dunaju, v Gradcu in v Pragi število slovenskih in neslovenskih pod-

pornih društev, na katera se obračajo slovenski dijaki precej veliko.

Dunaj. „Podporno društvo za slovenske visokošolce na Dunaju“, ustanovljeno l. 1888, podpira revne slovenske dijake vseh dunajskih visokih šol. Podpore se podeljujejo od meseca do meseca in je treba prositi vsak mesec sproti. Mesečni podporni minimum znaša 10 K, po potrebi se dovoli tudi večja svota. V odboru sede s posvetovalno pravico tudi zastopniki dijaštva (po en zastopnik „Slovenije“, „Save“ in „Danice“ ter zastopnik „divjakov“, kateri pa dosedaj še ni bil nikdar izvoljen). Društvo izkazuje za leto 1906/7 K 7238·71 dohodkov, K 4438·92 stroškov; osnovna glavnica znaša K 20.815·08. Med prosilce, ki jih je bilo mesečno od 5 do 55, je društvo razdelilo letos v gotovini 4250 K, tekom 19letnega obstoja skupno K 64.515·42. Društvena imovina znaša K 22.593·73. Močna opora društva so štajerski denarni zavodi, dočim se ostali denarni zavodi za njega dosti ne zmenijo.

Določila za prosilce:

1. Prošnje za podporo je oddati prvi teden vsakega meseca (sedaj pri društvenem blagajni. dr. Kl. Seshunu, dvornemu in sod. odvetniku, I., Singerstrasse 7. Prošnje sprejemajo tudi akad. društva.)

2. Kdor prosi prvič, naj priloži prošnji ubožno spričevalo, narejeno po obrazcu, ki je predpisan za vseučiliščnike; poleg tega naj tudi pridenejo spričevala o študijah preteklega letnika (prvoletniki zrelostno spričevalo, ostali pa kolokvijska spričevala, spričevala o državnih skušnjah in rigorozih). Za prošnje je rabiti obrazce, ki jih je založilo društvo in jih oddaja

dijakom brezplačno. Dobijo se tudi v akad. društvih.

3. Razmere marsikaterega dijaka se tekom šolskega leta izpremene ter so potem dokaj različne od razmer, katere je opisal podpiranec v prvi, začetkom šolskega leta vloženi prošnji. Podpiranci naj torej vsak mesec vestno izpolnijo vse razpredelke v obrazcu za prošnjo. Na prošnje, ki so v tem oziru pomanjkljive, se ni mogoče ozirati.

4. Podpiranci morajo ob pričetku vsakega tečaja donesti spričevalo o študijah preteklega tečaja (spričevala o kolokvijih, drž. skušnjah, rigorozih).

5. Vsakemu podpirancu se priporoča, da naj precej, kakor hitro mu bo to mogoče, po svojih močeh povrne društvu prejete podpore.

„Juridično podporno društvo“ podeljuje podpore revnim juristom na dunajskem vseučilišču. Da se dobi podpora, je potrebno, da se zglasi vsak prosilec v društveni pisarni (vseučilišče, juridična fakulteta), izpolni predpisani vzorec in predloži ubožno spričevalo, indeks in kolokvijska spričevala. Dobi se vsak drugi ali tretji mesec 15 menznih znamk, event. tudi denar ali obleko. Društvo izposojuje svojim članom tudi juridične knjige.

„Medicinsko podporno društvo“ podeljuje podpore revnim medicincem na dunajskem vseučilišču. Vpiše se lahko v začetku vsakega tečaja, pa tudi sicer vsak mesec. Predložiti treba ubožno spričevalo in indeks. Dobi se navadno vsak mesec 10—15 menznih znamk, izredno tudi podpore v denarju ali obleki. Društvo izposojuje svojim članom tudi medicinske učne knjige. Poleg tega so društveni člani lahko oproščeni napol ali pa

popolnoma pristojbin v raznih medicinskih kurzih.

„Filozofsko podporno društvo“ podeljuje podpore revnim filozofom na dunajskem vseučilišču. Začetkom vsakega tečaja se mora vložiti prošnja na „Philosophischer Unterstützungsverein an der Wiener Universität“. Pridejati je treba: ubožno spričevalo, potrdilo referenta za štipendije, indeks in kolokvijska spričevala (prvoletniki zrelostno spričevalo). Dobi se navadno vsak mesec 10 menznih znamk. Društvo posreduje tudi oddajo instrukcij, na katere se pa slov. dijak ne sme zanašati, da jih dobi.

Posamezna podporna društva obstojajo tudi na živinozdravniški in poljedelski visoki šoli. Pogoji slični.

„Gregorijevo društvo“ (Gregorius-Verein) daje revnim vseučiliščnikom vseh narodnosti mesečno 12 K oz. 20 kron. Prošnje, katerim je treba pridejati maturitetno spričevalo, ozir. kolokvijska spričevala, ubožno spričevalo, stanovski izkaz (Nationale), potrdilo referenta za štipendije in potrdilo, da je prosilec vpisan na dunajski univerzi, se morajo vložiti začetkom zimskega tečaja pri policijskem svetniku dr. Wagnerju. (XIV. Kellinggasse 2. II.)

Splošno podporno društvo na dunajski univerzi. Pri tem društvu prosi lahko vsak vseučiliščnik, ki je najmanj že v 3. tečaju. Prvoletniki ne dobijo nikakih podpor. Vsak prosilec se mora v društvo vpisati. Pogoji: 1) izpopolniti se mora tiskani vzorec, ki leži na razpolago v društveni pisarni, 2) indeks, 3) ubožno spričevalo, 4) potrdilo referenta za štipendije in 5) kolokvijska spričevala. Vsak prosilec dobi navadno vsak drugi mesec 10 menznih znamk, oz. enkratno de-

narno podporo, za katero je pa potrebna posebna prošnja.

„Studentenheim“ (IX. Porzellangasse 30). Društvo „Asylverein der Wiener Universität“ podeljuje revnim slušateljem vseh narodnosti in veroizpovedanj na dunajskem vseučilišču brezplačno stanovanje, postrežbo in kurjavo. Poleg tega se dobi v zavodu razmeroma dobra hrana in sicer zajutrek za 10 v., kosilo za 24 v. in večerja za 20 v. Svečavo in perilo mora plačati vsak sam. Prošnje, ki jih je nasloviti na odbor zgoraj omenjenega društva, se morajo oddati osebno do 15. oktobra vsakega leta. Priložiti je treba: 1) zrelostno spričevalo, 2) ubožno spričevalo (ki naj je potrdi tudi župnik), 3) potrdilo referenta za štipendije, 4) indeks in 5) „nationale“. Priporoča pa se, da se vpošljejo na ravnateljstvo zavoda že v počitnicah provizorične prošnje, katerim je treba pridejati le zrelostno in ubožno spričevalo. V oktobru je sicer treba vložiti še enkrat prošnjo, toda oni, ki so prosili že v počitnicah, pridejo v slučaju ugoditve preje na vrsto. Prosilci, ki nimajo starišev, imajo prednost.

„Dijaško bolniško društvo na Dunaju“, („Verein zur Pflege kranker Studierender“), ki ima svoje društvene prostore na vseučilišču, preskrbuje svojim članom v slučaju bolezni brezplačno zdravniško pomoč, brezplačna zdravila in v bolnišnici brezplačno mesto 2. razreda, v slučaju smrti tudi brezplačen pogreb. Član društva je lahko vsak slušatelj vseučilišča, tehnike, živinozdravniške, poljedelske visoke šole in umetniške akademije. Pri vpisovanju, ki traja v zimskem semestru od 1. oktobra do sredi novembra, v letnem pa od začetka inskripcije 30 dni, je treba

pokazati indeks in oddati stanovski izkaz. Pri vstopu je treba plačati 2 K vstopnine in 4 K udnine za semester (če se vpiše za celo leto le 6 K). Revnim visokošolcem iz Kranjske povrne navadno to svoto dež. odbor kranjski.

„Mensa academica“ (I. Reichsratstrasse 29) daje vseučilišnikom proti primerni odškodnini kosilo in večerjo.

Prevažno podporo za slov. visokošolce iz Kranjskega tvorijo na dunajskem vseučilišču tudi Knafflove ustanove, katerih je sedaj 36, vsaka z letnimi 600 K. Ustanovil jih je leta 1671. Gorenjec Luka Knaffl, župnik v Groß-Rußpachu na Nižje Avstrijskem za dijake „kranjske narodnosti“. Ustanovo upravlja sedaj ravnatelj dunajske vseučiliške pisarne cesarski svetnik Brockhausen, posamezna mesta pa oddaja vseučiliški senat. Za ustanove prosi lahko vsak visokošolec iz Kranjske, ki je vpisan na dunajskem vseučilišču. Prednost imajo prosilci, ki so prestali zrelostno skušnjo z odliko. Juristi in medicinci dobijo ustanovo navadno šele po prvem izpitu, filozofi v drugem ali tretjem letu. Prošnje, naslovljene na vseučiliški senat, je vložiti najkasneje do 31. novembra vsakega leta. Priložiti je treba: 1) krstni list, 2) domovinski list, 3) ubožno spričevalo, 4) potrdilo o stavljenju koz, 5) zrelostno spričevalo, 6) potrdilo referenta za štipendije, 7) kolokvijska spričevala zadnjih dveh semestrov oz. spričevalo o prestanem državnem izpitu. Ustanova se uživa tudi lahko v vojaškem letu.

Gradec. „Podporno društvo za slov. visokošolce v Gradcu“. Predsednik gosp. dr. Benjamin Ipavic (Karl Ludwig-Ring 4). — Društvo izkazuje za leto 1906/07 7681·58 K dohodkov in 7298·64 K stroškov. Osnovna

glavnica znaša 3436 K. Razdelilo se je med 76 prosilcev v 532 slučajih 7115·88 K. Društvo deli podpore v denarju in v obednicah, in sicer razen oktobra, aprila in julija vsak mesec. Seja odbora podpornega društva se vrši drugo soboto vsakega meseca. Namesto prošnje je treba izpolniti prosilcu samo poseben vzorec, ki jih je dalo podporno društvo na razpolago v vseh tukajšnjih akad. društvih. Vestno izpolnjen vzorec je treba oddati v vsakem akadem. društvu za to določenemu referentu: referenti iz vseh treh društev skupaj tvorijo posebni dijaški pododbor, ki strogo nadzoruje, da navajajo prosilci vse svoje dohodke.

Ko se prosi prvič v tečaju, je treba priložiti prošnji: 1) kolokvijska spričevala ozir. maturitetno spričevalo; 2) ubožno spričevalo; 3) izkaz, da je prosilec dotični tečaj inskribiran. Podpore se razdele med prosilce proporcionalno, tako da se skuša enakomerno pripomoči vsakemu prosilcu do eksistenčnega minima (50 K). Redni maksimum mesečne podpore je bil zadnja leta do 12 K.

„Slovansko podporno društvo“ („Studien-Unterstützungsfonds für slavische Hochschüler der Grazer Universität“). Uprava društva je v rokah akad. senata. Podpore razdeljuje dijaški odbor obstoječ iz 9 članov. Društvo deli podpore dvakrat v letu, in sicer razdeli v zimskem tečaju okoli 600 K, v poletnem do 400 K. Prošnje enako opremljene kakor za oproščenje kolegnine, je oddati ob razpisanem terminu pri glavnem pedelu.

„Slovansko bolniško društvo“ („Kranken-Unterstützungsverein für slav. Hochschüler“), v rokah senata in

dijaškega odbora). Člani morejo postati vseučiliščniki in tehniki. Društvo nudi brezplačno zdravniško pomoč, zdravila in v slučaju potrebe bolniško oskrbo II. razreda. Vstopnina 2 K, članarina 2 K za semester, člani se vsprejemajo le v prvih 6 tednih vsakega semestra v lokalu, ki je na posebni črni deski „Slov. bolniškega društva“ na univerzi naznanjen.

Za Slovenca pride v Gradcu v poštev samo še takozvani „Freitisch-Institut“, ki deli vsak mesec obednice. Slovenec more le malo pričakovati od tega društva. Juristi dobe do 8, filozofi 10—15, medicinci do 15 obednic. Enako društvo obstoji na tehniki. Prošnje se morajo oddati osebno referentu na posameznih fakultetah. Natančnejše informacije daje posebna črna deska na rektoratih.

Praga. „Podporno društvo za slovenske visokošolce v Pragi“ podpira slovenske slušatelje čeških visokih šol praških z mesečnimi podporami do 24 K (v gotovini in v nakaznicah za obede v menzi). Društvo izkazuje za leto 1906/7 K 3769·04 dohodkov in K 3772·31 stroškov. Prispevalo je 22 sloven. posojilnic z zneskom 1500 K in 14 čeških z zneskom 131 K. Celo leto je bilo 186 prosilcev, katerim se je dovolilo 1889 K v gotovini in 2036 obedov v vrednosti K 1420·16, skupaj K 4302·36. Na enega prosilca pride povprečno mesečno K 17·77 (nekaj manj ko prejšnje leto). Prosilcev je bilo mesečno od 5 do 24. Društvo obstoja 6 let ter je v tej dobi razdelilo na 748 prošenj K 13.290·52, povprečno na vsako prošnjo K 17·77. Prosilec napiše prošnjo na poseben vzorec, ki ga je dobiti v naših akademičnih društvih v Pragi, priloži ubožno, zrelostno (ozir. kolokv.) spričevalo ter dokazilo, da je vpisan na kaki češki

visoki šoli. Vse to odda enemu poverjenikov, ki jih imata praški slov. akadem. društvi pri podpornem društvu. Ta mu izroči, ko so prošnje rešene, nakaznico, na katero mu blag. podpornega društva izplača nakazano podporo.

„Husov Fond“ podpira vse slušatelje na čeških visokih šolah brez razlike; podpira tudi slovenske prosilce z mesečnimi podporami 4—10 K. Prosilec, ki mora biti član „Husovega Fonda“ (letna članarina 1 K), napiše prošnjo na poseben vzorec, ki se dobi za 2 vin. v društveni pisarni (Praga II., Reznická ul. 14. Uradne ure od 3. do 4. pop.) priloži ubožno spričevalo napisano istotako na posebnem vzorcu ter odda oboje v zadnjih treh dneh meseca (za mesec vinotok šele od 1. do 6.) društvenemu tajniku. Pri razdelitvi podpor (14. in 15. vsakega meseca) se mora izkazati z društveno legitimacijo ter z dokazilom, da je vpisan na češki visoki šoli. „Husov Fond“ daje tudi brezobrestna posojila za pristojbine pri skušnjah.

„Nadace Krombholzova“ omogočuje akademikom praškim brez razlike brezplačno zdravljenje (zdravnike in zdravila). Kdor želi brezplačno zdravljenje, si vzame na kvesturi ali v pisarni svoje šole poseben vzorec, izpolnjenega dá podpisati kakemu profesorju ter gre z njim k zdravniku ali pa na kliniko; na recept, ki se mu napiše, dobi v lekarni brezplačno potrebna zdravila.

„Mensa academica“ (Spálená ul. 20) daje revnim akademikom za nizko ceno obed (po 56 vin.) in večerjo (po 36 vin.). Kdor želi imeti hrano v Menzi, napiše na poseben vzorec prošnjo (dobi se blanket v „Svépomoci“, Spálená ul. 9), priloži svoje ubožno spričevalo in na karton nalepljeno fotografijo za legiti-

macijo; za par dni dobi legitimacijo, na katero si v Menzi pri kontrolorju kupuje nakaznice za obede. Kdor hoče v Menzi obedovati (ozir. večerjati), izpopolni nakaznico s svojim podpisom in datumom ter polovico vrže v posebno škrinjico v Menzi, drugo polovico pa odda drugi dan pri obedu (ozir. večerji) kontrolorju.

„Svépomoc“ preskrbuje revnim dijakom inštrukcije in druga primerna mesta. Kdor želi kako mesto, mora napisati prošnjo, v kateri navede, kaj bi lahko poučeval. Slovenskim dijakom se ni mogoče v Pragi na inštrukcije preveč zanašati, ker — vsaj v začetku — ne znajo še toliko češki, da bi mogli sprejemati taka mesta. Vse podrobnosti se dobe v „Svépomoci“ (Spálená ul. 9) od 9. do 1. in od 3. do 6. ure pop.

„Hlávkovy kolleje.“ Tu dobi reven dijak, ki se izkaže z izvrstnim zrelostnim spričevalom, pozneje z izvrstnimi spričevali od izpitov, prosto stanovanje, razsvetljavo, kurjavo in perilo; za hrano plačuje mesečno po 12 K, nekaj mest pa je sploh brezplačnih. Prošnje za sprejem se vlagajo pri ravnateljstvu (Praga II., Jenš-tejnská ul. 1; vzorec zanje se dobi istotam), za zimski tečaj do 15. vel. srpana, za letni do 15. sušca. Lani je bilo v zavodu nad 200 dijakov.

„Filozofsko podporno društvo“ daje podpore v neenakih terminih, ki so naznanjeni na črni deski na filozof. fakulteti. Vzorec za prošnjo v „Svépomoci“.

„Pomocný spolek nadace Jonákovy“ (za pravnike) Prošnjo je treba napisati za celo leto naprej in priložiti ubožno spričevalo in reverz, s katerim se prosilec zaveže podporo pozneje vrniti, ter jo izročiti

v prvi polovici vinotoka oficijalu pravniške fakultete.

Podporni fond „Purkyně“ (za medicine), daje podpore v denarjih, v obednicah ter posojila za rigor. takse. Vzorec za prošnjo pošlje na željo „Spolek českých mediků“ (Praga II., Lipová ul. 2).

„Nadace Skuberského“ daje revnim tehnikom obednice. Prošnje se oddajajo tajn. društva v dobi, ki je naznanjena na črni deski na češki tehniki (navadno do zadnjega vin.).

Slovenski slušatelji visokih šol brez razlike mesta in stroke dobe lahko ministrstvalne podpore, ki jih jim podeljuje ministrstvo za uk in bogočastje, in sicer v znesku 40—120 kron za tečaj. Prošnje, ki so naslovljene na omenjeno ministrstvo, se oddajajo, opremljene z ubožnim spričevalom in izkazili o uspehih v študijah, v dekanatski, oziroma rektorski pisarni. Prošnje se pišejo slovensko.

Gmotno vprašanje slov. srednješolskega dijaštva.

Gmotno vprašanje je doslej pač najtemnejša stran našega srednješolskega vprašanja. Velika večina naših srednješolcev izhaja iz kmečkih hiš, od revnih roditeljev. Navezani so na podpore tujih dobrotnikov, na inštrukcije in pod.; na ta način se konečno prerije slovenski študent do svojega cilja, če mu niso že prej omagale v težkem boju za obstanek duševne in telesne sile. Slovenske inteligence krivda je bila, če se je doslej toliko dobrih,

nadepolnih sil našemu narodu trajno izgubilo, kajti za slovenskega srednješolca se je doslej storilo mnogo premalo. Če smo se glede visokošolcev postavili na stališče, da je dolžnost naše inteligence, podpirati jih, velja to v tem večji meri o srednješolcih. — Najvažnejša sestavina srednješolske podporne akcije so danes dijaške kuhinje, žal, da prav pogosto ne ustrezajo svojemu namenu. Kvaliteta hrane v teh kuhinjah je taka, da res skoro ne najdemo primernih besed, da bi jo po zaslugi označili. Ponekod pa ni niti dijaške kuhinje. Prva naša zahteva je torej, da se v vsakem srednješolskem mestu ustanovi poštna dijaška kuhinja, obstoječe pa naj se korenito izboljšajo. — Regulirati bi bilo nadalje treba podpore, ker se prepogosto dogaja, da se primeroma dobro situirani podpirajo na škodo revnejšim. Stvar se je dala izvesti na visoki šoli, toliko lažje se to zgodi na srednji šoli, kjer bi bila ureditev podporne akcije dolžnost srednješolskih profesorjev. Ti naj bi sodelovali tudi pri oddajanju inštrukcij, ki so danes prav krivično in neenakomerno razdeljene.

Predvsem pa je treba kar najenergičneje nastopiti proti onemu momentu, ki je rakrana na srednješolskem podporništvu, namreč da je podpora odvisna od političnega prepričanja. Visokošolska podporna akcija se je konečno definitivno otresla onega demoralizujočega sistema političnih ar; na srednji šoli je ta sistem še v bujnem cvetju. Spominjamo samo na razmere pri ljubljanski ljudski kuhinji, kjer je bil pognan preko praga slovenski dijak, ker je čital — „Rdeči prapor“! In takih slučajev je cela vrsta. Takim razmeram je treba napovedati boj na celi črti! Prepričan

sem, da se posreči našemu visokoškolskemu dijaštvu, če se intenzivno zavzame za stvar, tudi tu ustvariti razmere, ki odgovarjajo ne-le čutu pravičnosti in ljudskosti, ampak tudi našemu naziranju glede vzgoje značajev srednješolskega dijaštva.

JUGOSLOVANSKO
DIJAŠTVO — —

Nikdar še nismo tako živo občutili potrebe najtesnejše organizacije vsega naprednega jugoslovanskega dijaštva kakor letošnje leto na shodu slovanskega naprednega dijaštva v Pragi. Le najtesneje združeni jugoslovanski narodi z jasno sliko skupne bodočnosti pred očmi bodo mogli nastopati v prospah slovanske misli s takimi uspehi, kakor si danes vsak posebej želimo. Mladina mora napraviti že enkrat konec izoliranemu životarenju, h kateremu so bili do danes obsojeni mali jugoslovanski narodi in postaviti nasproti temu občno spoznanje skupnih interesov, smotreno delo za skupne težnje.

Postati pa mora predvsem naša parola, „Pred drugim vseslovanskim dijaškim shodom: shod jugoslovanskega naprednega dijaštva!“ Glavni sad, ki ga naj prinese ta shod, je organizacija jugoslovanskega naprednega dijaštva, pokaže pa naj dalje realno pot, ki pelje k urensničenju jugoslovanske ideje. Prof. Karčev je postavil v pismu, ki ga je poslal udeležencem praškega shoda, vseljudski ideal kot prvi in zadnji smoter vsega slovanskega gibanja. Ne slovanstvo s svojo historično ulogo, ne protekcija slovanstva, ampak nesebično slovanstvo, ki naj pripravlja pot edino-le vseljudski kulturi, vseljudski solidarnosti, more biti tudi nam Jugoslovanom na misli.

Vstvarjamo obenem v našem "almanahu rubriko „Jugoslovansko dijaštvo“, ki ostane, kakor upamo stalna in bo s časom seznanila slovensko dijaštvo z dijaškimi razmerami med ostalimi jugoslovanskimi narodi. Letos prinaša članek o hrvatskih dijaških razmerah.

Hrvatski djak.

(Jur. Vladimir Čaldarović, Beč).

Stara ideja o kulturnoj zajednici i uzajamnosti Južnih Slavena, prožeta u najnovije doba duhom Strossmayerovim, oživljuje danas sve više umove i srca narodnih inteligentnih ljudi u Slovenaca, Hrvata, Srba i Bugara i zadobiva konkretne oblike. Tu ideju, kao zalog sretnije budućnosti balkanskih Slavena, primamo mi, buduća inteligencija naroda svoga, u baštinu od svojih otaca, da je dalje razvijamo i od nje učinimo zajednički bedem svoje narodne kulture protiv tudjina. Da tu svrhu postignemo, nužno je, da se inteligentni slojevi pojedinih jugoslavenskih naroda što više zbliže na temelju zajedničkih principa i ideja, i zato želim, da ovim kratkim prikazom predstavim slovenskoj omladini hrvatsko djaštvo, — ideje, koje ga vode, njegov rad za sebe i za narod.

Već godine 1874. osnovao si je hrvatski narod vlastitom mukom i rodoljubnom rukom svoga biskupa Strossmayera sveučilište, da mu bude sjemeništem narodne inteligencije i vezom, koja će spajati politički otrgnute narodne dijelove. Od skromnih početaka razvilo se hrvatsko sveučilište uza sve nepovoljne prilike do velike visine, brojeći godine 1907/8. 1495 slušalaca. Na njemu se danas sastaju Hrvati iz Dalmacije, Istre, Bosne i „Banovine“, ono je do sada dalo

narodnu inteligenciju Banovini, a u novije vrijeme počinje da je daje i Istri, Dalmaciji i Bosni. Kakova je ta inteligencija?

Ne ulazim u historijski razvitak hrvatskog djaštva do sada; taj je usko spojen sa narodnom poviješću i razvojem naroda zadnjih 25 godina. Nas više zanima budućnost, a ta se razvija iz sadašnjosti, pa zato prelazim odmah na sadašnje stanje hrvatskog djaštva.

Hrvatskih djaka ima danas na sveučilištima i drugim visokim školama u Zagrebu, Pragu, Beču, Gradcu, Budimpešti i dr. do 2000. Kako je industrija i trgovina kod nas još nerazvijena ili ponajviše u tuđim rukama, posvećuju se hrvatski djaci ponajviše činovničkim zvanjima, u prvom redu pravu i filozofiji, pa dok se je do sada govorilo za pravnike i filozofe, da su već inteligentni proletarijat, morala su se industrijalna i trgovačka mjesta popunjivati tuđincima, i bila je ozbiljna pogibelj, da će se sva naša narodna inteligencija birokratizovati. Posljedice toga birokratizma jasno su se vidjele u našim političkim i društvenim odnošajima, a vide se i danas, premda se u novije doba hrvatski djaci sve više posvećuju praktičnim zvanjima, ali još uvijek ne toliko, koliko bi trebalo.

Ženski študij nije u nas razvijen. Naše djevojke svršavale su učiteljsku školu i licej, no dalje na univerzu nijesu išle. Tek zadnjih 5—6 godina imamo i študentica; — većinom slučaju filozofiju, no broj im je još uvijek malen.

Unutarnji život hrvatskog djaštva bio je uvijek veoma razvijen, tek redovito nije bio toliko intenzivan, koliko extenzivan. Visoka politika (u strančarskoj odjeći), pjevačka društva, literarni almanaci, i obligatna časa bili su polovi djačkoga života, a rezolucije i deklaracije,

katkada koji almanak, pozitivni rad. Kako je hrvatsko sveučilište otvoreno baš u doba, kada je dr. Ante Starčević poveo žešću propagandu za svoj politički program ujedinjene i nezavisne Hrvatske, pristala je hrvatska mladež listom uz njega i naskoro je dr. Starčević i njegov program postao alfa i omega političkog i kulturnog mišljenja i rada hrvatske omladine. Pristaše Strossmayerova pravca bili su u neznatnoj manjini.

Politički program Starčevićev, sastavljen više u formi rezolucije nego programa stranke, bio je odviše dogmatičan i bez pozitivne direktive za rad, pa je zato kod hrvatske mladeži doveo do osobnoga kulta Starčeviću, kojekakvih pragmatičkih natezanja i skrajnje intolerancije. Takav život bio je sasvim neplodan a očitovao se u demonstracijama i plitkom strančarenju, pa je zato doveo do reakcije koncem prošloga stoljeća. Nastupila je napredna omladina, koja je presadila ideje češkoga realizma u Hrvatsku i tako u hrvatsko djaštvo unijela ideje socialne i kulturne. Hrvatsko djaštvo počelo se skupljati u nove grupacije, pa taj proces još i danas traje i provadja se u dvije linije: kulturnom i političkom liberalizmu protiv dogmatičnosti i reakcionarstva.

Danas imamo na hrvatskoj univerzi naprednu omladinu, starčevićance, klerikalce, nešto malo socijalista i dosta takovih, koji su ostali indiferentni ili posve po strani. Na austrijskim univerzama su hrvatski djaci dođue takodjer podijeljeni po ovim strujama, ali se, — osim klerikalaca — još nisu odijeljeno organizovali.

Napredna omladina istupila je prvi puta godine 1901., boreći se za upravu „Hrv. akad. potpornog društva“ protiv starčevićanske

omladine, i od toga vremena redovito vrijedi kao većina u hrv. djaštvu. Iz te napredne omladine rodila se „Hrv. pučka napredna stranka“, i tako i današnja napredna omladina vrijedi kao pristaša te političke stranke, premda ona uvijek naglašuje, da se sveučilišno djaštvo nema dijeliti po strankama nego po kulturnim načelima i zato perhorescira strančarenje. No uza sve to, što je napredna omladina već 6 godina u većini, nije još uvijek organizovana i zato nije bila u akciji tako jaka, kako bi imala biti prema svojoj brojnoj snazi. Škodilo je veoma mnogo, što se je naprednjaštvo u početku shvatilo ponajviše kao opozicija starčevićanstvu, — dakle politički —, pa su unutra došli i oni elementi, koji za kulturni i socijalni napredni rad nijesu bili spremni.

Medjutim u novije vrijeme, — nazad 2 godine — počela je napredna omladina skupljati i organizovati svoje redove. Da paralizira udruženu agitaciju klerikala i starčevićanaca i da provede svoje ideje u sveučilišnoj omladini, osnovala je svoje glasilo „Hrvatski djak“, koji za djačke prilike dobro napreduje. Organizovala je srednjoškolsku omladinu, tako da se borba za podmladak danas ne vodi više na univerzi, nego već na srednjim školama, gdje su odmah i klerikalci organizovali svoje „kongregacije“ i organizacije. Medjutim, dok se naše organizacije imaju boriti protiv svakojakih šikanacija, klerikalne organizacije uživaju zaštitu ne samo svojih vodja, kateheta, nego i od vlade i njezinih organa. Uza sve to napredna misao medju srednješkolskom omladinom dobro napreduje.

Da na sveučilištu potakne omladinu na što intenzivniji znanstveni i društveni rad, osnovala je napredna omladina klub „Prosvjetu“ sa 4

odsjeka: djačkim, pučko-prosvjetnim, znanstvenim i literarnim. Prosvjeta je počela veoma uspješno raditi, no dogodjaji na zagrebačkom sveučilištu žalibože su za sada zapriječili daljnji rad i razvoj. U pokrajini je osnovano nekoliko ferijalnih klubova, koji služe djacima ponajprije, da se sami sastaju, a uz to da drže analfabetske tečajeve i osnivaju pučke knjižnice.

Klerikalci u novije doba živo rade. Prije istupa naprednjaka imali su oni slobodno polje, pa im se jača organizacija nije činila potrebnom, no odkada su naprednjaci počeli propagovati svoje ideje, niču po svim srednjim i visokim školama klerikalne organizacije. Glavni organ im je „Luč“, koji već 3 godine izlazi, najprije u Beču, sada u Zagrebu. Hvali se da ima mnogo pretplatnika; moguće, jer je pritisak kateheta velik, ali čini se, da se više dijeli badava, kao i „Hrvatska straža“, zelotski organ krčkoga biskupa Mahniča. Po svim srednjim školama osnivaju svoje kongregacije, pa smo već tako sretni, da i na sveučilištu imamo „Marijinu kongregaciju“. Dok su klerikalci na sveučilištu manje opasni, jer tamo i po svojem broju i po svojim poznatim sredstvima u borbi ne mogu da steku mnogo pristaša, i jer na sveučilištu znanstveni rad i utjecaj kolega i mnoge njihove prosvijetli, na srednjim školama su veoma opasni i nužna je što jača organizacija naprednih srednjoškolskih djaka, da im odlučno stane na put.

Starčevićanci, iza naprednjaka najjača grupa, kulturno su potpuno neizraziti. Ova je grupa baštinica svih starčevićanskih tradicija, dakle i svih dobrih i zlih svojstava sveučilišne omladine iz prijašnje dobe. Program dra. Starčevića je sve do nedavno bio jedini putokaz za njihov rad, a u praktičnom izvršivanju toga

programa prislonila se ta omladina, potpuno, uz frakciju dra. Franka, sačinjavajući političku avantgardu te frakcije. U kulturnim pitanjima borila se odlučno s naprednjacima, jer da ta pitanja nemaju prava na opstanak, dok Hrvatska nije slobodna i ujedinjena, a sama ta omladina nije imala nikakvih stalnih kulturnih principa, pa su zato u njoj imali mjesta i klerikalci, koji su im postali prirodni saveznici protiv naprednjaka, a i prononcirani liberalci in razni indiferentni utilitaristi. Medjutim kako se boj između klerikalaca i naprednjaka sve više razvija, morali su napokon i Starčevićanci reći, što misle u tim pitanjima. Ove godine počеше i oni izdavati svoj organ „Mladu Hrvatsku“, u kojem su stali na napredno stanovište u kulturnim pitanjima. „Mlada Hrvatska“ je doduše nakon 4. broja prestala, ali posljedica je bila, da su klerikalci okrenuli ledja Starčevićancima i najvjestili im rat kao i naprednjacima.

Socijalista imade veoma malo; u djačkom životu rade s naprednjacima, no ponajviše se posvećuju agitaciji u socijalno-demokratskoj stranci.

Tako se danas već jasno vide konture buduće grupacije hrv. djaštva: dok se je u prošlosti hrv. djaštvo dijelilo po političkim principima, dijeliti će se u budućnosti po principima kulturnim, a današnje doba je doba prelaza iz jedne forme u drugu.

U narodnom radu nije do sada hrvatsko djaštvo ispunjavalo svoju dužnost, kako bi trebalo, no bilo je dijete svojega vremena. S istupom naprednog djaštva se je počeo i narodni rad hrv. djaštva organizovati. Različiti klubovi osnivali su pučke knjižnice, držali pučka predavanja, no cijeli taj rad nije bio

jedinstveno organizovan. Tek godine 1905. osnovano je „Društvo hrv. sveuč. građana za pouku analfabeta“, koje sustavno drži analfabetske tečajeve i koje postizava povoljne uspjehe. Glavni uspjeh cijeloga toga pokreta međutim leži u tom, da je akciju od hrvatske mladeži preuzela hrvatska inteligencija i tako je taj kulturni rad stavljen na solidne temelje.

Kada je biskup Strossmayer osnivao hrvatsko sveučilište, bila mu je želja, da ono uz Jugoslavensku Akademiju bude zajedničko kulturno žarište svim Južnim Slavenima. Ta mu se želja nije potpuno ispunila. Hrvatsko sveučilište do danas još nije ni svim sinovima hrvatskog naroda potpuno otvoreno, jer Dalmatinci, Istrani i Bosanci moraju na austrijske univerze, a ostali Južni Slaveni samo su mu rijetki gosti. Dok Srbi i Bugari barem od vremena do vremena u dosta velikom broju dolaze na hrvatsko sveučilište, Slovenaca gotovo nikada nema.

Hrvatsko sveučilište do sada još nije potpuno; nema medicinskog fakulteta. Na cijelom slavenskom Jugu nema još tehničke visoke škole, nema umjetničke akademije, visokih trgovačkih i gospodarskih škola. Osnovanje ovakovih zavoda traži prevelike žrtve, koje bi teško mogao ikoji od jugoslavenskih naroda pridonijeti, a da se ujedno stvori valjana institucija na visokom znanstvenom nivou-u. Ali što ne ide rastavljeno, sigurno uspijeva udruženim silama! Bilo bi zaista skrajnje vrijeme, da se mladi i probudjeni jugoslovanski narodi

emancipiraju u svojoj kulturi od tudjina, jer ovako ovisni u svojoj obrazovanosti od tudjinske kulture bit ćemo uvijek pioniri i tudjinske političke misli na svoju vlastitu štetu.

IZOBRAŽEVALNO-
INFORMATIVNI □
DEL — — —

Za vzori svobodnega, izobraženega človeka.

Oči vseh onih, ki zasledujejo s skrbjo naraščaj narodove inteligence, so uprte danes v srednjo šolo. — Srednji šoli je izročena mladina v vzgojo v njeni najbolj kritični dobi, ko se začena posameznik čutiti človeka, ko se vzbujajo njegove duševne in telesne moči in začne prvokrat čutiti v sebi silo svojega bodočega življenjskega poklica. Tukaj se prične najtežja naloga in obenem do danes idealni smoter vsake vzgoje, razviti pri posamezniku vse njegove zmožnosti, duševne in telesne, dati podlago harmoničnemu razvoju njegove individualnosti. Težka odgovornost te vzgoje se danes prepušča po večini le srednji šoli, srednji šoli se pripisuje vse zlo, da prihaja iz nje toliko duševno ubogih in slepih ljudi. Akoravno želimo potrebnih reform za srednjo šolo, da bi se vsaj nekoliko približali po strani vzgoje našemu vzgojnemu idealu, vendar je mnenje, da je srednja šola glede vzgajanja in izobraževanja mladine glavni in odločilni faktor, napačno. Delovanje srednje šole nima onega velikega vpliva, ki se mu dostikrat pripisuje, po velikem delu danes ne zadostuje, deloma celo škodi. Tukaj morajo nadomestiti šolo drugi činitelji, v prvi vrsti samoizobraževanje, družba, osebni stiki; odtod

je izhajal za slovenskega dijaka glavni vpliv na vzgojo njegovega značaja, njegovih duševnih sil. Vpliv tovariške dijaške družbe na posameznika si je pridobil v zgodovini slovenskega dijaštva dobro ime. — Ne srednja šola, ampak večinoma lastno spoznanje in družba je vzbudila v dijaku zanimanje za knjigo in časopis. Namen tega članka je, podati mlajšim tovarišem nekaj nasvetov, kako postopati pri samoizobraževanju, povzdigniti v njihovih očeh pomen samovzgoje ter pripomoči k temu, da bi si vsak slovenski dijak postavil v svoje srce že v zgodnjih srednješolskih letih ideal svobodnega, izobraženega človeka ter našel v delu za ta smoter svojo življenjsko nalogo.

*

Smoter dijaške dobe je razviti mladeniča v izobraženega človeka. Takega se more imenovati le onega, ki je razvil svoj razum in svoj značaj. Vidimo v tem dve nujno potrebni lastnosti izobraženega človeka. Izobražen človek gleda povsod, karkoli opazuje, naravnost, presoja vse po svojem prepričanju. Razum in značaj sta glavni dve normi, ki določata smer svobodnemu, izobraženemu človeku.

Ako se pomisli, da ustvarja dijak, ko zahaja v srednjo šolo, podlago svojemu poznejšemu razvoju, je neobhodno potrebno, da se tega zaveda, da začne že tukaj s samovzgojo. Dijak mora biti predvsem prepričan, da mu prinaša šola vendar dosti dobrega in mora gledati na to, da odnese iz nje kolikor mogoče dosti, ne glede seveda na nekatere neumnosti, ki se od njega zahtevajo. Predmetom, ki povspešujejo njegovo lastno mnenje, njegovo razsodnost, bodi posvečeno največ časa in truda. Roko v roki z izobraževanjem v šoli pa mora iti vzgoja značaja. Ta zahteva od dijaka, da zastopa

povsod vedno svoje prepričanje. Nikdar pretrpeti tiho storjene krivice! Samopomoč in samostojnost se mora zrcaliti iz vsakega dijaka, ki spe za zgorajšnjim ciljem. Zasovraženost pri profesorjih, profesorska mržnja krati dostikrat dijaku uspehe njegovega truda; to ga ne sme storiti malodušnega, to mu ne sme vzeti vere in zaupanja v samega sebe. Profesorske enostranosti pri razredovanju spričeval nimajo pomena za življenje. Nasprotno mora dijak kazati napram profesorju, ki je vnet za njegovo vzgojo, za njegov napredek, vedno največje spoštovanje.

V dobo, ko obiskuje dijak srednjo šolo, pada važni, v življenju slovenskega dijaka velepomembni dogodek, to je nastanek nesporazumljenja z domačo hišo, ki izvira iz diferenc nastalih v naziranju in mišljenju med dijakom in njegovimi domačimi ljudmi. To je pač pojav, ki ga zasledujemo povsod, ki pa menda postaja edino pri nas vsled premalenkostnih razmer v našem javnem in privatnem življenju dalekosežnega, življenskega pomena za marsikaterega dijaka. V teh domačih sporih, iz katerih izvira precejšnji del temne preteklosti slovenskega dijaštva, vztrajaj dijak vedno pri svojem prepričanju, ne bodi pa pri tem agresiven ter bodi napram članom domače hiše vedno prijazen. Predvsem se mora otresti dijak vsake domišljavosti, mora imeti vedno v spominu, da ga študij ne dela vzvišenega nad drugimi, ampak, da ravno študij zahteva od njega hvaležnosti in tolerance napram ostalim. To so časi, ko se stavijo na mladega dijaka največje zahteve samovzgoje; razumel jih bode le oni, ki jih je preživel. To je menda za dijaka naše običajne kmečke hiše prvi vihar, ki zahteva od njega precej življenske

resnosti, precej energije. Dijak, ki je šel skozi ta vihar naravnost za svojim prepričanjem, je storil mnogo za vzgojo svojega značaja.

Dokler bode vladal v naših srednjili šolah nam sovražni duh, dokler bodo naše srednje šole, kakor se to dandanes godi, iz nemško-šovinističnih ozirav ovirale razvoj in napredek slovenskega dijaka in s tem zasledovale naravnost protikulturne tendence, tako dolgo bode slovenski dijak prisiljen si iskati izven šole glavnih sredstev za svoj razvoj. V samoizobraževanju izven šole mora videti vsak slovenski srednješolec predpogoj svojega duševnega napredovanja, temu mora posvečati vedno veliko pozornost. Človek, ki se izobrazuje, nam ne pomeni nikakega „knjigožrca“, samoizobraževanje se ne ceni po številu prečitanih knjig ali po literarnem pregledu. Neprecenljiva vrednost knjige leži v tem, da se seznanjamo potom nje z izkušnjami drugih ljudi. To moremo storiti z uspehom le na podlagi lastnih izkušenj. Saj je znano, da n. pr. nižjegimnazijec, ki nima še prav nobenih življenjskih izkušenj, ne mara Cankarjevih psiholoških povesti, medtem ko jih bo v poznejših letih čital z največjim vžitkom. Knjiga ni torej za to tukaj, da nam poveča naš literarni pregled, ampak da vzbudi z izkušnjami drugih ljudi naše zanimanje, naše notranje zmožnosti. Pri samoizobraževanju ne prihaja torej v poštev, koliko knjig je kdo prečital, ampak kakšne in kako jih je čital. Za navodilo nam mora biti pri čitanju knjig vedno: čitati počasi, čitati najboljše knjige in presojati vse iz stališča lastne samostojnosti.

Knjiga ni edino sredstvo, ki more povečati našo izobrazbo. Se izobraževati se pravi, iti skozi življenje z odprtimi očmi in odprtim

srcem. Življenje kaže dijaku veliko slabega, pa tudi veliko dobrega. Potreba je torej se poslužiti vsega, kar nam nudi življenje, s čimer moremo obogatiti svoje znanje in svojo dušo. Star naš problem je, kako to, da se dijaki v življenju tako pogosto izneverijo svojim dijaškim idealom. Kako pride do tega? Ali so bili ti ideali napačni, ali pa — in to se navadno zgodi — ti ljudje niso umeli si nabrati v mladih letih zaklada notranje konsolidacije, da bi lahko šli pozneje sami dalje brez zunanjih vplivov, brez drezanja od drugih strani. Komaj so odšli iz mladih, življenja polnih dijaških vrst, pa postanejo nevede kako iz najbolj navdušenih ljudi birokratje, blaziranci, iz „framasonov“ zagrizeni klerikalci. Vzrok tega tiči v nezadostni izobraženosti, to je duševni nezrelosti in pomanjkanju značaja. Temu nasproti nam je treba postaviti lastni razvoj, vsestranski napredek vsakega poedinca, individualizem, ki ni egoizem, ampak temelji na neoporečnem dejstvu, da vodi pot k napredku družbe, naroda skozi individualnost, da je individuum podlaga družbi in da je družba brez individualitete fantom.

Ko govorimo o samoizobraževanju, ne smemo pozabiti na učenje slovanskih jezikov. Slovenski dijaki sicer menda v tem oziru več store, ko vsi drugi, ali žal da pač prepogostokrat započeto delo opuste. Vsak slovenski dijak bi moral stremeti za tem, da bi si pridobil pasivno znanje vseh slovanskih jezikov. Nikogar naj bi pa ne bilo med nami, ki bi ne razumel vsaj vseh jugoslovanskih jezikov. To zahteva od nas praktična rešitev slovanske vzajemnosti, to je zahteva naše lastne koristi. Šele v poznejših letih bode mogoče dijak uvidel, kaj je pridobil zase s tem, da si je s poznanjem

jezika odprl neposredni vpogled v življenje enega naroda več. O učenju slovanskih jezikov, o tej za nas Slovence prevažni zadevi, prinaša almanah na drugem mestu natančna navodila.

V našo zavest mora preiti, naša častiželjnost mora zahtevati, da stoji na svojem polju vsak vedno na prvem mestu, da stori povsod vedno dvakrat toliko ko drugi. Kot člani tako malega, tako zaostalega in zatiranega naroda bomo najlepše skrbeli za njegov napredek, za njegovo bodočnost, ako bode vsak izmed nas zaslužil ime izobraženega človeka. Češki filozof Avg. Smetana pravi: „Gojim sveto prepričanje, da ne ponudi izobražena mladina naroda nikdar in nikjer svojih ram slabi stvari“.

*

Slovenskemu dijaku je danes skoro nemogoče že v mlajših letih stvoriti si podlago k splošni izobrazbi. Literature, ki bi zadoščala tej nalogi, Slovenci nimamo prevedene. Dejstvo je, da se še danes prezira od naših najboljših ljudi velikanski vzgojevalni pomen te literature, katerega pa naravno doseže tudi za nas v polni meri le tedaj, ako jo bomo imeli v svojem jeziku. Tako opusti danes dijak, ki si ne ve pomagati v kaosu razne literature, vsako samoizobraževalno delo ter se tuptam brez vsakega cilja posveti eni ali drugi stvari, ponajveč suhim gramatikam enega ali drugega jezika. Od vsega tega pa navadno nazadnje prav nič nima. Hoteč temu odpomoči, kolikor se da, podajamo mlajšim tovarišem, da bi jim bilo olajšano delo, da bi dobili veselje do samoizobraževanja, poskus nekake bibliografije, seznama knjig, ki morejo na dijaka v njegovem razvoju najugodnejše vplivati, njegove duševne sile najlepše razviti. Za vzor pri sestavljanju tega seznama nam je bila izborna bibliografija

z enakim namenom, ki jo je sestavil za srednješolce v Almanachu Slavie 1904—1905 dr. Chalupný.

Bibliografija je razdeljena na 2 dela. Prvi obsega knjige, ki so namenjene predvsem srednješolcem, v drugem delu so pa že večinoma dela, katera more dijak z večjo koristjo čitati šele v prvih letih svojih visokošolskih študij. Naša bibliografija nima s strokovno ničesar skupnega, naš namen je bil podati samo kratek seznam vseh onih del, ki morejo vplivati na duševni razvoj dijaka najugodnejše in ki so poleg tega v današnjih razmerah širokim vrstam našega dijaštva v materijelnem, kakor tudi v jezikovnem oziru najlažje dostopna. Dražje knjige bode mogoče naročiti le več tovarišem skupaj. To gre najlepše, ako si več dijakov skupaj, recimo dijaki enega razreda osnujejo svojo knjižnico.

Upamo, da je z bibliografijo kolikor mogoče ustrezno že dolgo gojeni želji tovarišev in da bodo segli z veseljem po knjigah. Tovariši si naj bodo svesti, da se je mogoče otresti le z lastno energijo prokletstva malega naroda, ki prinaša seboj malega duha ter vse malenkostno in plitvo življenje, ki cvete danes po Slovenskem. Le od mož, ki smatrajo za svojo potrebo, za predpogoj svojega delovanja, da se okoristijo s pridobitvami duševnih velikano sočasnosti, imamo kaj pričakovati.

Bibliografija.

I.

Vzgoja.

Blackie I., St., Selbsterziehung. - Spencer, Die Erziehung in geistiger, leiblicher und sittlicher Hinsicht.

Nravnost.

Smiles, Selbsthilfe, Charakter, Schuldigkeit, Grundlage des Wohlstandes (Rekl.). — Lubbock, Die Freuden des Lebens. — Tolstoj, Rešitev v vas (češki prevod: Spása ve vás); Moč teme (češki prevod: Vláda tmy, nemški: Macht der Finsternis; Kreutzerjeva sonata (češki in nemški prevod). — Tolstoj ml., Chopinov preludij (češki in nemški prevod). — Machar, Zde by měly kvést růže.

Filozofija.

Drtina, Razvoj mišljenja evropskega ljudstva. — Komenský, Labyrinth (tudi nemški prevod). — Masaryk, Blaise Pascal. — Tolstoj, Smisel živiljenja (nem. prevod: Der Sinn des Lebens). — H. St. Chamberlein, Immanuel Kant; Richard Wagner; Worte Christi. — E. Carpenter, Wenn die Menschen reif zur Liebe werden.

Verstvo.

Stari in novi zakon. — Renan, Das Leben Jesu. — Avg. Smetana, Paměti kněze z církve vyobcovaného. — Kunte, Cesty který jsem šel. — Der Leo Taxil-Schwindel.

Znanost.

Huxley, Einführung in die Naturwissenschaften. — Geike, Geologie (češki prevod v Ottovi „Svět. knih.“). — Flammarijon, Kopernik in sestava sveta (nemški in češki prevod v „Svět. knih.“). — Gumpłowicz, Grundriss der Soziologie.

Antropologija.

Heilborn, Der Mensch. — Tylor, Vvod v študij človeka in civilizacijo (nemški prevod). — Blackwellová, Rada rodičum.

Literatura.

Hart Julius, Geschichte der Weltliteratur in 2 B. — Merežkovski, Tolstoj in Dostojevskij (nemški prevod). — Ilešič, Prešeren in Slovanstvo.

Umetnost.

Taine, Philosophie der Kunst. — F. V. Krejči, Bedřich Smetana. — Strzygowski, Die bildende Kunst der Gegenwart. — A. Lichtwarck, Übungen in der Betrachtung von Kunstwerken.

Gospodarstvo.

George Henry, Fortschritt und Armut (Rekl.). — Engels, Die Lage der arbeitenden Klasse in England. — Gnauch-Kühne, Die sociale Lage der Frau. — Herkner, Arbeiterfrage. — Gide, Základynárodního hospodarství. — Domaschke, Aufgaben der Gemeindepolitik.

Politika.

Politični spisi Havličkoví. — Bráf, Listy politického kacíře. — Masaryk, Karel

Havlíček. — Herben, Deset let proti proudu.
— Vošnjak, Spomini. — Lončar, Politično
življenje Slovencev.

Splošne knjige.

Bebel, Die Frau. — Shakespeare, vse
drame, predvsem Kralj Lear; Macbeth; Hamlet.
— Mill, Über Freiheit. — Laichter, Za
pravdou. — Carlyle, Verehrung der Helden;
Leben Schillers. — Emerson, Essays (Rekl.);
Lebensführung; Vertreter der Menschheit.

Iz dijaškega življenja.

Vsi letniki „Omladine“.

II.

Vzgoja.

Karějev, Listy studující mladeži o sebe-
vzdělání. — Pestalozzi, Wie Gertrud ihre
Kinder lehrt.

Nravnost.

Masaryk, Mnohoženství a jednoženství;
Ideály humanitní (tudi nemški prevod).

Filozofija.

Bölsche, Die Eroberung des Menschen.
— Masaryk, Základové konkrétní logiky. —
Külpe, Einleitung in die Philosophie. —
Bourget, Le disciple (tudi češki in nemški
prevod) Vetter B., Die moderne Weltan-
schauung und der Mensch. — Avg. Smetana,
Uvahy o budoucnosti lidstva. — Masaryk,
Otázka socialní. — Nietzsche, Also sprach
Zarathustra (polec Tolstojevega evangelija).

— Řim a křest'anství. Machar, Řim. — Falkenberg, Geschichte der neueren Philosophie.

Verstvo.

Dostojevskij, Bratje Karamozovi (tudi nemški prevod). — Tolstoj, V čem je moja vera (nemški prevod: Mein Glaube); Izpoved (nemški prevod: Meine Beichte); Vera in morala; Apel na duhovstvo. — Knihovna „Času“, Intelligence a náboženství. - Björnson, Auf Gottes Wegen. — Hus, Postilla. — Kieland, Gift.

Znanost.

Comte, Sociologie. — Hume, Untersuchung über den menschlichen Verstand. — Bölsche, Entwicklungsgeschichte der Natur. — Darwin, Entstehung der Arten; Abstammung des Menschen; Reise eines Naturforschers.

Antropologija.

Bölsche, Das Liebesleben in der Natur; Vom Bazillus zum Affenmenschen.

Kulturna zgodovina.

H. St. Chamberlain, Die Grundlagen des XIX. Jahrh. — P. Kropotkin, Gegenseitige Hilfe.

Umetnost.

Masaryk, O studiu děl básnických. — Gobineau, Renaissance (Rekl.). — John Ruskin, Die sieben Leuchter der Baukunst; Moderne Maler. — Muther, Geschichte der Malerei (5 zv., Sammlg. Göschen).

Gospodarstvo.

K. Bücher, Entstehung der Volkswirtschaft. — Engels, Die Entwicklung des Sozialismus von der Utopie zur Wissenschaft. — Sombart, Sozialismus und soziale Bewegung. — Lange, Die Arbeiterfrage. — John Ruskin, Diesem Letzten. Henry George, Socialný problémy (češki prevod).

Politika.

Palacký, Politični spisi. — Aristotel, Politika (nemški prevod). — Masaryk, Naše nynejši krise. — Programi naših političnih strank. — Ramcový program české strany pokrokové.

Splošne knjige.

Byron, Manfred; Childe Harolds Pilgerfahrt. — Goethe, Faust; Wilhelm Meister. — Merežkovski, Julian Apostata; Leonardo da Vinci; Peter in Aleksej (tudi v nemških prevodih). — Mazzinijevi spisi. — Thoreau, Walden (v nemškem prevodu). — Ibsen, Rosmersholm. — Hauptmann, Einsame Menschen. — Shelley, Feenkönigin; Der entfesselte Prometheus. — Baudelaire, Les fleurs du mal (nemški prevod, Blumen des Bösen).

Iz dijaškega življenja.

Iz naroda za narod; Dijaški almanah 1907/8.

T. P.

Kako se naj učimo slovanskih jezikov.

Znani dr. Karel Krumbacher, profesor za srednje- in novogrško filologijo na vseučilišču v Monakovem, Nemeč, piše v svojem članku „Der Kulturwert des Slavischen und die slavische Philologie in Deutschland“*) to-le: „Es ist so und bleibt dabei: Wer heute zwar mit germanischen und romanischen Sprachen und der in ihnen ausgedrückten Kultur vertraut ist, sich aber der slavischen Welt gegenüber taub verhält, hat einen Mangel in seiner geistigen Ausbildung und ist nicht imstande die geschichtlichen Zusammenhänge, die politischen, religiösen und sozialen Strömungen, die literarische und künstlerische Bewegung unserer Zeit zu überblicken und abzuschätzen“.

Krumbacher motivira veliko važnost slovanstva s. stališčem, ki ga zavzemamo Slovani že od davna v geografiji in zgodovini starega sveta. Lahko se reče, da se je slovensko dijaštvo vedno zavedalo te važnosti slovanskih jezikov in da je bil vedno velik del slovenskega dijaštva, ki se je učil slovanskih jezikov. Čudno pa je obenem tudi dejstvo, da je velik del onih, ki so se kedaj z vnemo oprijeli kakega slovanskega jezika, navadno že po kratkem času omagal, opustil namero in prodal slovnico in slovar. In teh je bilo mnogo več, ko pa onih, ki so vztrajali par let in ki so

*) Internationale Wochenschrift II. 9. stolbec 270.

mogli potem pokazati kake vidne uspehe. Kako to?

Velika večina našega dijaštva študira vse prenagljeno in brez pravega smotra. Mnogo je krivo tudi to, da se večina ravna po praksi, ki velja na gimnazijah za klasične jezike. Tak dijak si kupi n. pr. rusko slovnico in jo pridno študira. Dela preparacije in v jedni vaji prestavlja iz ruščine na nemščino, v drugi pa iz nemščine na ruščino. In tako gre lepo naprej, prav kakor pri latinščini, ki se je učimo na gimnaziji osem let, a je nazadnje ne znamo pisati, kaj šele govoriti. Taki bi se namreč radi naučili kar govoriti oni slovanski jezik, ki se ga ravno uče. Zato se pri ruščini n. pr. mučijo z raznimi vokali in konzonanti, ki jih vsaka slovnica drugače izgovarja, tako da na zadnje ne vedo ne kod ne kam. Vse to jih napravi zbegane, vzame jim pogum in tako navsezadnje opustijo študij, ker se jim zdi, da ne morejo ničesar doseči in da nimajo nobenega uspeha.

Krivda tiči v tem, da so si taki postavili svoj cilj navadno previsoko. Mi ga postavimo zelo nizko in smo prepričani, da se bo na ta način dalo mnogo doseči. Mi zahtevamo: vsak slovenski dijak si naj pridobi toliko znanja v drugih slovanskih jezikih, da lahko v enem ali večih razume tekst in da ga lahko brez napake prevede na slovensko. Medsebojno spoznavanje je naša prva naloga in v to nam zadostuje popolnoma, če razumemo pisan ali tiskan tekst. To se da zelo hitro in brez velikih težkoč doseči. Če pa smo enkrat tako daleč, bomo govorečega Slovana precej lahko razumeli in v par dnevih že lahko z njim govorili. Najprimernejša pot, da dosežemo

ta cilj, pa je — kakor sem skusil v dolgih letih samouštva — sledeča:

Pred vsem je potrebno, da imamo slovnico, ki nas pouči o najnavadnejših oblikah tistega jezika. Rabimo jo za to, da se z njeno pomočjo naučimo spoznavati neznane oblike, ki jih najdemo v tekstu. Po slovnici preštudiramo predvsem deklinacijo in konjugacijo, a ne tako, da bi se učili cele vrste na pamet, ampak samo da spoznamo razne oblike, predvsem razne padeže. Zato ne rabimo nobenih preparacij, nobenih vaj ali prestav iz enega jezika v drugega, nobenih brezupnih in mučnih korepeticij. Zato zadostuje precej mala, ročna slovnica. Za vse slovanske jezike dobimo slovnice pri knjigarju Hartleben, Dunaj I., Seilerstätte 19; posamezna stane 2 K 20 v. Škoda je za slovnico večje svote; nikakor pa ne smemo štediti pri slovarju. Čim večji je slovar, tem bolje za nas. Tudi je za prve čase nesmiselno, kupovati take slovarje v dveh delih, n. pr. nemško-ruski in rusko-nemški. Kupili si bomo n. pr. s a m o rusko-nemškega. Pri slovarju pa nam mora veljati pravilo, da je vsak slovar, ki ima označeno izreko, za nas nepotreben. Priporočam lahko sledeče slovarje: za češčino Rank (2 K 40 v), za poljščino Booch-Arkossy, ruščino Lagen-scheidt in Lenström, srbščino Popović, Gjorgje, bulgarščino Miladinov, hrvaščino Filipović, lužiščino Pfuhl, rusinščino Zelichowski.

Tekst, po katerem se bomo učili, bomo lahko kmalu dobili; najbolje pa je, če si vzamemo v kaki kavarni za en mesec en dnevnik v podnaročbo, ali pa če si ga naročimo za par mesecev na pošti po seznamku časopisov (Zeitungsliste), ki leži na vsaki pošti. Tako se bomo učili res današnjega, živega

jezika. Pri časopisu pa moramo čitati vse, od prvega do zadnjega stolbca, tudi inserate. Če si kupujemo knjige, ne kupujmo akcentiranih izdaj, ki so nepotrebne in vrhu tega zelo drage. V češčini in v poljščini je akcent tako stalen, če pa se ga hočemo privaditi tudi v drugih jezikih, čitajmo pesmi.

Glede druge literature imamo sredstev dovolj, da si jo lahko pridobimo. Tudi so nekatere slovanske literature, pred vsemi poljska in ruska, že tako stare, da dobimo knjige za neverjetno nizko ceno. Za hrvaščino ne bom navajal podrobnih pomožnih učil, ker dajejo Matičine publikacije dovolj gradiva. Opozarjam samo na antikvarjat M. Breyer, Zagreb. Za srbščino imamo knjigarno Mite Stajića (Knez Mihajlova ulica) in antikvarijata Geza Kohn in Atanacković, vsi trije v Belgradu. Bolgarske knjige nam pošlje T. Čipev v Sofiji. Ruske in rusinske knjige dobimo v Avstriji najlažje iz knjigarne Stavropigijskega inštituta, Lvov, Russkaja ulica 3, ki rada pošlje obširen katalog ruskih in rusinskih knjig. Če naročamo ruske knjige pri nemških knjigarjih, moramo vedno čakati par tednov n mnogobrojno posredovanje — n. pr. Ljubljana - Lipsko - Moskva in nazaj — nam jih zelo podraži. Poljske knjige nam pošlje knjigarna Gebethner & Wolf, Krakov ali Gubrynowicz & Schmidt, Lvov. Primerneje pa je, če si jih naročamo od prvega. Češke knjige dobimo lahko v zelo cenih izdajah od knjigarne Otto, Karlovo náměstí 34, ali Šimáček, Jeruzalemská ulice 11. Češki antikvarijat je n. pr. Springer, Melantrichova ulice; vsi trije so v Pragi.

Lahko bi navedel še marsikatero knjigarno, a omejil sem se na one, s katerimi sem že

imel posla; tudi poznam po večini njihove kataloge.

Izprva je seveda vsako delo dobro, da se na njem učimo tujega jezika; pozneje pa bomo morali upoštevati tudi njegovo umetniško vrednost. Zato je potrebno, da se seznanimo s slovstvi dotičnih jezikov. Tukaj lahko priporočam one slovstvene zgodovine, ki jih je izdal Amelang v Lipskem v svoji zbirki „Literaturen des Ostens in Einzeldarstellungen“. Poljsko in rusko je napisal Brückner, češko sta napisala Jakubec-Novák. Vsaka posebej stane 10 K 20 v. Zgodovino jugoslovanskih literatur je napisal Murko v dveh knjigah; prva knjiga bo izšla v jeseni 1908.

*

Na ta način bo dobila slovanska vzajemnost pri nas prvo in najpotrebnejšo podlago. Spoznali bomo, kaj smo, a marsikomu se bo odprl nov svet lepote, ki mu bo stotero plačal njegov trud.

J. A. Glonar.

Uvod v narodno-obrambno delo.

Prof. Bráf pravi v „Listech politického kacíře“, da pojav vedno bolj se množech českich narodnih manjšin ne pomenja nekaj, kar bi moglo vzbujati ponos Čeha, kar bi bilo znamenje češke narodne sile, ampak ravno narobe, da je to znamenje narodne slabosti, v prvi vrsti narodno-gospodarske. Ta trditev prof. Bráfa je gotovo resnična. Vzlic temu pa lahko gleda vsak Čeh na češke manjšine, na razvito češko manjšinsko delo z velikim zadoščenjem. Zanimanje celote za posameznika v narodu je znak višje narodne kulture, znak večje narodne zavednosti. Kakor hitro se zaveda tudi vsak posameznik v narodu, da je član naroda, da je sotrudnik, pospeševatelj narodne kulture, si je narod siguren svojega obstoja ter vsega, kar poseduje. Narod postaja silen. Čehi so znali nevarnost, ki jim je pretila od gospodarske ter kulturne premoči nemštva dobro odbiti s podrobnim, obrambnim ter manjšinskim delom. Dosegli so s tem, da je prešla narodnost Čehu v meso in kri, katere se zaveda karkoli je in kjerkoli je. Slovenskih delavcev izginja na tisoče in tisoče brez sluha in duha v nemštvu, medtem ko ohrani češki delavec tudi v najdaljnji tujini svojo narodnost.

Naravno, da mora imeti premoč nam nasprotnega nemštva, k čemur prihaja še totalna odvisnost na gospodarskem polju, naravnost tragične posledice za maloštevilni narod. Tako pridemo do tega, da danes n. pr. o kakem

manjšinskem delu pri Slovencih sploh ne more biti govora. Kjer so Slovenci v manjšini, tam so itak navadno že eo ipso za naš narodni živelj izgubljeni. Za temi se pri nas ne pretaka solz. Mi rabimo danes največje sile, da se ogromna večina našincev, ponekod 90 %, ubrani par privandranim Nemcem, manjšinsko delo ostane pa za nas še dolgo nedosegljiv ideal. Pride še žalostnejše poglavje. Kaj manjšinsko delo, nismo čez početke narodne obrambe v naši sredini, nimamo človeka, ki bi razumel tukaj voditi uspešno, sistematično naš obrambni boj. Nimamo ljudi, ki bi znali ali si prizadeli priboriti slovenski stvari kak okrajni zastop v kraju, kjer so Slovenci v veliki številni premoči, nimamo ljudi, ki bi razumeli širiti narodno zavednost med našim priprostim ljudstvom, ki bi znali dati kraju, kjer dominira par nemških trgovcev, slovensko lice. Seveda ne pomagamo s takim tarnanjem razumevanju narodno-obrambnega dela niti za korak naprej, sledili bi s tem le našim prednikom, katerih vse narodno-obrambno delo je obstojalo v upitju o našem zatiranju brez vsakega resnega odpora ter v malenkostnih pripevkah družbi Cirila in Metoda.

Temu nasproti mora postaviti mladi naraščaj intenzivno, sistematično, preračunjeno narodno-obrambno delo ter stalno evidenco oslabljenja oziroma okrepljenja narodnega organizma. Vzbuditi se mora v našem mladem izobraženstvu zavest, da je dolžnost vsakogar delati na obrambnem polju, storiti, kar je v njegovi moči za razširjenje in utrjenje narodne zavesti. Pri delu za ta smoter moramo predvsem vedeti, da narodno-obrambno delo ni šport, ampak težka, trudapolna narodna dolžnost, za katero se je treba veliko, natanko priprav-

ljati, kateri se je treba z ljubeznijo posvečati. Pričakujemo, da realna resnost, ki jo je prinesla narodno-radikalna struja v slovensko dijaštvo, prinese tudi v naše narodno-obrambno delo smotrenost, katere nikjer tako ne pogrešamo kakor na tem polju, da nam ta vzgoji neustrašenih, požrtvovalnih delavcev na polju narodne obrambe, katerih nam je danes treba kakor vsakdanjega kruha.

Vsakemu, ki posega v narodni boj, je najprej treba seznaniti se s krajem, kjer deluje. Vsako generalizovanje vede tukaj k neuspehom; je torej neobhodno potrebno vzeti si za svoj delokrog mali okraj ter se seznaniti osebno s krajevnimi odnošaji in potrebami. Podajemo nekak načrt vsega pripravljalnega dela, katero mora izvršiti vsak delavec na polju narodne obrambe, predno se poda v boj. Le na tej podlagi je mogoče uspešno narodno-obrambno delo.

Delavcu na narodno-obrambnem polju se treba zanimati za vse, kar daje pomen kraju, kar vpliva na individualnost ljudstva; zasledovati mora vsako najmanjšo izpremembo v kraju. Ako razpredelimo vse, kar mora zanimati narodnega delavca na tem polju, bilo bi to sledeče:

1. **Narava.** Natančno poznanje krajevnih naravnih krasot, prirodnih posebnosti.

2. **Zgodovina kraja.** Zgodovina občine. Ponemčenje občine. Arheologične znamenitosti.

3. **Občina.** Pravilno slovensko in nemško ime. Število prebivalstva v zadnjih 50 letih. Število Slovencev po uradni statistiki iz teh let. Privatno ljudsko štetje po narodnosti. Razlika med uradnim in privatnim ljudskim štetjem. Veroizpovedanje prebivalstva. Glavni poklic slovenskega, nemškega prebivalstva. Kateri moment je v občini, v javnem življenju odlo-

čujoč (kmetje; tržani itd.)? Koliko davka plača slovensko prebivalstvo? Kvota Slovencev pri zemljičnem davku. Ravnotako pri dohodninskem in obrtnem davku. Popis slovenskih hišnih posestnikov.

4. Šolstvo in prosveta. Slovenske šole v okraju. (Kakšne, število razredov, število učencev, njih postanek v zgodovinskem pogledu). Šolske razmere (Obisk, npravnost, učni uspehi.) Postopanje šolskih uradov napram slovenskim šolam. Nemške šole v okraju. Razmere na slovenskih in nemških šolah, kje je treba nove slovenske šole? Učiteljstvo na slovenskih šolah. Njegov položaj. Prosvetno stanje ljudstva. Knjižnice, krajevni časopisi, predavanja. Odrasla mladina. Inteligenca v okraju. Njeno delovanje. Duhovništvo.

5. Trgovina, obrt in industrija. Slovenska podjetja, nemška podjetja, Število delavstva in razmerje glede narodnosti. Narodnostno in politično mišljenje delavstva, kako in kje je investiran slovenski kapital, kako prospeva in kako bi mogel? Slovenski rokodelci napram nemškim. Dragotne razmere.

6. Ljudstvo. Posebnosti jezika, navad in običajev, narodnega pesništva. Psihologijo ljudstva. Slika njegovega duševnega življenja. Kaj čita? Življenje ljudstva glede na njegovo npravnost in verstvo. Rodbinske razmere.

7. Socijalne zadeve. Gospodarsko in socijalno stanje slovenskega prebivalstva v okraju, slika iz njegovega življenja glede na gmotno stran. Razmerje priprostega ljudstva do „višjih“ stanov. Dobrodelni zavodi. Odvisnost od nemškega kapitala.

8. Društva. Vsa slovenska in vsa ona društva, ki so namenjena vsemu prebivalstvu; kedaj ustanovljena, število članov? Iz katerih

stanov je največ članov? Društvene razmere: dosega društvo svoj cilj? Statistika predavanj, gledališčnih uprizoritev, knjižnice itd. Finančna stran društva. Važna društvena podjetja. Kakšni so prostori društva, odgovarjajo li namenu društva? Ravna li vsako društvo vedno tako kakor zahteva ravnopravnost Slovencev?

9. Narodnostne razmere: Razmerje Slovencev do Nemcev. Narodna zavest med priprostim ljudstvom. Narodni spori. Nemški podjetniki in slovenski delavec; zadovoljnost? nasilje? Postopanje uradov k slovenskemu gibanju; ravnopravnost v občini, v uradu? Delovanje slovenskega izobraženstva za utrjenje narodne zavesti, procvit okraja. Delovanje Ciril in Metodove podružnice; obstoja sploh?

10. Politika. Javno življenje v okraju. Politične stranke in njih krajevno delovanje. Pospešuje vsaka politična stranka napredovanje slovenske narodnosti? Slovenska javnost in okraj. Rezultati pri volitvah. Sezname volilcev pri občinskih, deželnih in državnih volitvah; pri volitvah v okrajni zastop.

11. Bibliografija. Literarni viri za krajevne razmere, za življenje ljudstva, njegovih navad, narodnih bojev itd.

Kakor je videti, je treba delavcu na narodno-obrambnem polju dosti vedeti. Zatorej mora postati, ako nočemo podleči v hudem narodnem boju, naša parola: Najboljše naše ljudi v narodno izpostavljene, narodno zaspane kraje!

Najtežja naloga, ki pripade delavcu na narodno-obrambnem polju je pa podrobno delo med ljudstvom, ki stremi za tem, vcepiti priprostemu ljudstvu čut narodne zavednosti. Gre to dvojnim putem, javnim in privatnim, s prirejanjem ljudskih slavnosti, ustanavljanjem knjižnic, poučnimi tečaji ali pa z

osebnimi stiki. Na zadnji način je mogoče doseči največ, treba je pa tudi največjih zmožnosti.

V narodno-obrambnem delu bi moral danes iskati vsak slovenski inteligent svoj delokrog, v prvi vrsti vsak slovenski dijak. Narodno-obrambno delo more prinesiti vsakomur, posebno pa dijaku veliko osebnih koristi. Iz njega more črpati izkušnje za svojo stroko jurist, filozof, medicinec, socijolog, psiholog in dr. Poznanje socijalnih in družabnih razmer našega naroda se more s študijem posameznih krajev le poglobiti. Samo nekaj ne sme pozabiti nikdar delavec na narodno-obrambnem polju: svest si, da stoji na vročih tleh, kjer se bije boj za ravnopravnost njegovih zatiranih ljudi, mora biti njegovo srce vedno polno ognja in ljubezni za stvar.

Znamenje, kako slabo se pri nas pojmuje važnost narodno-obrambnega dela, je dejstvo, da se mu daje skoz in skoz le politični značaj. Na prstih bi menda lahko sešteli one, ki ne delujejo politično in so vkljub temu aktivni v narodnem boju. Misli se, da je to dolžnost edino le raznih političnih strank. Pri dijaku pa, ki je že v naprej izločil iz svojega delokroga javno nastopanje, še predvsem ni misliti na zanimanje za narodno-obrambno delo. Pri drugih, ki bi čutili veselje do narodno-obrambnega dela, jih odvrča od tega resen razlog — študij. Res, želimo, da nastopajo v našem javnem življenju le ljudje strokovno podkovani, brez tega cvete šarlatanstvo, se šopirijo puhle glave, ali ravno tako lahko rečemo, da ni dela, kjer bi dijak to dvoje — javno delovanje ter študij tako lahko spojil, kakor ravno v narodno-obrambnem delu. To delo je najlepša priprava za javno delovanje,

poleg tega more dijaka le poglobiti v njegovem strokovnem študiju. Dijak je pri delu za narodno obrambo na mestu.

Študij narodnostnega vprašanja se more dijaku le priporočati in sicer v interesu njegovega bodočega poklica.

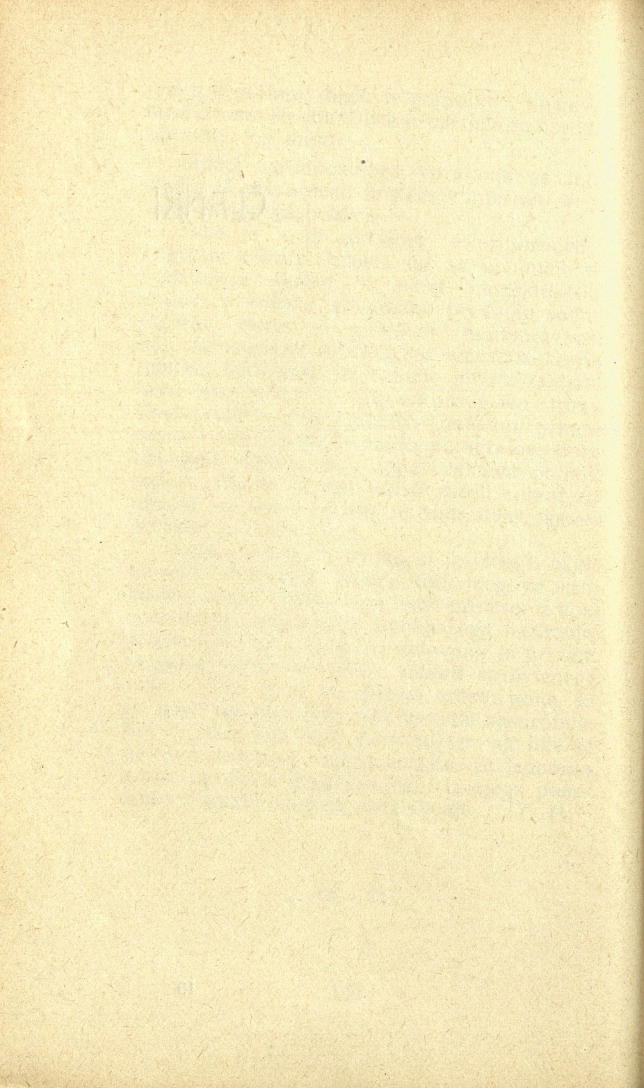
Tako je n. pr. juristom le priporočati v interesu njihove stroke, da se zanimajo ter zasledujejo slučaje iz naših nemškutarskih krajev, v kolikor so postali predmeti sodnih razprav. Spori za jezikovno ravnopravnost, boji za priznanje slovenščine v uradih, korporacijah, železnicah itd. morejo jurista zanimati ravnotako glede na njegovo pravniško stroko. Vsake volitve, vsako ljudsko štetje mu prinese nešteto priložnosti k študiju paragrafov. Ustanavljanje društev itd., zopet zahteva pomoči jurista. Da bi se naši juristi začeli enkrat zanimati za šolski zakon, je tudi stvar, katere potreba je nebovpijoča.

Dijak, katerokoli stroko si je izvolil, najde tu reči, ki bodo poglobile tudi njegovo strokovno znanje. Poleg tega bode prinesel iz boja potrebnega praktičnega življenskega naziranja, pripravljen bode za javno delovanje in pri tem se bode opiral na solidni zaklad strokovnega znanja. Ven torej na široko prosto polje, ki ga preti ugrabiti nam naš narodni nasprotnik. Boj je sicer tam hud kakor nikjer, ali bije se za ravnopravnost našega naroda, za jednotno misel, za naš vseljudski ideal. Iz njega pone-
semo bogatih izkušenj za življenje. *T. P.*

ČLANKI

Slovenski dijak in tujina.

Spisal dr. Bogumil Vošnjak.

To ni veselo, ni kratkočasno poglavje iz življenja slovenskega dijaštva. Dejstvo, da mora slovenski dijak študirati v tujini, silno poostčuje težavni gmotni položaj, v katerem živi pretežna večina slovenskih dijakov. Martirij slovenskega dijaka se odigrava na tujih tleh, daleč od domovine v tujem velikem mestu. Kdor je delj časa živel med slovenskimi dijaki v vseučiliških mestih je gotovo opazil, da tudi najhujši realist rabi besedo „domovino“ z nekakim sentimentalnim naglasom. „Vračam se v domovino“ pravijo, ne pa trezno in suhoparno „Vračam se domu“. Naši dijaki ne postajajo v tujem mestu tujci, ampak neka nevdoljiva sila jih goni proti jugu domu, kjer je pokrajina druga in vsi življenski pogoji drugi. Primeroma malo takih je, ki se nekako duševno izkoreninjeni vračajo iz vseučiliškega mesta.

Troje vseučiliških mest je treba omenjati, ako govorimo o slovenskem dijaku in tujini: Gradec, Dunaj in Praga. Začnimo z Gradcem. Najbližje je Gradec slovenskemu ozemlju. Gotovo se v Gradcu prvoletnika ne bo lahko lotilo domotožje, saj vzbuja tam marsikaj spomin na domačijo. Lepa okolica, kakršne

skoraj nima drugo mesto, na ulicah ljudje, ki imajo skoraj več slovanske krvi v žilah, ko nemške, dejstvo, da je Gradec upravno središče skoraj pol milijona Slovencev, vse to ni brez vpliva na slovenskega dijaka. Ugodnosti te vrste so prav dvomljive vrednosti. Prav neugodno se glasi odgovor, ako se vprašamo: Kaj nudi Gradec v intelektualnem oziru slovenskemu dijaku. V pravem smislu besede malomestno ozračje škoduje razvoju slovanskega akademika. Ni mesta v Avstriji, ki bi bilo v narodnem oziru tako nestrpno in katerega přebivalstvo bi v tej meri predstavljalo tip najreakcionarnejšega nacionalizma, kakor Gradec. Tu ni bilo vsaj do najnovejšega časa za slovenskega dijaka skoraj nobene prilike za umstveno izpopolnjevanje izven vseučilišča. In morebiti je to tudi vzrok, da ni Gradec skoraj nikdar prednjačil v slovenskem dijaškem gibanju, reforma je vedno prišla iz Dunaja. V Gradcu so se izrastki nemških dijaških institucij tudi med Slovenci udomačili in tu jih je bilo tudi najtežje izkoreniniti, dasi ni hujšega nasprotja, ko je ono, ki loči nemškega „korštudenta“ od slovenskega dijaka. Še celo tam, kjer imajo nemška buršovska društva svoje imenitne socialne tradicije kakor v Nemčiji, degenerirajo ona vedno bolj, kak pomen bi naj imeli ti običaji in šege pri narodu, kakršen je slovenski? Odkar si je radikalno gibanje pridobilo tal v Gradcu, so se seve razmere zdatno izpremenile, ali življensko ozračje in pogoji so ostali isti kakor prej. Izven društva slovenski radikalec ne najde tudi danes mnogo več, ko pa v preteklih časih.

Dunaj je bil od nekdanj prvo in glavno zbirališče slovenske akademične mladine. Na Dunaju je nastalo radikalno gibanje, tu se je

razvijalo. Siromašnemu dijaku je na Dunaju mnogo težje živeti ko v malomestnem Gradcu. Pa vsakemu, ki si želi širiti obzorje nudi Dunaj jako mnogo. Seveda se dijak ne sme udati nekakemu fatalizmu, ampak mora sam iskati vire svoji občni izobrazbi. Kdor posedeva celo popoldne v kavarni v osmem okraju, ali se k večjem potruди na univerzo pogledat, ali je prišlo od doma denarno pismo, za tega bi bilo seve bolj koristno, ako ostane doma za zapečkom. Poznal sem tudi take junake, ki jim je bila samo znana pot do univerze, ki pa niso prestopili ringa, da bi šli v notranje mesto. Takim čudakom seve ni pomagati. Komur ne zadostujejo strokovne študije in si hoče pridobiti vsestransko izobrazbo, temu pač ne more manjkati na Dunaju prilike. Moderne socialne institucije, umetniške razstave, razni poskusi reforme na vseh panogah socialnega dela in razvitka, predavanja glasovitih mož, veliki ljudski koncerti, vse to nudi akademiku prilike dovolj, da si pridobi primerno sliko velikega umstvenega razvitka v svetovnem mestu. Da senčnih strani ne manjka, je samo-umevno, pa vendar so te akademiku manj opasne, ako ima krepko voljo, koristno uporabiti čas, ki ga ima na razpolago. Konečno tudi ne smemo pozabiti, da nudi dunajsko vseučilišče primeroma več ko graško. Cela vrsta kolegij o občnih vprašanjih modernega življenja nudi mnogo poučljive snovi, pa ravno za te vrste predavanj žal slovenski akademik ni imel doslej dovolj zanimanja.

In poslednja, če tudi najiminenitnejša — Praga. Ni vseučilišnega mesta, ki bi bilo važnejše za razvoj bodoče slovenske inteligence, ko je Praga. Tu vidi dijak pred svojimi očmi, kako deluje mal narod, ki si je iz svojih sil ustvaril

vse, kar ima. Med češkim in slovenskim narodom je toliko analogij, da mi sami tega niti ne čutimo. Slovenski narod je pravzaprav danes to, kar je bil češki pred desetletji. Zavest, da imamo mi Slovenci hoditi isto pot razvitka, ko Čehi, nas mora tembolj bodriti, da proučujemo vse, kar je češko, in posnemamo njih kulturno in obrambno delo. Mislim, da je Praga najmanj ustvarjena za dijaško življenje po kavarnah in gostilnah, kakršno je bilo nekdanj običajno v Gradcu in na Dunaju. Češka delavnost in treznost češkega dijaka pač vpliva v tem oziru. Problem malega naroda ne stopa nikjer tako jasno pred oči, kakor v Pragi.

Sedaj pa moramo se še pečati z vprašanjem, ki je tujemu dijaku neobhodno potreben, da se razvije umstveno. Morebiti ni toliko pretirano, da je najti med Slovenci izmed vseh Slovanov najmanj smisla za proučevanja velikih temeljnih problemov, ki pretresajo družbo. Gotovo so tudi malenkostne razmere, v katerih živi slovenska inteligenca, kriva, da Slovenci nimamo ne enega imenitnega filozofa in mislilca. Mnogo, neizmerno mnogo silnega čuvstva leži v slovenski narodni duši, ki pa doslej ni bila sposobna mogočne sinteze umstvenega življenja. Tudi v leposlovju opažamo, da se pretežna večina pisateljev zadovoljuje s precej plitvo filozofsko in socialno osnovo svojih spisov. Kakor ob Kersnikovih časih dajo sodnik, duhovnik, učitelj in ekspeditorica snov povesti in romanu. Slovenski delavec in proletarec, veliki konflikti socialnih in gospodarskih bojev nimajo za večino slovenskih pisateljev nikakega interesa. Ta omejenost malega slovenskega življenja škoduje tudi dijaku. Krivo bi pa bilo pričakovati, da pride

edino le iz tujine lek. Gotovo je tuje vseučiliščno mesto mogočno sredstvo, da se dijak otrese teh ozkih spon, da se navadi gledati preko domačega plota, ali to ni edino sredstvo. Koliko slovenskih dijaških generacij se je učilo v tujih vseučiliščnih mestih, in vse to, kar so tam videli in slišali, je ostalo mnogokrat skoraj brez sledu, ker je domači milieu zadušil vse to. Ko so vstopili v filisterij življenja, postali so taki, kakršni so vsi drugi. Doma, kjer tiči koren zla, je treba tudi iskati odpomoči. Dvigniti se mora celotni nivo slovenske inteligence, slovenske družbe, potem ne bo treba iskati vzorov in izobrazbe samo v tujini.

Velika naloga čaka Slovence, dasi se je doslej niso zavedali. Kakor Čehi so tudi oni poklicani posredovati med zapadom in vztokom, oni so tisti most, ki mora nekdam vezati zapadno kulturo s slovansko kulturo bodočnosti. Ko se bodo Slovenci začeli zavedati, da imajo tudi oni svoj veliki smoter in zadačo, da ustvarijo kot posredovalci posebne kulturne vrednosti, prenehali bodo biti narod malih razmer, ciljev in misli, skratka narod malih ljudi. Ko bodo prenehale te malenkostne in telektualne razmere, ne bo tudi za dijaka, več tujina onega pomena, kakršnega je še danes.

Pa ta čas še ni blizu. Da se to doseže, bo treba še mnogo pravega truda in dela. Ni res, da daje samo veliko mesto vspodbuje k širokemu in globokemu razumevanju velikih problemov. Mala nemška vseučiliška mesta nam dokazujejo, da se tudi v malem mestu lahko neguje veda, da se v njih razvijajo ljudje širokega obzora.

Krasne besede Ratzenhoferja si naj zapomni vsak slovenski dijak: „Alle Konflikte des sozialen Lebens haben ihren Ursprung in der Vernachlässigung der individuellen Entwicklung und alle Rückständigkeit der sittlichen Zustände wurzelt in der unzulänglichen Vervollkommung des Individiums“. V prvi vrsti pač veljajo te besede za oni sloj, ki je najvažnejši za narodov razvitek, za inteligenco, in pred vsem za inteligentni naraščaj, za dijaštvo. Skoraj nenadomestna je izguba vsakega dijaka, ki propade, predno dovrši svoje študije. Vsakega dijaka naj prešinja velika etična odgovornost pred narodom. Samega sebe naj ceni. Skuša naj povečati tisti duševni zaklad, ki se mu je poveril, da bode nekdanj prinašal stotere obresti. Iz tujine se naj vrača domu kot pravnik, ki razumeva socialno stran prava in veliko socialno dolžnost, ki mu naklada njegov poklic, kot zdravnik, ki ima smisla za ljudsko higijeno, kot učitelj srednješolske mladine, dobro razumevajoč veliko družabno odgovornost, ki mu nalaga vzgoja. Misel na poznejše plemenito, koristno delo v prid družbi naj krepí slovenskega dijaka, ki se spominja iz tujine sredi vseh gmotnih potežkoč svojih domačih krajev, domače vasi, osojnih goric in nebotičnih planin.

Svetovni nazor in šola.

„Končam z željo, da bi srednja šola, po duhu narodna, postala v resnici „tvornica ljudskosti“ („hominum officina“, Komenský), da bi pospeševala нравno in kulturno prerojenje moderne družbe, da bi bila zmožna podajati mladini tri velike pridobitve preteklosti: iz antike ljubezen k narodi, radost do življenja in silo „tvoriti“, iz kristjanstva ljubezen do bližnjega v smislu humanitete kot socialno dolžnost, iz prosvitljenja pa zaupanje v silo ljudske misli, v moč in mogočnost znanosti. Taka šola bo mladini v blagoslov, narodu v ponos in ljudstvu porok silnejšega napredka in boljše bodočnosti.“

Z navedenimi besedami je končal znani češki pedagog prof. Drtina svoj znameniti govor na dunajski anketi za reformo srednjih šol.

Živimo v dobi skrajnega individualizma. Boljinbolj se vrača človek vase, boljinbolj spoznava svoje sile. Zato ima o svetu, o družbi, o življenju in vsem, kar ga obdaja, svoje mnenje, svoj nazor. S kritičnim očesom gleda današnji človek preteklost in dedščino preteklosti, t. j. razne zastarele nazore, navade i. t. d. Največ zastarelega in brezpomembnega so seboj prinesle razne vere, zato se je pred vsem proti njim obrnila modernega skepsa. Toda vsaka skepsa je samo prehod in tudi naš moderni čas je samo prehod in še zdrobljeno staro, zato se še ne more skupno staviti novo. Današnji čas nima še enotnega življenjskega nazora, ampak ga šele tvori. Zato

vidimo toliko različnih smerij mišljenja in delovanja. Resnica je, da čutimo vsi, da se je stari verski življenski nazor preživel in da danes že ne zadostuje navadnemu človeku. Rastoča civilizacija bo pometla še zadnje ostanke stare vere. Novi življenski nazor se bo stvoril na podlagi vede; lahko, da sprejme vase tudi neznani svet, ki bi odgovarjal hrepenjenju srca in našemu čustvu, toda formulirane vere ne bo priznal nikdar več. Čutimo povsod to prehodno dobo, najbolj pa v mladini, ki je vselej živ odmev svojega časa. Od tod verski dvomi, nevera in tuintam naravnost obupno stanje mladega človeka, ki pri svojem naglem prehodu pogosto ne najde takoj pravega smisla v življenju. Skratka: vprašanje življenja rešuje danes bolj kot kdaj vsak zase in dolžnost šole je podati nekak temelj, ki si more na njem mlad človek sezidati svoj zdrav življenski nazor. Zato se mi zde zelo pomenljive besede prof. Drtine, ki sem jih zgoraj navedel. Ni treba dokazovati, da današnja srednja šola ni „hominum officina“, da ne podaja ne enega ne drugega in bi jo najlažje imenovali „officina officinarum“, t. j. tvornica za stroje. Š tem tudi izvršuje svoj namen, ki ga je imela doslej, kajti dosedanja šola ni namenjena človeštvu in narodom, ampak državi. Ta ne potrebuje mislečih ljudi, ampak strojev za pisarne. Zato namesto antike nudi današnja srednja šola grške in latinske slovnice, namesto krščanstva dokaze o božjem ustanovljenju cerkve, namesto prosvitljenske dobe krutosti sedemletne vojske. Naša srednja šola predvsem razdvaja in to je njena glavna napaka. Razdvaja najprej narodno s tem, da z usiljevanjem tujega jezika ne da podlage na enotnem materinskem jeziku in razdvaja po

duhu, ker se v nje področju uče stvari, ki so z današnjo vedo v nasprotju.

Namen šole je predvsem združevati. Današnje javno življenje je mnogo živahnejše, nego je bilo pred 50. leti in zato ni čuda, da mladina mnogo bolj danes stoji pod vplivom žive javnosti nego mrtve šole. Obenem pa to burno življenje bolj in bolj zahteva splošno izobrazene mladine, živih sil, ne strojev. Šola je torej izgubila svoj glavni namen: postala je učilnica namesto vzgojevalnica in — vzgojo ima danes javnost in ta je pogosto protišolska. To je razdvajanje. In to je žalosten spomenik naše dobe, ki zahteva vzgoje. Mi potrebujemo mladino, zato si jo moramo vzgojiti. Vzgoja pa mora vzgajati ljudi časa — zato bi se morale moderne zahteve pedagogike v šolo vpeljati. Takozvana versko-nravana vzgoja se mora umakniti umsko-nravni vzgoji, nravana vzgoja se mora položiti na naravno podlago. Namesto pristranske zgodovine sv. katoliške cerkve, bi se morala podajati kulturna zgodovina, ki bi podajala razvoj svetovnega nazora. S tem bi v svitu preteklosti videli sedanjost. Danes vidimo v življenju obnavljajočo se antiko, vidimo kristijanstvo, vidimo prosvitljenstvo. Današnja skepsa pa ne sega samo nazaj do knjig, kakor skepsa renesanse, danes gremo k osebam nazaj, gremo v človeka. V njem iščemo vzrokov njegovega naziranja, mišljenja in delovanja. Zato je treba mladini pokazati ljudi svoje dobe, ne — njih knjige. „Dedščino preteklosti“, kakor je antika, kristijanstvo, humanizem, renesansa, reformacija, prosvitljenstvo, je treba podati v pravi luči. Njihove življenske sile so stalne in imajo v vzgoji stalno vrednost. Treba jih je torej podati mladini. Tako bi zidali dalje na preteklosti

brez skokov v razvoju. Razvoj pa je, ki vodi k pravemu, zdravemu, stalnemu napredku. Imamo tako trdna tla pod seboj in pred seboj jasen cilj.

Dokler naša šola tega ne izpolni, je mrtva za čas. Izpremembo je prinesel čas sam seboj in šola mora s časom. Zaostajanje je na škodo nji, mladini in človeštvu. Šola torej stoji danes pred alternativo, ali reformo sprejeti ali postati brezplodna, škodljiva, kajti drugačna vzgoja v šoli in drugačna v javnosti vodi k nestalnosti in razdvojenosti mladine. Vzgoja stopa danes povsod v ospredje, kajti kdor ima vzgojo, ima bodočnost, zato vidimo danes tak boj za šolo. Vlada in cerkev sta dva faktorja, ki si hočeta ohraniti šolo, toda mladina danes začenja zgodaj misliti, — javnost upliva, šola spada narodu in človeštvu — predvsem pa človeku. Današnji čas je preveč resen, misleč in skeptičen, da bi mogli v njem vzgajati ljudi na podlagi starih bajk, slavospevov etc. Treba je stalne trdne podlage. Zato zahtevamo, da v moderni šoli vlada veda in čista resnica. Človek, človeštvo, kultura etc. naj se podaja v popolnoma jasni luči brez zavijanja. S tem se da mladini trdno podlago, da ne pride prej ali slej čas, ko se mora ločiti od vsega šolskega in si sama iskati pot resnice. Ta prehod je dandanes nujen, neizogiben, je težak in nevaren. Ali ni temu kriva ravno stara šola? Mladina sama je posegla po samoizobrazbi. Šola bi jo morala pri tem podpirati. Danes se to še ne godi, danes je šola pogosto sovražnica in ne prijateljica mladine, kajti sistem nastopa proti razvijajočim se silam posameznikov. Zgledov imamo dovolj. Živimo v času šolskih reforem in velikega gibanja za vzgojo ljudstva. Kot prijatelji mladine ne

moremo drugače nego da se pridružujemo
želji prof. Drtine, da bi šola kmalu začela
vršiti svoj namen, ki ga ima v življenju.
Takrat bo tudi narod imel zdravejšo in čilejšo
mladino. I. L.

K točki našega programa »vera je privatna zadeva«.

Katoliško vzgojen dijak, kateremu je vcepilo življenje neprecenljivo lastnost misliti naravnost pri vsem svojem opazovanju in presojanju, se dandanes najde naenkrat pred veliko duševno krizo. Naenkrat začuti, da se je vdrl fundament, na katerega je opiral svoje katoliško svetovno naziranje. Stoji pred vprašanjem: ali se naj odpovem svoji veri, katero mi grozi uničiti veda, ali se pa naj odpovem vsakemu znanstvenemu spoznanju, da si rešim na ta način vero? Oboje bi pomenilo za njega veliko izgubo. Tukaj pa pride za onega, kateri misli in kateremu ne manjka znanstvene vesti in poštenja, spoznanje, ki ga reši vseh dvomov. Uvidi, da je spajal do časa vero in znanost, svoje svetovno naziranje in znanost le preveč ozko. Uvidi namreč, da vera ne more iskati svoje upravičenosti v dognani, znanstveni resnici, uvidi pa tudi, da ta resnica ne more prodreti, do globočin, iz katerih izvira vera, do globočin srca, kjer počivajo ideali. Videl je, da vera in znanost kakor tudi vera in cerkev nimajo med seboj ničesar opraviti in našel tako, da se je notranje osvobodil cerkve, mir svoje duše zopet.

Ta duševni boj, za katerega pa naše šole nimajo vplivajoče besede, se odigrava v mladih srcih študujoče mladine danes hujše ko kedaj; in hvalevredno je otvorilo narodno-radikalno dijaštvo s svojim znanim verskim stališčem

diskusijo o tej duševni krizi, ki jo preboli skoro vsak slovenski dijak, ki se ni popolnoma zaprl vsakemu zunanjemu vtisu. Povzročilo je, da je začelo tudi slovensko dijaštvo o tem prečem, življenjskem vprašanju vsakega mladega inteligenta razpravljati z veliko vnemo. Indiferentizem, ki ga zavzema liberalno dijaštvo, kakor skoro v vsaki drugi zadevi tako tudi v tem oziru, je znamenje duševnega bankerota in onemoglosti ter more roditi predvsem tukaj za posameznika mnogo slabih posledic.

Do sedaj je imelo versko stališče v programih naših posameznih akad. društev sledečo formulacijo: „Vero je smatrati za privatno zadevo vsakega posameznika, ki ne spada v njegov delokrog“, namreč delokrog društva.

Akoravno obsega ta formulacija nameravani smisel, vendar ostane marsikomu nejasna, ki je dala sicer nekaj svetlikati, vsake določne izpovedi se pa vzdržala.

V prijetni zavesti, da je naše gibanje dete razmer v naši slovenski javnosti, začenja narodno-radikalna struja tudi tukaj svojo stavbo in radice! Brez kompromisov, jasno začrtana pot pred očmi, sveto navdušenje in vera v svoje ideale, na potu do zadnjih ciljev pa jasnost in premišljena treznost. Tako bodi naše življenje, ali ga pa naj ne živimo!

Stavek „vera je privatna zadeva vsakega posameznika“ pomenja: svobodo verskega mnenja in tudi verskega kulta.

Iz tega torej sledi: Narodno-radikalna struja ne pozna nobene religije, je torej v verskem oziru brezbarvna; tudi ne vprašuje nikogar, ki hoče vstopiti v njene vrste, po veri, ampak smatra ga le za soboritelja za uresničenje njenih zahtev in smotrov. Kakor versko prepričanje posameznika, ravnotako spoštujemo

svobodo vere in kulta celote. Ali s tem pa še ni nikakor rečeno, kakor da bi nam bilo vseeno, kakšno moč ima vera in cerkev v ljudstvu. Priznamo odkrito: mi nočemo storiti prav ničesar, da bi koga v njegovem verskem prepričanju terorizirali, ga radi tega po „katoliško“ preganjali, ali mi bomo storili vse in moramo tudi storiti, da preženemo verske zmote, ovire vseh ovir na potu napredka, iz možgan ljudstva, ter pomagamo uničiti moč cerkve, staro in mogočno sovražnico vsake svobode. Narodni radikalizem kot naša dijaška struja je v verskem oziru brezbarven; v tem smislu je vera za našo strujo privatna zadeva posameznika, ali vera naši struji blizu ne more biti privatna zadeva v smislu, kakor da bi nam bilo vseeno, da obdrži vera svoj vpliv na maso, da obdrži vera, ki je podrejena avtoriteti dogme svojo staro moč, v tem smislu nam vera nikdar ni privatna zadeva, ampak mora nam biti pravcata strankarska dolžnost delati proti vplivu vere, kjer in v kolikor je pogubonosna za duševno življenje naroda. Pri tem bode pa seveda šel predvsem naš boj proti cerkvi, ki je šla tako daleč, da je postavila vse fantazije po spoznanju hrepeneče človeške duše nad vsako resnico, ki je pristopna pozemeljskim duhovom; obdržala je pa pri tem svojem delu svojo staro moč le podporo države, vladajoče klike, ki se poslužuje zopet cerkve za tlačenje mase. Moramo biti torej nasprotniki vsake cerkve, ker je ovira za vsak napredek, bodisi politični, duševni ali нравni, kajti principijelno podrejanje razuma pod dogmo, brez katerega si pa cerkve misliti ne moremo, ni mogoče spojiti s svobodo mišljenja, prvim pogojem vsakega napredka.

Nikakor pa pri tem ne mislimo cerkve zatirati; vživa naj vse pravice kakor jih uživajo razne družbe in društva. Pa seveda tudi nikdar več! Če s tem ne more obdržati svoje moči, tem boljše za nas, tem večja upravičenost našega boja proti njej. Mi smo storili svojo dolžnost, če pripomoremo drugim do istih pravic, katere zahtevamo za se.

Danes se dela razloček med cerkvijo in vero. V stališču do cerkve smo si skoraj vsi edini. — Njej velja naš boj, v kolikor zahteva podpore od države in kolikor služi kot tlačilno sredstvo mogotcem. Ali vera, notranje prepričanje posameznika, nam bodi privatna zadeva . . . Vsekakor je ta razloček po mojem mnenju zgolj teoretičnega značaja, nikakor pa ne praktičnega. Vero, tukaj mislimo vero, s katero imamo opraviti vsak dan, katoliško vero, poznamo le v organizirani obliki. In vera, ki lahko služi zaslužnjenju človeštva skozi cela stoletja, ki lahko zapre pot širokim vrstam ljudstva do njih duševne osvoboditve in njihovemu pozdigu, taka vera nam ne more biti privatna zadeva nikdar, ravno nasprotno: mi smo dolžni storiti vse, da odpravimo iz nje vsak pogubonosni vpliv. To naj bo plus v našem delu, ki manjka, dosedaj skoro vsemu slovenskemu razumništvu, ki se ni nikoli povzpelo nad goli indiferentizem in vkljub vsemu pavšalnemu zabavljanju proti veri in cerkvi tičalo samo tako globoko v reakcionarnem naziranju, kakor najčrnejši naši rimski „dohtarji“. Ni čuda torej, da ima pri nas protiklerikalno delo zaznamovati tako malenkostnih uspehov. S psovanjem „farjev“ in osebnim loputanjem po klerikalcih ni mogoče duhov prosvetliti. Velikokrat pač uvidi tudi naš človek upravičenost vseh teh napadov, ali do odloč-

nega odpora se ne povspne — ker v njegovem srcu dominira vera. Goli indiferentizem mu ob takih prilikah ne da zadovoljivega odgovora, je za njega nerazumljiv; kajti njegovo srce ne ve ničesar o kakem duševnem prerobenju, ki se je porajalo v izobražencu. — Iz tega sledi, ne samo podirati, ampak tudi zidati moramo, da zamašimo praznoto, katero smo povzročili v čustvovanju človeka; to bomo pa storili najboljše s tem, da zavržemo samo to, kar se ne da več držati, kar ne odgovarja več razumu, drugo vse pa obdržimo. Potemtakem velja naš boj cerkvi in veri, v kolikor je pristrižena po cerkvi in v kolikor se po neutajljivih rezultatih vede neda spojiti s spoznanjem in zdravim človeškim razumom.

Pri tem bode pa pot onih, ki so mnenja, da ima človek dispozicijo k metafizičnemu razmišljanju a priori in za one, ki mislijo, da je človeku verski čut vzgojen in postal tako za njega druga natura, ki jo je pa treba zatreti do njihovih zadnjih ciljev skupno; kajti človeka moramo vzeti kakoršen je. Bojevati se danes naravnost proti temu čutu, bi se reklo, pognati človeka v boj proti samemu sebi.

Ko se govori o organiziranem boju proti cerkvi, začnejo ljudje zmajevati z glavo rekoč: kaj bo z moralo; cerkev je vendar zaščitnica morale?

S tem vprašanjem je identično vprašanje: Ali je mogoče spoznanje dobrega in morala nekaj, kar leži izven človeške duše, kar sta še-le Kristus in cerkev prinesla človeštvu od zunaj? Nikakor! Nagon k dobremu, morala in nraavnost ozir. njeni početki so bili poleg Kristusa in dolgo pred Kristusom, so jih učili že dolgo pred Kristusom. Treba je samo opozoriti na Budho, na Grke. Kristus je bil

le organ nekega vedno bolj naraščajočega svetovnega naziranja, samo mučenik med mnogimi mučeniki.

Nikakor nočemo s tem povzročiti, da se ime Kristus izbriže iz našega verskega čustvovanja. — Ime Kristus je dobilo značaj in to ne toliko radi njegovega nastopa, kakor ravno kot ime, ki velja za versko geslo v svetovni zgodovini, ki si je pridobilo toliko glasu in se strnilo v eden pojem, ki se identificira s tem, kar hoče postati naša kultura. Mi občudujemo torej v Kristusu občudovanja vrednega človeka, ki je s svojo energijo in zvestobo do svojega prepričanja služil svojim vzvišenim idealom in sreči bližnjega, ter tako postal zvezda vodnica vsem onim, ki spejo po isti poti. Poslužujemo se tako njegovega imena kot simbola v smotrenju po požlahtnjenju našega duševnega življenja.

Historično krščanstvo nima pravice lastiti si zasluge, da je samo kulturo in moralo vstvarilo, jo povspeševalo in da jo more le samo vzdržati. Pod krščansko kulturo je razumeti po večini le starejšo kulturo, katero so kristjani prevzeli, zastopali, razširjali, prevelikrat pa tudi v svoji zaslepljeni gorečnosti zatirali, katera bi pa ravno tako lahko obstojala brez krščanskega imena. *T. P.*

Kazalo.

	Stran
Pregovor	3
Kalendarij	5
Razdelitev ur	33
Pristojbine za pisma	34
Primerjalna tabela denarjev	36
Slovanska imena mesecev	38
Kolkove pristojbine	39
Vojaška dolžnost	40
 Šolstvo.	
Visoke šole	45
Pohajanje inozemskih visokih šol	59
Srednje šole	62
 Slov. srednje in visokošolsko dijaštvo:	
Naša akad. društva	71
Izobraževalna sredstva v naših visoko- šolskih mestih	76
Druga slov. akad. društva	82
Ferijalna akad. društva	84
Slov. dijaška žurnalistika	87
Statistika slov. visokošolcev od l. 1881/2 dalje	88
Statistika slov. srednješolcev l. 1907/8	90
 Gmotno vprašanje:	
Podporna društva	93
Gmotno vprašanje slov. srednješoskega dijaštva	103

Jugoslovansko dijaštvo:	Stran
Hrvatski djak	111

Izobraževalno-informativni del:

Za vzori svobodnega izobraženega človeka	121
Bibliografija	128
Kako se učimo slovanskih jezikov	133
Uvod v narodno obrambno delo	138

Članki:

Slovenski dijak in tujina	147
Svetovni nazor in šola	153
K točki našega programa: „vera je privatna zadeva“	158

Slovenskemu dijaštvu in slav.
občinstvu se priporoča

KAVARNA „EVROPA“

v LJUBLJANI

na križišču

Dunajske in Marije
Terezije ceste.

Na razpolago so vsi slovenski
in velika izbira tujih časopisov.

- Shajališče mlajše generacije.
- Za točno postrežbo in dobro
pijačo je kar najbolje preskrb-
ljeno.

Anton Tonejc

kavarnar.

O življenju in idejah —
— — — češkega dijaštva
informira najbolje

„Časopis pokrokového studentstva“

Letos nastopa XII. letnik.

Prinaša članke o življenju dijaštva
raznih slovanskih narodov. Zadnji
letnik obsega poleg drugega poročilo
o slovanskem narodno-radikalnem
gibanju. Razen člankov stalne rubrike:
Literar. in umetn. obzor. — Dijaški
obzor. — Moravsko-šleska rubrika.
— Slovansko dijaštvo. — Češke vis.
šole. — Tuje vis. šole. — Socijalna
rubrika. — Srednješolska, ženska, in
učiteljska rubrika. — Varia.

Izhaja 10 krat na leto. — Naroč-
nina za dijake in učitelje 3 K.

Uredništvo in upravništvo v Pragi
Spálena ulica 20.

Ivan Bonač, Ljubljana

Šelenburgove ulice — — Knaflove ulice

Zaloga in trgovina **papirja** ter vseh **pisarniških in šolskih** potrebščin. Edina zaloga izbornih svinčnikov »Družbe sv. C. in M.« Največja izber različnih razglednic.

Velika renomirana knjigovez.

Kartonažna tovarna.

Najcenejša in največja domača
ooo tvrdka ooo

H. SUTTNER

Ljubljana, Mestni trg
nasproti rotovžu

priporoča svojo zalogo **švicarskih ur**
kakor tudi **budilke** v največji izberi,
solidnega in trpežnega izdelka.

Jamčim za vsako uro, bodisi najvišje ali
najnižje cene, 2 leti!

OMLADINA

glasilo slovenskega narodno-radi-
kalnega dijaštva

izhaja mesečno ter velja celoletno za
dijake 2 K, za učitelje 3 K, za vse
druge 4 K.

Programski in informativni članki o di-
jaških vprašanjih, o drobnem poljudnem
delu, o slovenskem in slovanskem di-
jaštvu, o literaturi in umetnosti itd.

Stalna srednješolska priloga s
prispevki srednješolcev.

Naročajte, čitajte,
razširjajte!

Upravništvo v Ljubljani
na Bregu št. 12.

